

วัน “ปรีดี พนมยงค์”

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑

ปรีดี พนมยงค์

วันปรีดี พนมยงค์

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY-NC-SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันกับเมื่อเผยแพร่ครั้งแรกที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

วัน
นั้น
เมื่อ
ปี
ที่
แล้ว

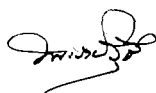
ปูชนียบุคคล

ปูชนียบุคคล ได้แก่บุคคลที่ควรบูชา หรือควรแก่การบูชา หมายถึง คนดีมีประโยชน์ ควรแก่การยกย่องเชิดชู ทางโลกอาจหมายถึงคนฐานะดี มีทรัพย์สินสมบัติ มีตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โต มีปริญญาวิทยาว มีเหรียญมีตราไว้เชิดชูศักดิ์สกุล ซึ่งอาจอุบัติและเสื่อมสูญได้ในชาติเดียวกันนี้ ไม่ถาวรไม่ยืนนาน เพราะยกย่องเชิดชูกันตามวัตถุนั้นๆ และตามอำนาจวาสนา

ส่วนบุคคลที่ทางศาสนายกย่อง ย่อมถาวรยืนนานเกินกว่าชีวิตของบุคคลนั้น เพราะท่านตั้งอยู่ในศีลในธรรม มีกายวาจาใจสงบเรียบร้อย มีอิทธาศัยปลอดโปร่ง ไม่มุ่งหมายสิ่งอันไม่ควรได้ ไม่เสียใจสิ่งที่ต้องเสียไป ไม่หลงไหลถือเราถือเขา ไม่ผูกเวรเป็นภัยกับใครๆ หยั่งทราบได้ทั้งประโยชน์ตนและคนอื่น เมื่อไม่สามารถทำประโยชน์ให้คนอื่นได้ ก็ตั้งใจทำเฉพาะประโยชน์ตน หลีกพ้นจากความชั่ว บำเพ็ญตนอยู่เหมือนไม้จันทน์แห้ง ไม่ละทิ้งกลิ่นหอมฉนั้น

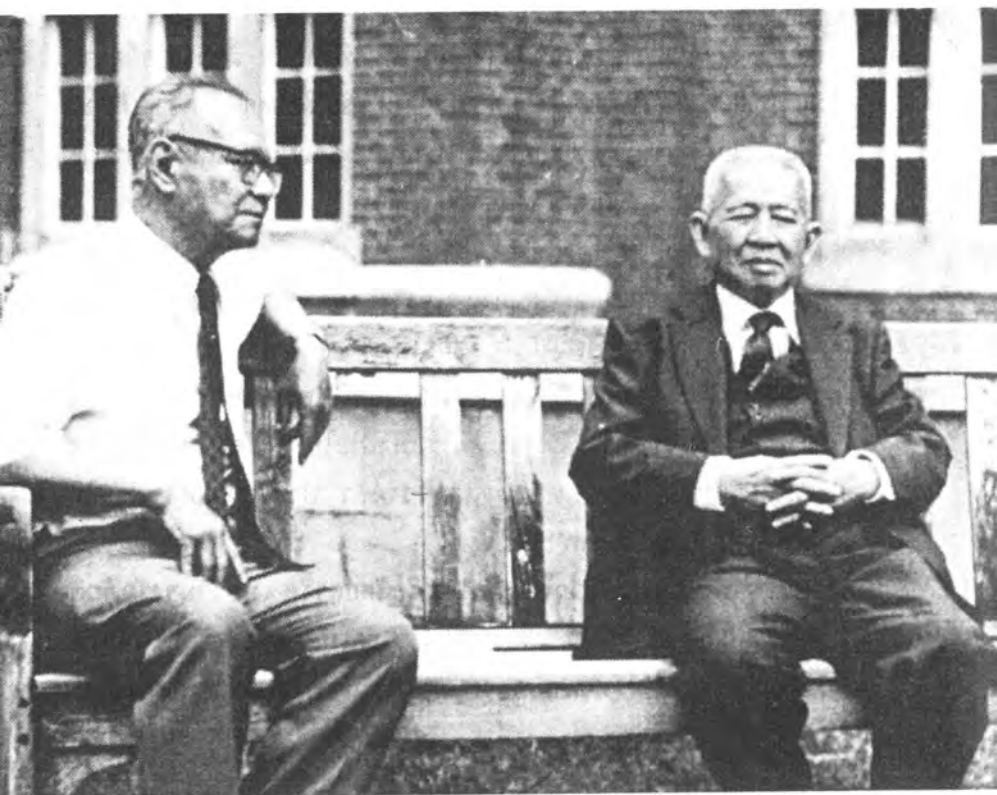
ท่านรัฐบุรุษอาวุโส มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดี มีประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีปรีชาสามารถ เป็นที่ยกย่องยอมรับนับถือทั่วไป ทั้งในแผ่นดินไทยและต่างประเทศ ปัจจุบันแม้ท่านจะถึงอสัญกรรมจากคนที่รักและซิง ครบ ๕ ปี ในวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๓๑ นี้ แต่เกียรติคุณความดีของท่าน ยังได้รับการเชิดชูยกย่องขึ้นตามวันเดือนปี เหมือนหนึ่งเปลวอัคคี ที่ได้รับเชื้อเพิ่มขึ้น ฉนั้น

ขอคุณงามความดีอันถาวรวัฒนาของท่าน จงเป็นพลังเกื้อหนุนท่านใน สรวงสวรรค์ เทอญ.

(พระราชสุธี)

วัดทองนพคุณ

"โอโธ ลุงบุญมาเข็ดส์ พล' ฆ' แลลสิอิ"

ผลของกฏาเทสสร้างไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหายไป

- เห็นกลคือพรหมของกลางประติมากรรมเหมือนเป็น
ผู้เข้ามาหาใจไทย และสิ่งกตลการอันประดี ก่อสร้างไว้
ดีแล้ว ก็ย่อมไม่สูญหายเช่นกัน.

ในฐานะลูกคนบ้านนอกมรดกจึงอาศัยด้วย
ความเคารพ.

ปรีดี อังธากกรม.

กรุงเทพฯ. ๑๕ เมษายน ๒๕๓๐.

พ่อปรีดีจะปรีดา

คืนวันที่ผันผ่าน

คุณธรรมท่านปรีดี

ยามอยู่พ่อชูชาติ

ทวงสิทธิปวงประชา

ประกาศนันทธรรมศาสตร์

ถ่ายทอดทุกขัรชาษฎร์สิ้น

วางโครงเศรษฐกิจ

ศาลไทยได้ยืนนาน

เสียกรุงครั้งที่สาม

กอบกู้รัฐพลไทย

แต่พ่อต้องพลัดพราก

เพ่งเพียงประโยชน์ตน

กลับมันในขันติ

ภาวณาเจริญธรรม

กงจักรโคโครสร้าง

นารายณ์หมายยื้อยุค

บรรจบเวียนครบรอบ

ขอธรรมะชนะมาร

สุนันท์ วงศ์โรทัย

ประชาชาติธุรกิจ ๒/๕/๓๑

สืบตำนานแห่งกรุงศรี

เหนือกำแพงแห่งเวลา

ยึดอำนาจท้าทายฟ้า

เสมอภาคทั้งแดนดิน

และการเมืองเรื่องธรรณ

สานสืบทอดกระแสธาร

สถิตย์หลักหกประการ

เยี่ยงอารยะเพราะผู้ใด

จารึกนามเสรีไทย

รัฐ นำทัพไม่อับจน

เพราะลมปากทุรชน

ป้องปกปิดปิดเบือนกรรม

พ่อมิเคยเอ่ยเอื้อนคำ

สละร่างทางวิมุติ

วกตามล้างโนที่สด

มิอาจหยุดกฏแห่งกาล

ตั้งจิตขอบอภิชฐาน

พ่อปรีดีจะปรีดา

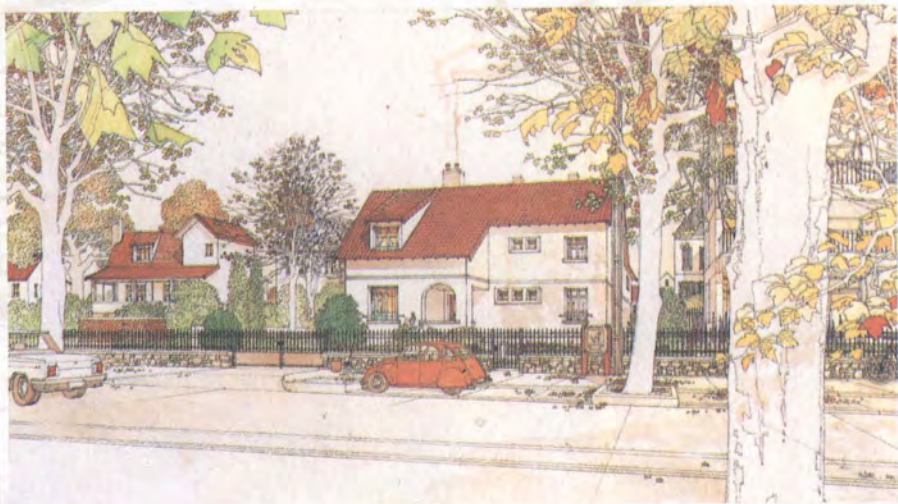
คนดีที่คนต้องทนทุกข์
คนทรมานเสวยสุขสรวลเส
สับปลับสับสนปนเป
เจ้าเล่ห์เพทุบายร้ายคัมภีร์
เมลดข้าวไกลลานไกลบ้านเกิด
ประเสริฐสูงส่งศักดิ์ศรี
ลมหอบข้าวหอมพร้อมพลี
ปรีดี พนมยงค์ คงยืน.....

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

นกคลอโรอปซิส อริฟรอนส์ ปรีดีอิ - CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDIИ
เป็นชื่อนกที่สถาบัน สมิธโซเนียน ซึ่งเป็นสถาบันวิทยาศาสตร์แห่งโลกตั้งชื่อนก
ตัวนี้ขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม)
ในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทย เป็นนกที่ค้นพบที่ดอยอ่างข่าหรือดอยอินท-
นนท์ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของสยาม เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๒๘

บ้านเลขที่ ๑๗๓ ถนนอริสตีต บริองค์ เมืององโตนิ ซึ่ง
นายปรีดี พนมยงค์ ทำนั้กอยู่ระหว่างปี ๑๙๗๐-๑๙๘๓

รัฐบุรุษวิสุทธิ์ศรีชีวิต
แววสติดกลางดวงใจแห่งสมัย
เสมอบุหงาหอมอ้อมทุกขวัญไทย
เร่แรงใจถึงชัยอุดมการณ์

อังคาร กัลยาณพงศ์

อ.ปรีดี พนมยงค์ กับ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

ถ่ายภาพพร้อมกับครอบครัว ใน พ.ศ. ๒๕๔๐

ถ่ายพร้อมครอบครัวและญาติ ท่านอาจารย์ยืนอยู่แถวหลัง
คนที่สองนับจากขวามือ

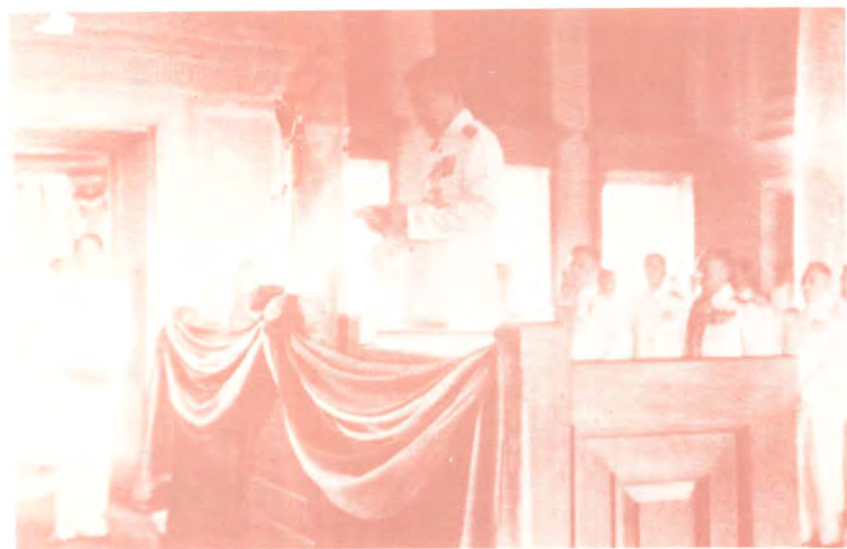
ในงานพระราชพิธี พร้อมด้วย พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ทำหน้าที่แทนพระองค์ในงานพระราชพิธีงานหนึ่ง

เมื่อครั้งทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ณ พระที่นั่ง
อนันตสมาคม

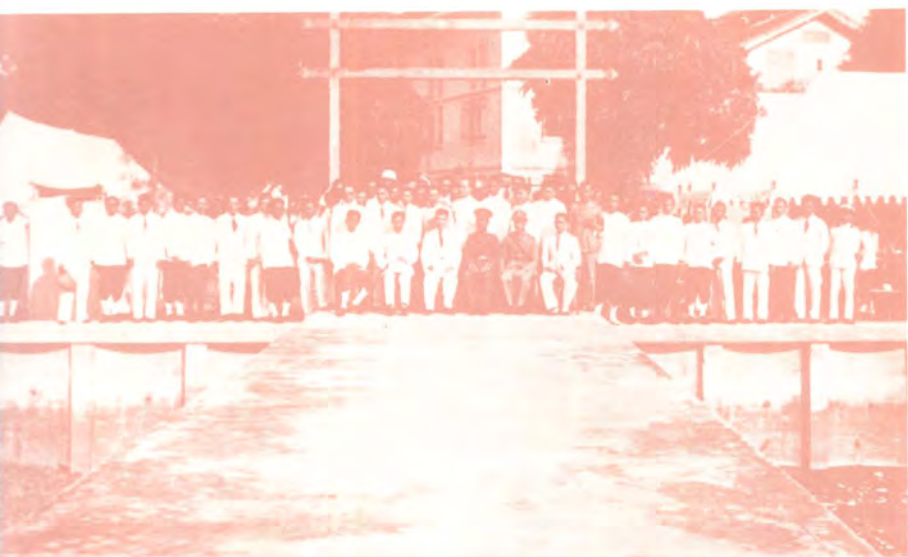
ปฏิบัติหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เปิดสภามุแทน
ราษฎร

ใบอนุญาตให้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นบรรณาธิการ

ผู้สอบไล่วิชากฎหมาย ภาค ๒ พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ ถ่ายเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๔๗๔

ประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดครั้งแรกในขณะที่เป็นรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทย

ในขณะที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถ่ายภาพ
พร้อมกับที่ปรึกษาเทศบาล เมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗

บนเรือรบไทย ที่เมือง TRIESTE

อ.ปรีดี พนมยงค์ กับ ข้าราชการประจำจังหวัดที่มาร่วมประชุม
เป็นครั้งแรก

งานเลี้ยงรับรองงานหนึ่งซึ่งจัดขึ้นที่สถานเอกอัครราชทูต

งานเลี้ยงที่กระทรวงการต่างประเทศ

งานเลี้ยงอีกงานหนึ่งที่กระทรวงการต่างประเทศ

งานเลี้ยงรับรอง ลอร์ดคิลเลอสัน ข้าหลวงพิเศษบริติชใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๔๘๙

อ.ปรีดี พนมยงค์ (เสื้อขาวริมหวาสดแฉกหลัง)

ขบวนเสรีไทย เดินสวนสนามที่ถนนราชดำเนิน

ที่ท่าเรือคลองเตยในวันกลับสู่มาตุภูมิ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

วันเดินทางกลับจากราชการต่างประเทศ มาถึงท่าเรือ
คลองเตย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์
ผู้แทนหนังสือพิมพ์ ณ ทำเนียบท่าช้าง เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม
๒๔๘๕ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลงแล้ว

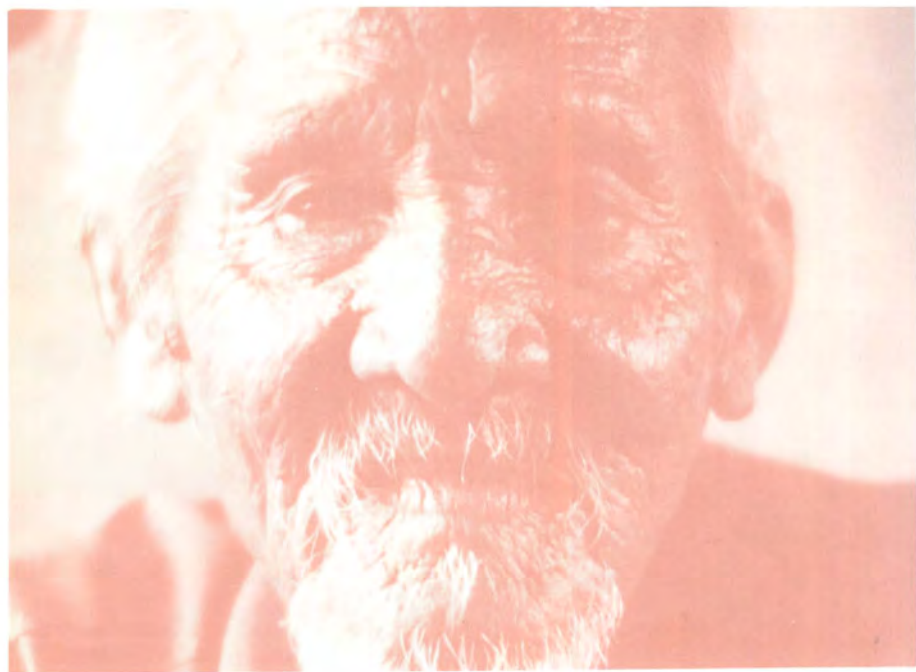
ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒

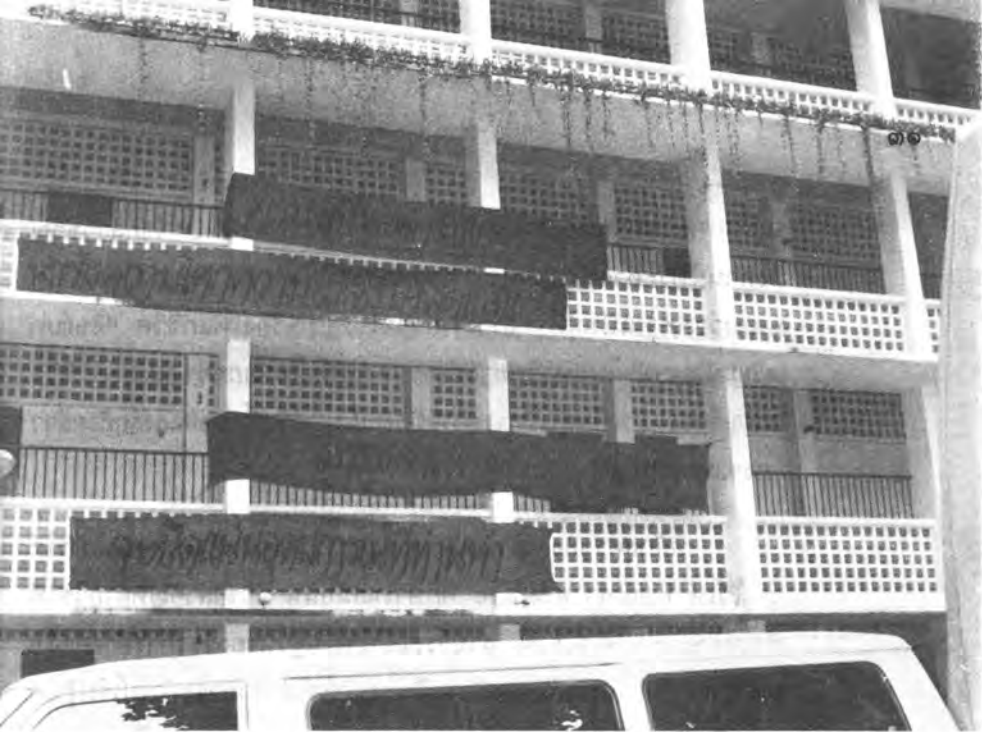
อ.ปรีดี พนมยงค์ ขณะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกเยี่ยมชานาพร้อมกับนายกรัฐมนตรีสสมัยนั้น คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา

พื้นสัมพันธ์ไมตรีกับชาวจีนในเมืองไทย พ.ศ. ๒๔๙๐

คุณลุงปู่ จันทรกระจ่าง เพื่อนวัยเด็กของท่านปรีดี ภาพนี้ถ่าย
เมื่อ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๖

กตเวทิตาคุณ

จารย์ญ ปิยมปุตระ
ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์

เมื่อถึงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ปีใด ศิษย์เก่าเตรียมปริญญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองจะต้องรำลึกถึง **าพณา คร.ปรีดี พนมยงค์** ผู้ประศาสน์การคนแรกและคนเคียวของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง กับเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น หรือ ที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า ... “**ต.ม.ธ.ก.**” ฉะนั้น ศิษย์เก่าทุกคนจึงถือว่าท่านเป็น “**ปูชนียบุคคล**” ที่ศิษย์ทุกคนจะต้องรำลึกถึงตลอดไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่

อนุชนรุ่นหลังอาจสงสัยว่า ทำไม “ชาว ต.ม.ธ.ก.” จึงกล่าวขวัญถึงท่านผู้ประศาสน์การ ด้วยการยกย่องสรรเสริญอย่างสูงส่ง แต่ถ้าได้ทราบว่าเป็นผู้ที่ **“สร้าง”** ความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชีวิต **“ศิษย์เก่าเตรียมปริญญา”** ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่น้อยกว่า ๗,๐๐๐ ชีวิต ให้สำเร็จออกมาเป็นผู้บริหารบ้านเมืองอยู่ในทุกวันนี้ ความสงสัยดังกล่าว ก็คงจะหมดสิ้นไป

หลักสูตรของ ร.ร.เตรียมปริญญาฯ ที่ท่านผู้ประศาสน์การได้วางไว้ให้ ศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. ศึกษาในสมัยนั้น มีวิชาสำคัญหลายวิชาที่ทำให้ศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. สามารถเข้าใจพื้นฐานของวิชาการต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และเปรียบเสมือนเป็นกุญแจให้เราสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบาย และบางวิชาก็เป็นประเภทอาชีพศึกษา เช่น พิมพ์ดีด - ชวเลข เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการก็ยังคงยอมรับจัดให้เข้าอยู่ในหลักสูตร ของวิทยาลัยพาณิชยการอีกด้วย

เมื่อรำลึกถึงพระคุณของท่านผู้ประศาสน์การดังกล่าว ศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. ทั้ง ๘ รุ่นจึงถือว่าท่านเป็นปูชนียบุคคล ซึ่งจะต้องมีความกตัญญูและหาทาง **“กตเวทী”** ต่อท่าน เราจึงได้พยายามรวมกันตั้งแต่ ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑ ถึงรุ่น ๘ ตั้งเป็นชมรมขึ้น เรียกว่า **“ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์”** เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๗ แต่โดยแท้ที่จริงแล้ว ศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. ได้พยายามรวบรวมกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยได้จัดเป็น **“งานเตรียมปริญญารำลึก”** และได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งยังได้นำเงินรายได้ที่ได้จากการจัดงานครั้งนั้นไปสร้างเป็นโรงเรียนในชนบท ให้ชื่อว่า **“โรงเรียนเตรียมปริญญานุสรณ์”** ถึง ๔ แห่งด้วยกัน แต่ถึงกระนั้นศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. ก็ยังไม่สามารถตั้งเป็นชมรมที่ถาวรได้ ความพยายามตั้งเป็นชมรมถาวรต้องสะดุดหยุดลงเพราะเหตุการณ์ทางการเมืองไม่ปกติ

ซึ่งในเรื่องนี้ ท่านผู้ประศาสน์การได้รับทราบถึงความพยายามของพวกเราด้วยความชื่นชม ท่านได้กล่าว...*

“...ถ้าสามัคคีกันได้ก็เป็นสิ่งประเสริฐ ขอให้สามัคคีกันไว้ อย่าแตกแยกกัน อย่าหุบเบา ขอให้รักกัน มีอะไรช่วยเหลือกันได้ ก็ให้ช่วยเหลือกัน และเมื่อจะกระทำสิ่งใด ควรพิจารณาให้รอบคอบก่อนจึงค่อยกระทำ...” และท่านยังได้กล่าว อีกว่า... “การที่พวกเราพยายามรวมกันตั้งเป็นชมรม ต.ม.ธ.ก. นั้นเป็นสิ่งที่ดี ควรพยายามทำให้สำเร็จ...”

บัดนี้...ศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. ทั้ง ๘ รุ่น ได้ร่วมมือกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว จนสามารถก่อตั้ง “ชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์” ขึ้นสำเร็จแล้ว และได้สร้างธรรมเนียมของชมรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมสามัคคีธรรม ร่วมกิจกรรมระหว่างสมาชิกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุคคลและสถาบันในเครือธรรมศาสตร์ ส่งเสริมการศึกษาและกีฬาของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม สนับสนุนและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และข้อสำคัญที่สุดก็คือ จะพยายามช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกของชมรม โดยไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองแต่อย่างใด เราเชื่อว่า “ชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์” ของเราจะเจริญก้าวหน้าไปตามลำดับ เพราะเราได้บัญญัติไว้ในธรรมนูญของชมรมให้มีสมาชิก ถึง ๓ ประเภท คือ สมาชิกสามัญ ได้แก่ผู้ที่เคยศึกษาจากแผนกเตรียมปริญญาหรือเตรียมอุดมแห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง สมาชิกสมทบ ได้แก่คู่สมรสและบุตรธิดาของสมาชิกสามัญ กับยังได้กำหนดให้มีสมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ผู้ทรงเกียรติหรือผู้มีอุปการะคุณแก่ชมรมอีกด้วย และในการบริหารงานของชมรม ก็ได้กำหนดให้มีการเลือกประธานชมรม และคณะกรรมการบริหารปีละหนึ่งครั้ง ถึงแม้ว่าการสมัครเป็นสมาชิกของชมรมจะไม่ต้องเสียค่าบำรุงแต่ประการใดก็ตาม แต่นับตั้งแต่ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ขณะนี้ชมรมก็มีเงินทุนอยู่ในธนาคารแล้วไม่ต่ำกว่าเลขหกตัว

งานสำคัญที่เราภาคภูมิใจว่า เราได้พยายามตอบแทนพระคุณท่านผู้ประศาสน์การและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็คือ การมีส่วนร่วมสร้างโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ซึ่งชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ และต.ม.ธ.ก. ทั้ง ๘ รุ่น ได้ร่วมมือ กันบริจาคเงินสหบทให้มหาวิทยาลัยสร้างโรงพยาบาลเป็นเงินร่วม ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท จริงอยู่... ถึงแม้จะเป็นเงินไม่มากนักก็ตาม แต่ในฐานะชมรมเล็ก ๆ ซึ่งเพิ่งก่อตั้งมาเพียง ๒-๓ ปี และไม่มีรายได้อื่นใดมาจุนเจือ แต่เราก็สามารถรวมพลังมาได้ถึงเพียงนี้ ก็เป็นสิ่งที่ควรแก่การภูมิใจมิใช่หรือ? และเราเชื่อแน่ว่า...

แม้ดวงวิญญาณของท่านผู้ประศาสน์การ ดร.ปรีดี พนมยงค์ จะสถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ ชั้นใดก็ตาม ท่านคงจะได้รับทราบแล้วว่า...บัดนี้ ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ได้ตั้งขึ้นสำเร็จแล้ว และยังได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่สถาบันอันเป็นที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาการให้แก่ลูกหลานของท่าน ก็เปรียบเสมือนหนึ่งได้แสดงความกตัญญูกตเวทีต่อท่านเช่นเดียวกัน และ...

เรา...ชาว ต.ม.ธ.ก.ทุกคนจะยึดถือคติพจน์ของท่านผู้ประศาสน์การ ปรีดี ที่ว่า...

“ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหาย”

ตลอดไป

(นายจำรูญ ปิยะบุตร)

ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

*จากเรื่อง “เพียงครู่หนึ่งยังจำได้” ของ สุภัทร สุคนธวัต ในหนังสือ “วันปรีดี พนมยงค์ ๒๕๓๐”

ในวันอาทิตย์ที่วัน “ปริทัศน์ พนมยงค์” ๑๑ พฤษภาคม เวียนมาถึงผมในฐานะประชาชนคนหนึ่งซึ่งร่วมเป็นเจ้าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย ขอเสนอแนะแต่ท่านทั้งหลาย นอกจากจะร่วมมือร่วมใจกันจัดงานที่ระลึกสำหรับอาจารย์ปริทัศน์เป็น “อามิสบูชา” แล้ว ก็ขอได้โปรดบูชาด้วย “ปฏิบัติบูชา” คือ ร่วมกันคิด ร่วมมือ ร่วมใจ และร่วมกันทำความดีร่วมกันพัฒนา เพื่อจะให้ความมุ่งมั่นของอาจารย์ปริทัศน์ คือการพัฒนาาระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ และการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทให้สัมฤทธิ์ผลให้จงได้ จะทำให้วันปริทัศน์ พนมยงค์ มีประโยชน์และมีความหมายต่อสังคมยิ่งขึ้น

พ.อ.๗. *ศรีเมือง* *ศรีเมือง*

(จำลอง ศรีเมือง)

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

รำลึกถึงอาจารย์ปรีดี ๑

ข้าพเจ้าเชื่อว่า “ชื่อเสียง” และ “เกียรติคุณ” ของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม หรือ นายปรีดี พนมยงค์ นั้น เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่คนไทยที่ในปัจจุบันนี้มีอายุเกิน ๕๕ ปีขึ้นไป ในฐานะผู้นำฝ่ายพลเรือนในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้ รัฐธรรมนูญการปกครองนับแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นต้นมา

นายปรีดีฯ ซึ่งต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะขอเรียกว่าอาจารย์ปรีดีฯ เป็นผู้ริเริ่ม กิจอ่านเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง โดยมี พล.โทประยูร ภมรมนตรี เป็นแกนนำ และมีอาจารย์ปรีดี และจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ร่วมคิดด้วยกันมาแต่ต้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๖๗ ในประเทศฝรั่งเศส ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ปีเดียวกัน ได้มีการชักชวนสมาชิกเข้ามาร่วมขบวนการด้วยได้อีก ๔ ท่าน จึงรวมกันเป็น ๗ คน และในกาลต่อมาก็ได้ขยายจำนวนออกไปเป็น ๑๓ คน และได้ยุติขบวนการนี้ในต่างแดนไว้เพียงแค่นี้ ต่อจากนั้นจึงเข้ามาดำเนินการต่อขยายวงผู้ร่วมคิดเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในเมืองไทยโดยใช้เวลาต่อมาอีกหลายปี จนกระทั่งลงมือกระทำการได้เป็นผลสำเร็จ ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ โดยคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วย พลเรือน ทหารบก และทหารเรือ

อาจารย์ปรีดี เป็นบุคคลที่นับว่ามีบทบาทอันสำคัญทั้งในระยะเตรียมการและภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว เพราะอาจารย์ร่ำเรียนมาในทางกฎหมายถึงขั้นปริญญาเอกจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นแม่บทในการศึกษาในทางกฎหมาย ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่างานการร่างรัฐธรรมนูญและแถลงการณ์ต่างๆ ในวันกระทำการนั้น อาจารย์ปรีดี คงจะเป็นแกนสำคัญในการดำเนินการเสียเป็นส่วนใหญ่

ข้าพเจ้าได้ทราบจากคำบอกเล่าของนายทหารบก และนายทหารเรือ ผู้ร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองบางท่านเล่าให้ฟังว่าบทบาทและขั้นตอนในการดำเนินการในการแถลงและการอภิปรายในรัฐสภานั้น สมาชิกส่วนใหญ่ทั้งประเภท ๑ และประเภท ๒ ในระยะนั้นมักจะไม่ใช่ใจและไม่ใคร่มีความรู้ในกรรมวิธีกัน จำต้องอาศัยความรู้ความสามารถของอาจารย์ปรีดีเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นแกนนำการดำเนินการในรัฐสภา

ผลงานที่อาจารย์ปรีดีได้กระทำให้กับประเทศชาตินั้น มีอยู่มากหลาย ซึ่งคงจะไม่มีใครจะหาว่าเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องนำมากล่าวไว้เป็นรายละเอียด ท่านที่สนใจศึกษาและติดตามผลงานของท่านคงจะทราบรายละเอียดอยู่แล้ว

ความสับสนวุ่นวาย และความไม่เข้าใจกันในวิถีทางการเมืองและการหมายปองอำนาจในบ้านเมืองได้สร้างความแตกสามัคคี ให้กับผู้ที่กระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาด้วยกัน ถึงขั้นทำลายล้างกัน ใครมีอำนาจมากกว่ามีเอกภาพในทางพรรคพวกบริวารมากกว่า ก็เป็นฝ่ายชนะไป

ชะตากรรมได้ส่งผลให้ท่านอาจารย์ปรีดี จำต้องลี้ภัยการเมืองนิราศร้างไป อยู่ยี่สิบยี่สามแคว้น เนื่องจากภัยจากการรัฐประหาร เมื่อ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ และถึงแก่กรรมในประเทศฝรั่งเศสเป็นที่สุก

วิถีทางการเมืองของเมืองไทยในยุคที่แล้วมาเป็นเสียเช่นนี้ ไม่ว่าจะ
จะโทษใคร นอกจากโทษชะตากรรมของคณะผู้กระทำการเปลี่ยนแปลง
การปกครองมาด้วยกัน

เป็นที่น่าเสียดายสำหรับชีวิต และผลงานของท่านอาจารย์ปรีดี
ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ประกอบคุณงามความดีให้กับประเทศชาติ ในอดีตกาลมา
แล้วอย่างใหญ่หลวง สมมติว่าถ้าคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ไม่
แตกแยกความสามัคคี หรือแตกแยกความคิดเห็นกัน ต่างคนต่าง
ร่วมมือกันทำงานให้กับประเทศชาติ ด้วยความหวังดีต่อชาติบ้านเมือง
โดยแท้จริงแล้ว ข้าพเข้าก็กลัวไม่ถูกว่าบ้านเมืองไทยจะมีความเจริญ
รุ่งเรืองไปในรูปแบบใดในปัจจุบันนี้

พล.ร.ต. ป.ป.ป.
(บุรินทร์ พงศ์สุทนต์)

๘ เมษายน ๓๑

ชอยเสนาสฤษดิ์เดช จ.นนทบุรี

อาลัยอาจารย์ปรีดี

คือวิญญาณเสรี
คือดาวที่ดำรง

คือเทียนที่ลาร่าง
คือเกียรติที่กำจร

คือแสงธรรมที่นำฉาย
คือผู้ประกาศนาคำ

คือผู้พลิกประวัติศาสตร์
คือเสรีที่รองเรื่อง

อาลัยท่านอ่ำลา
แต่เจตนาจินต์

คือหรีดและมาลัย
สายโยมมิหยุดยั้ง

แม่โตมจักผงาด
ชื่อ “ปรีดี พนมยงค์”

ชื่อ “ปรีดี พนมยงค์”
อยู่คู่ฟ้าสถาวร

แต่สองทางไว้สุนทร
ແหละจารใจผู้ไฝ่ธรรม

คือความหมายที่เลิศล้ำ
“ธรรมศาสตร์และการเมือง”

ประชาราษฎร์ให้โลกเลื่อง
ระยิบอยู่คู่ฟ้าดิน

จากประชาทั่วธานี
จักสืบร่วมเป็นพลัง

จากดวงใจชนรุ่นหลัง
แต่ยังอยู่อย่างยืนยง

ธรรมศาสตร์จักดำรง
ประดับไว้ในใจชน

คารวะ

เงินชัน

๘ พฤษภาคม ๒๖

คำปรารภของ ธนิต อัญไพท์ ถึง ท่านอาจารย์ปรีดี *

จำไม่ได้ว่า เคยปฏิบัติรับใช้ ๖๗ พรรษา รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ มาแต่เมื่อไร แต่เมื่อ ๖๗ พรรษา เป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และแรกตั้งแผนกโรงเรียนเตรียมชั้น ในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ต.ม.ธ.ก.) นั้น ๖๗ พรรษา ได้ให้ คุณพร (มหาพร) นลิตทอง มาตามไปพบ ๖๗ พรรษา และปรารภว่า นักเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ควรจะได้เรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยไว้ด้วย เช่นเดียวกับนักเรียนระดับนี้ ในประเทศอื่นๆ เขาก็เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศของเขา แล้ว ๖๗ พรรษา ได้ชักชวนด้วยความเชื่อถือและมีเมตตา มอบหมายให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในโรงเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ตั้งแต่นั้นมา ก็มีโอกาสรับใช้ ๖๗ พรรษา รวมทั้งตามตัวไปซักถามความรู้ในบางเรื่องและร่วมสนทนากันอย่างเป็นกันเอง เป็นครั้งคราว และบางครั้งก็ส่งปัญหามาให้ค้นหาคำตอบ เช่นเรื่อง *ประวัติเรือรบ* และเรื่อง *อาสาจาม* ที่พิมพ์ในเล่มนี้

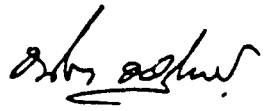
มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อว่า *มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* เป็นสถาบันให้การศึกษาอบรมและสรรสร้างนักศึกษา ที่มีคุณภาพและคุณธรรมระดับสูงขึ้นมาเป็นจำนวนมากมาย มีผู้สำเร็จการศึกษาออกไปสร้างฐานะบำเพ็ญประโยชน์ โดยแพร่หลายและอย่างกว้างขวาง ในแทบทุกวงการ เช่น ในหน่วยราชการ, สถาบัน, สำนักงาน, องค์กร, บริษัท และรัฐวิสาหกิจ ฯลฯ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ามีนักศึกษาที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปอยู่ปฏิบัติงานเป็นนักวิชาการและนักบริหาร ตั้งแต่ระดับต่ำจนถึงระดับผู้นำของประเทศ

ร่วมสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวม -
อย่างมหาศาล ซึ่งคงจะก่อให้เกิดปิติโสมนัสทันตาเห็น แก่ ๖๗๗ ผู้
ประกาศนัการฯ เป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ ๖๗๗ โปรดยเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้
ร่วมงานการสรรสร้างศิษย์ แม้จะเป็นโอกาสส่วนน้อยนิด แต่เป็นเหตุให้
เกิดภาคภูมิใจเป็นอันมาก เพราะพลอยได้รับประโยชน์ต่อมาโดยไม่คาด
คิดบางประการด้วย ประการแรกที่ ๖๗๗ มอบหมายให้สอนวิชา
ประวัติศาสตร์ยุคไทย เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าต้องศึกษาค้นคว้าเรื่องวรรณคดี
ไทย จนมีความรู้ติดตัวเกิดความชื่นชมในวรรณกรรมของชาติ และ
สามารถนำไปบรรยายขยายความในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ด้วย ประการที่
สำคัญ ก็คือ เมื่อข้าพเจ้ารับราชการต่อมา และมีความจำเป็นต้องประ-
สานงานกับหน่วยราชการและสำนักงานอื่น ก็ได้รับความสะดวกและ
คล่องตัวดีมาก เพราะมักจะมีข้าราชการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เคยเป็น
ศิษย์ จาก ต.ม.ร.ก. ไปปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยราชการ และสำนักงาน
นั้น ๆ รับช่วยเหลือและประสานงานด้วยดี นอกจากนี้ บางครั้งบาง
คราว เมื่อมีโอกาสเดินทางไปต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ก็มักพบปะ
ผู้เคยเป็นศิษย์ (ต.ม.ร.ก.) มีอยู่หรือไปบริหารงานประจำ อยู่ในจังหวัด
และในประเทศนั้นๆ เอื้อเอื้อให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกด้วยดี
จึงขอถือโอกาสรวมแสดงความขอบคุณไว้ในที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้ารำลึกอยู่เสมอว่า การที่ ๖๗๗ ผู้ประกาศนัการ
มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ชักชวนและมอบหมายให้
ข้าพเจ้าไปสอน ในแผนกโรงเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยฯ นั้น นับเป็น
พระคุณที่ ๖๗๗ โปรดยเอื้ออุปการะ ด้วยความรำลึกถึงอุปการะคุณนั้น
เมื่อมีโอกาสก็ตั้งใจรับใช้และการระด้วยดี เช่นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๑ ข้าพเจ้า
ได้มีโอกาสนำผ้าไหมไทยกับผ้าออบไทย ไปสงกรานต์แก่ ๖๗๗
ด้วยความเคารพ ณ เคหาสน์ ชานนครปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งใน

โอกาสนั้น ๖๖๖๖ ก็ชวนสนทนาซักถามเรื่องประวัติศาสตร์ไทยบางตอน และถามถึงเอกสารประวัติศาสตร์และพงศาวดารไทยบางเรื่อง จนต้องหาจังหวะเพื่อลากลับ และตั้งใจไว้ว่า เมื่อมีโอกาสคราวหน้า จะไปคารวะอีก พร้อมทั้งเตรียมปัญหาบางอย่างไปกราบเรียนถามด้วย แต่อนิจจา, ๖๖๖๖ ก็ล่วงลับไปเสียแล้ว พระคุณของ ๖๖๖๖ ปรีดีพนมยงค์ ในฐานะผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยฯ รัฐบุรุษอาวุโส ในการสรรสร้างศิษย์ให้มีคุณภาพและคุณธรรมขึ้นไว้มากมาย ยังคงสถิตสถาพร เป็นอนุสรณ์อยู่ในจิตสำนึกของบรรดาศิษยานุศิษย์และอนุชน สืบไปตลอดกาลาวสาน

ศ.สนิท อยุ่โพธิ์

๒๔ สิงหาคม ๒๕๓๐

ชอยรววยลม

ถนนวงศ์สว่าง กรุงเทพฯ ๑๐๘๐๐

* (คัดจากหนังสือ บันทึกที่รับสั่งสมเด็จพระปรมหาราชานุภาพ เรื่อง อาสาจาม และชื่อเมืองเพชรบุรี พร้อมด้วยคำถามเรื่อง อาสาจาม ของ ๖๖๖๖ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส)

ปรีดี พนมยงค์
ชื่อท่านคง ในดวงใจ
ประชาชน ทั่วประเทศไทย
มิมีใคร สืมปรีดี

ท้าวความ ตามประวัติ
รู้แน่ชัด ท่านผู้นี้
กอบกู้ ศักดิ์และศรี
ทูลขอมิ รัฐธรรมนูญ
ใครว่า คนทำดี
ยอมได้ดี มาเกือกูล
แม้ชนยกย่อง เทิดทูน
ได้รัฐธรรมนูญ แล้วกลับไม่อินัง

โสภะเย ท่านคงโสภะเสร์
ปวดใจร้าย แสบกินที่พึ่ง
หวังไทย ด้วยความหวัง
เชิดชูตรา คำของคน
จิตใจ ท่านตั้งเพชร
มิขามเข็ด ต่อเล่ห์คน
ปรีดี ยังเวียนวน
สะกิดใจ ไทยทั้งเมือง

...บทเพลง...

“ศรีดาวเรือง” ๒๕๒๗

อาจารย์ปรีดี

ผู้สร้างระบอบประชาธิปไตย

ของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน

นิคม จันทรวิทุร

การเมืองในช่วงไตรมาสแรกของปีนี้ก็ไม่ได้แตกต่างกับช่วงไตรมาสของปีที่แล้วมีความสับสนอึมครึมและไม่แน่นอนหลังจากที่ได้มีการเปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่สอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านก็ได้เสนอญัตติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลทั้งคณะ และประธานสภาผู้แทนราษฎรก็ได้รับญัตติดังกล่าวและกำหนดให้มีการอภิปรายกันในวันที่ ๘ พฤษภาคม เหตุการณ์เขม็งเกลียวเมื่อมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๓๑ ใช้เวลาถึง ๖^๑/_๒ ชั่วโมง จึงให้การยอมรับภายใต้การคัดค้านของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปไตยปัดยกลุ่ม ๑๐ มกรา เป็นเหตุให้ ครม.พรรคประชาธิปไตยได้ลาออกในวันรุ่ง ขึ้น ตามด้วยการประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในค่ำวันที่ ๒๘ เมษายน

ความไม่แน่นอน ความไม่มั่นคงของระบอบประชาธิปไตยไทยจนถึงขั้นยุบสภา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในช่วง ๕๐ ปีที่แล้ว ในช่วงพลเอกเปรมเป็นนายกก็มีการยุบสภามาแล้วรวมครั้งนี้ ๓ ครั้ง

สาเหตุสำคัญที่สุดของความไม่มั่นคงของระบอบประชาธิปไตยไทยอยู่ที่ขาดปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่จะช่วยให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนในทางการเมืองอย่างเต็มที่ การเมืองโดยทั่ว ๆ ไปแม้แต่การเลือกตั้งผู้แทนปวงชนก็เป็นเรื่องของคนส่วนน้อย ยกตัวอย่างในการเลือกตั้งครั้งใหญ่เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๘ ในกรุงเทพมหานครนี้เอง ผู้ไป

ใช้สิทธิเลือกตั้งมีไม่ถึงแม้แต่ ๓๐ % ของประชากรผู้มีสิทธิ คาดกันว่า การเลือกตั้งครั้งใหญ่ครั้งใหม่ก็น่าจะไม่แตกต่างกันมากนัก

ความจำเป็นที่จะให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนในทางการเมืองเป็นเรื่องที่ตระหนักดี โดยผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ๒๕๑๕ บุคคลผู้นั้นก็คือ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งหากมีชีวิตจนถึงขณะนี้ท่านก็จะมีอายุครบ ๘๕ ปีในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ศกนี้

เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของอาจารย์ปรีดีที่มีต่อประเทศชาติ และเพื่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิดของอาจารย์ปรีดี ดังต่อไปนี้

อาจารย์ปรีดีเป็นตัวอย่างของนักคิดนักประชาธิปไตยที่เห็นคุณค่าของคนไทยธรรมดาทั้งหลาย ตั้งแต่ริเริ่มระบอบประชาธิปไตย ความคิดดังกล่าวได้ยื่นหยัดตลอดมา แม้ในช่วงที่ต้องไปลี้ภัยยังต่างประเทศ

อาจารย์ปรีดีโดยการศึกษาเป็นนักกฎหมายที่ปราดเปรื่อง และเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่เชี่ยวชาญอย่างสูง แต่ตระหนักและให้ความสำคัญแก่ปัจจัยทางสังคมเป็นอย่างมาก

ดังนั้นเมื่อคณะราษฎรได้ประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว อาจารย์ปรีดีก็ได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจเพื่อเป็นฐานรองรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในการศึกษาเค้าโครงเศรษฐกิจ และร่างกฎหมาย คือร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจอย่างรอบคอบแล้วก็จะเห็นว่าเป้าหมายสำคัญที่สุดที่อาจารย์ปรีดีได้เสนอไปยังคณะราษฎร “คือการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ” แน่นนอนเป้าหมายดังกล่าวมุ่งที่จะแก้ปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของราษฎรอันเกิดจากภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ แต่

ขณะเดียวกันก็ยังเป็นเป้าหมายหลักที่จะสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม การเมืองให้แก่ประเทศไทย

ในการที่จะนำไปเป้าหมายดังกล่าวไปปฏิบัติ อาจารย์ปรีดีเสนอ ให้ใช้หลักสหกรณ์ขึ้นในระดับตำบล ผู้ทำหน้าที่ในการผลิตการแลกเปลี่ยน และสินเชื่อ

เนื่องจากเป็นเค้าโครงย่ออาจารย์ปรีดียังไม่ได้มีโอกาสเขียนชี้แจง รายละเอียดทางคณะกรรมการราษฎรตลอดจนผู้เกี่ยวข้องยังไม่ได้มีเวลาศึกษาอย่างเต็มที่ จึงก่อให้เกิดความเข้าใจผิด จนเป็นผลให้อาจารย์ปรีดีต้องเดินทางไปต่างประเทศในปี ๒๕๑๖ เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจารย์ปรีดีเคยพูดกับนักเรียนไทยที่ประเทศอังกฤษในช่วงที่ท่านได้ไปเยี่ยมเมื่อปี ๒๕๑๓ ว่า “แผนเศรษฐกิจที่ได้จัดทำขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๕ นั้นจัดทำขึ้นเพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้เป็นไปได้อย่างเหมาะสมแก่สภาพของประเทศที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพราะตนเองเป็นคนเกิดในชนบท ได้พบเห็นภาวะและความ เป็นอยู่ของชาวนาซึ่งได้รับการบีบคั้นและเคียดแค้นเป็นอันมาก แต่เผอิญ การจัดทำและเสนอแผนเศรษฐกิจในขณะนั้นยังไม่ทันมีโอกาสชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจได้แจ่มแจ้ง ก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้น”

กล่าวโดยสรุป เค้าโครงเศรษฐกิจและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในความคิดของอาจารย์ปรีดี เป็นฐานสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยซึ่ง เป็นไปตามหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร โดยเฉพาะนโยบาย “การ บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ การให้ราษฎรมิสิทธิ เสื่อมภาค มีอิสระภาพ ได้รับการศึกษา และมีงานทำ”

ฉะนั้น เค้าโครงเศรษฐกิจและรายละเอียดของกฎหมายเป็นแกน กลางในการจัดสรรกำลังแรงงาน เทคโนโลยี การรวมตัวของแรงงานใน ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรมในรูปสหกรณ์

ในการเสนอแนวคิดดังกล่าวอาจารย์ปรีดีคงตระหนักดีว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะก้าวหน้ามั่นคงได้ ขึ้นอยู่กับประชากรส่วน

ใหญ่มีการศึกษา มีการมีงานที่ให้รายได้ที่เหมาะสม มีความมั่นคงใน
การทำงานและการครองชีพ

เป็นที่น่าสนใจถ้าจะกล่าวถึงแนวคิดในทำนองเดียวกันกล่าวคือ
การใช้สิทธิต่าง ๆ ทางการเมืองโดยเฉพาะเสรีภาพในการพูด เสรีภาพ
ในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการเลือกผู้แทนนั้น ประธานาธิบดี
รูดเวลของสหรัฐในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้น ก็ได้เน้นอยู่เสมอว่า สิทธิทาง
การเมืองจะสามารถใช้ได้อย่างเต็มที่โดยประชาชนส่วนใหญ่ ก็ต่อเมื่อ
ประชาชนส่วนใหญ่เหล่านั้นมีปัจจัย ๔ ที่มั่นคงและเพียงพอ

ประสบการณ์ทางการเมืองของไทยที่มีการล้มลุกคลุกคลานมาใน
ช่วง ๕ ศตวรรษที่แล้วคงจะเป็นคำตอบที่ชัดเจนได้ดี เพราะจนถึง
ปัจจุบันนี้แม้คนไทยจำนวนไม่น้อยจะมีความศึกษาพอสมควร แต่คนไทย
ส่วนใหญ่ยังยากจนขาดรายได้ที่เพียงพอในการครองชีพ ขาดปัจจัย ๔ ที่
เหมาะสม แรงงานในเมืองก็ยังมีประสบปัญหาค่าจ้าง สภาพการทำงานไม่
ดี ประสบความเดือดร้อนในการหางานทำ ตกงานและว่างงาน ขาด
หลักประกันทุกอย่าง มีชีวิตวันต่อวัน มีอะไรใกล้ก็พยายามไขว่คว้าไว้
ไม่ว่าจะถูกต้องชอบธรรมหรือไม่

ด้วยสภาพทางจิตใจดังกล่าวจึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่แปลกประหลาด
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วง ๑๐ ปีที่แล้วจึงเต็มไปด้วย
การใช้เงินใช้ทองซื้อคะแนน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ หรือแม้ในกลางเมืองหลวง เพราะว่ารัฐบาลเหล่านี้ตระหนัก
ดีว่าสิ่งใดที่มาเสนอเฉพาะหน้า สามารถแก้ปัญหาและความเดือดร้อน
ต่าง ๆ

ผลการเลือกตั้งครั้งใหญ่ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม
๒๕๒๕ ก็ได้ยืนยันข้อเท็จจริงดังกล่าว มีการกล่าวหาอีกมากกว่าการเลือก
ตั้งเกือบทุกจังหวัดมีการใช้เงินทองซื้อคะแนน ผู้เขียนก็ใคร่ขอยืนยันไว้
 ณ ที่นี้ด้วยว่าแม้ในเขต ๘ ใน กทม. ที่ผู้เขียนเป็นผู้สมัครคนหนึ่ง และ

ที่พ่ายแพ้คะแนนไป ๘๐๐ คะแนน ก็เพราะผู้เขียนยื่นหยัดที่จะไม่ใช้เงิน
ประจักษ์พยานอีกอันหนึ่งก็คือสถาบันวิจัยสังคมของจุฬาลงกรณ์มหาวิท-
ยาลัย ซึ่งได้วิเคราะห์ผู้ได้รับเลือกตั้ง ๓๕๔ ท่านในคราวนั้น ก็รายงานว่า
เกือบ ๖๐ % ของผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นนักธุรกิจ นักอุตสาหกรรม

ด้วยเหตุนี้รูปร่างหน้าตาของนักการเมืองไทยเป็นอย่างนี้ และ
บรรยากาศประชาธิปไตยของเราเป็นอย่างนี้ คือการมีอำนาจในบ้านใน
เมืองเป็นเรื่องของคนส่วนน้อย คนส่วนใหญ่มีโอกาสก็เฉพาะไปลงคะแนน
เลือกตั้ง และเมื่อเขาหิวก็จำเป็นต้องยอมรับอำมิสตินจ้าง ซึ่งมีสภาวะทาง
การเมืองปัจจุบัน เป็นสภาวะการเมืองซึ่งสามารถดำเนินอยู่ได้โดยอาศัย
อำนาจเงิน ประกอบกับฐานกำลังทางทหาร ครอบงำอำนาจทั้งสองนี้ยัง
สามารถปรองดองกันได้ ประชาธิปไตยแบบไทยก็ยังคงอยู่ และเมื่อไหร่
ประโยชน์ขัดกันระบอบรัฐสภาก็ยอมสิ้นสุดลง

ในโอกาสวันคล้ายวันเกิดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก็อยาก
จะเชิญชวนคนไทยทั้งหลายระลึกถึงชีวิตและงานของท่านอาจารย์ปรีดีที่มี
โอกาสรับใช้ชาติบ้านเมืองไม่นานนัก แต่ผลงานนั้นยิ่งใหญ่ ยากที่จะมีใคร
เสมอเหมือน เริ่มเข้ารับราชการก็เป็นนักการศึกษาที่ก่อสร้างมหาวิทยาลัย
เปิดแห่งแรกของประเทศไทย เข้าสู่วงการเมืองตั้งแต่อายุน้อยหนุ่ม นำ
ความรู้และแนวคิดมาสร้างสรรประชาธิปไตย และเป็นผู้สร้างรากฐาน
การปกครอง การเศรษฐกิจ การเงิน การคลังของประเทศ และในท้าย
สุดเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาติในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒

ในช่วงบั้นปลายของชีวิตก็ยังไม่หยุดยั้งที่จะเสนอแนวคิดเพื่อความ
เจริญก้าวหน้า ความมั่นคงของชาติบ้านเมือง อาจารย์ปรีดีเป็นคนไทยที่
รักชาติ รักประชาชน และใครที่จะเห็นประเทศไทยมีการพัฒนาไปสู่
สังคมที่เป็นธรรม เป็นประชาธิปไตยที่ให้โอกาสคนไทยธรรมดาส่วนใหญ่
ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

ท่านปรีดี กับ มหาวิทยาลัยเปิด

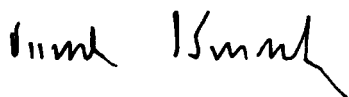
ศ.ดร.ธรรมนุญ โสภารัตน์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม เวียนมาบรรจบ ผมในฐานะศิษย์เก่า มธ. ของท่านรัฐบุรุษปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขอจารึกความรู้สึกไว้ว่า ท่านรัฐบุรุษอาวุโสไม่ได้จากไปไหน เพียงแต่อิฐรากูของท่านได้ลอยจากไปท่ามกลางทะเลใสสะอาด แต่ผลงานของท่านยังคงอยู่ และผมระลึกอยู่เสมอว่า ๗๗ ปรีดี ได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นแห่งแรกในประเทศไทย คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ผมกล้าพูดได้ว่า ไม่มีท่าน ไม่มีธรรมศาสตร์ ไม่มีธรรมศาสตร์ ก็ไม่มีพวกเราทุกคน

ไม่มีท่าน ไม่มีธรรมศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ ผมขออนุญาตบันทึกไว้ว่า มีท่าน มีธรรมศาสตร์ เมื่อมีธรรมศาสตร์ ก็มีมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกในประเทศไทย ผมขอเชิญคำพูดของท่านอาจารย์ป๋วยที่ย้ำคำกล่าวของท่านปรีดี ว่า “ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหาย” ดังนั้นสิ่งที่ ๗๗ สร้างไว้ดีแล้ว ก็ย่อมไม่สูญหาย แม้ธรรมศาสตร์จะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามสภาวะเศรษฐกิจและสังคม กลายเป็นมหาวิทยาลัยปิดไปแล้วก็ตาม แต่แนวคิดของท่านไม่มีวันตาย รามคำแหงเกิดขึ้นได้ เพราะแนวคิดอมตะ ไม่มีวันนั้น ก็ไม่มีวันนี้ และไม่มีรามคำแหง และไม่มีเรา

ผมบุญน้อย ไม่มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ท่าน ได้แต่เคารพคุ้นเคยกับ
ท่านผู้หญิงของท่าน แม้วันครบ ๗๒ ปี อาจารย์ป่วย ก็ยังได้กราบ
ท่านด้วยความระลึกถึง และด้วยความเคารพอย่างสูง

ในโอกาสที่วัน “ปริศิ พนมยงค์” ๑๑ พฤษภาคม เวียนมา
บรรจบอีกวาระหนึ่ง ผมขอถือโอกาสนี้ ขอคารวะดวงวิญญาณ
ของท่านผู้ประศาสน์การอีกคำรบหนึ่ง “ไม่มีท่าน ไม่มีราม ไม่มีราม
ไม่มีเราทุกคน”

ม.รามคำแหง ๓๐ เมษายน ๒๕๓๑

ศิลปศาสตร์ ม.ธ. รุ่นแรก

ผู้ประกาศนัการ

นรนิติ เศรษฐบุตร

ตำแหน่งหนึ่งและตำแหน่งเดียวที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีคือ ตำแหน่ง “ผู้ประกาศนัการ” ของมหาวิทยาลัย ผู้ดำรงตำแหน่งนี้คือ ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เรื่องความหมายของคำนี้ได้มีบางคนถามถึง คำแปลและความหมาย และก็มีคนตอบต่างกันไป

คำตอบอย่างหนึ่งก็คือ ผู้ประกาศนัการ นั้น หมายถึงผู้ก่อตั้ง มหาวิทยาลัย แต่ก็มิได้ให้เหตุผลมากนัก

แต่ยังมีบางคนที่สนใจเรื่องของภาษาและคำไทย ต้องการทราบ ว่าเอาคำนี้มาจากที่ใด เพราะโดยทั่วไปคนจะชินอยู่กับคำว่า “ประกาศ” ในความหมาย ที่ว่ายินดีให้ หรือ “ประกาศนั” ในความหมายที่ว่าทำให้สำเร็จ คำว่า “ประกาศนั” อยู่ที่ใด

หากหาคำว่าประกาศนั ไม่พบในพจนานุกรม ผมว่าเราคงพบคำว่า “ศาสนั” ที่แปลง่าย ๆ ว่า คำสั่งสอนอย่างแน่นอน

ทำไมผมจึงมาลงไล่คำอยู่เช่นนี้ ผมอยากเสนอว่าคำว่า “ประกาศนัการ” นั้น อาจเป็นคำใหม่ที่คิดสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๖-๗๗ ก็ได้ ไม่น่าจะเป็นเรื่องแปลกประหลาดอะไรนัก ที่จะมีคำบัญญัติขึ้นมาบ้าง

ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ภาษาที่ใช้ก็พัฒนาได้มีคำใหม่เกิดขึ้นมาได้ คำบางคำเราใช้กันมานาน พุคกันมากเสียยิ่งกว่าคำว่า “ผู้ประกาศนัการ” ก็ยังคงไม่มีอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๕ อย่างเช่นคำว่า “รัฐธรรมนูญ” เป็นต้น

คำว่าผู้ประศาสน์การ นั้น จึงหมายถึงผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยนั่นเอง และก็คงจะมีเจตนาให้ใช้แก่ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศ มิได้หมายถึงผู้ก่อตั้งบริษัทและธนาคารหรือองค์การอื่น ๆ เพราะถ้าใช้เข้าก็อาจเสียได้

ผู้ประศาสน์การ ปรีดี พนมยงค์ ดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นมาเพื่อให้มีตลาดวิชาอุดมศึกษาแก่มวลประชากรชั้นสูง สอนทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย โดยหวังว่าประชาชนและข้าราชการจะได้ศึกษาหาความรู้ทางด้านวิชาเหล่านี้ให้มากขึ้น จะได้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยโดยแบบตะวันตกด้วย

วันเวลาผ่านไปหลายสิบปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ยังไม่ได้เปลี่ยนเจตจำนงและมุ่งพัฒนาเพื่อประชากรชั้นสูงต่อไป ฉะนั้นในโอกาสวันที่ระลึกถึงท่านผู้ประศาสน์การครั้งนี้ เราชาวธรรมศาสตร์จึงน่าจะนึกถึงงานอันสำคัญของท่านด้วย

นี่คือเรื่องคนดี
 สำหรับอ่านในวาระอัญเชิญอัฐิธาตุปรีดี พนมยงค์
 ไปลอย ณ อ่าวไทย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๙

๑. ย้ำไว้กลางใจให้จำ
 ให้น้อมให้นำ
 จากนี้ชั่วนาตาปี

๒. นี่คือเรื่องดีคนดี
 นานนานจะมี
 มาให้เราได้จดจำ

๓. แล้วจึงเริ่มร้อยถ้อยนำ
 ด้วยกาพย์สืบทกคำ
 เรียกชื่อฉบับภาษาไทย

๔. แม่เอวารีฟิไล
 ลอยเรื่อยเอื่อยไหล
 พาเอาอังคารไปลงทะเล

๕. เกลียวกลืนกวัดไกวคล้ายเปล
 เอเอแฮเอ
 กล่อมเหโหยหวลชวนฟัง

๖. เมื่อยามที่ชีวิตยัง
 เหมือนนกไรรัง
 ร้างเรือนไร่บ้านซานชม

๗. คนคอยให้คิดอันคม
กลับคืนชื่นชม
ให้ต้องตกตรมตรอมตาย
๘. คนคอยให้ความคลีคลาย
เพื่อคนมากมาย
กลับหมดความหมายเคยมี
๙. คนเคยสร้างทำความดี
กลับซ้ำร้าย
ให้ย่อยให้ยับอัปรา
๑๐. แลครึ่งเมื่อคราวถึงครา
ดับสิ้นชีวา
กลับพลัดแผ่นดินสิ้นบุญ
๑๑. เปลวไฟเผาผู้มีคุณ
เสียจนเป็นจุล
คงเหลือแต่รูปยังคาร
๑๒. เก็บเอาอัฐิจากสถาน
ฉาปนกิจการ
กลับบ้านจากแดนแสนไกล
๑๓. ขวัญเอยมีงขวัญแห่งไทย
มิจางจากใจ
น้อยหนึ่งแม้เพียงนาที
๑๔. หนึ่งนั้นเกิดท่านปรีดี
เป็นเทียนแห่งวิถี
ที่ช่วยส่องชี้ช่องทาง

๑๕. ทางนั้นจากผืนเลือนลาง
เป็นบันไดวาง
ให้คนได้อย่างเหยียบไป

๑๖. เป็นทางแห่งประชาธิปไตย
เป็นน้ำดับไฟ
ผู้เริ่มก่อการนานมา

๑๗. เขียนไว้ว่าเดือนพฤษภา
จึงได้กลับมา
ยังบ้านอยุธยายามเยาว์

๑๘. เขียนไว้ว่าปีสองเก้า
ปีที่เสือเศร้า
ปีที่รานร้าวล้าเค็ญ

๑๙. คำโครงเศรษฐกิจคิดเห็น
แจ่มแจ้งประเด็น
แต่โดยเคียวคายสายลม

๒๐. ยามนี้เศรษฐกิจเรือนปม
ยิ่งแก้งังจม
ชานนาระทมชมชาน

๒๑. คิดถึงท่านผู้ประศาสน์การ
ได้โปรดประศาสน์ทาน
ให้ไทยได้รอดปลอดภัย

๒๒. มีอพมมบูชาอาลัย
บุชิตค้ำวัย
ที่สุดจะแสนร้าวราน

๒๓. ลมเอยช่วยพัดสายธาร
พาเอาอังคาร
กระจายความคิดอ่านกว้างไกล
๒๔. ลอยไปโอบเอื้อเพื่อไทย
เกิดคลื่นลูกใหม่
เกิดความคิด กลกล้าทำ
๒๕. ให้กล้าเปลี่ยนแปลงกล้าหา
กล้าสู้ธรรม
แจกเช่นบรรพบุรุษไทย
๒๖. ขอท่านคุ้มครองป้องกัน
ให้ลูกหลานไทย
ก้าวเดินจำเรียมรอยตาม
๒๗. ยามนี้แม่เจียบแต่งงาม
ไม้ลูกแต่ลตาม
ไม้แรงแต่แข็งพอควร
๒๘. มองมองเหมือนไม่มีขบวน
หากแต่ใครครวญ
ก็พอเห็นคลื่นครีนิโครม
๒๙. แม่ไร่ไหมหริแห่ไหม
จับกล่อมพ่อโคม
แต่มากด้วยกวีลีลา
๓๐. ภาพที่ปรากฏด้วยตา
แน่นด้วยศรัทธา
แน่นด้วยคุณค่าความจริง

๓๑. เล็กแต่หัวใจใหญ่ยิ่ง
 ซ่อนแอบแนบอิง
 ไว้ด้วยพลังอหังการ

๓๒. แถวหน้าของสติปัญญา
 ทั้งนั้นที่มา
 รับท่านอาจารย์ปรีดี

๓๓. ในน้อยนิดนั้นมากมี
 การกำหนดชี้
 ภาพวาดประวัติศาสตร์ปวงชน

๓๔. ณ จุดนี้เราทุกคน
 มีดวงกมล
 ที่เหมือนเป็นหนึ่งเดียวกัน

๓๕. วันนี้และอีกกี่วัน
 ตราบนานนิรันดร์
 ย้ำไว้กลางใจไทยเฮย...

วิสา คัญทัพ

๒๑-๒๓ เมษายน ๒๕๒๙

นายปรีดี พนมยงค์

กับท่านพุทธทาส และพระศาสนา

ในรอบศตวรรษที่ผ่านมา หากจะถามหา
 สามัญชนที่เป็นอัจฉริยะและรัตนบุรุษ ผู้สร้างคุณูปการ
 ต่อชาติและศาสนา ทั้งในฝ่ายมรวาสและบรรพชิตแล้ว
 นายปรีดี พนมยงค์และท่านพุทธทาสภิกขุ ย่อมอยู่ใน
 ฐานะอันโดดเด่น ควรแก่การยกย่องอย่างแท้จริง ทั้ง
 ความรู้ความสามารถ ความเสียสละ ความสะอาด
 บริสุทธิ์ ความซื่อสัตย์สุจริตและความเห็นการณ์ไกล
 ซึ่งประวัติศาสตร์ชาติไทยจักต้องจารึกความสำคัญของ
 ท่านทั้งสองไว้นานเท่านาน

— พระคุษฎี เมธงกุโร —

ท่านทั้งสองเป็นบุคคลร่วมยุคสมัย และมีข้อที่น่าสนใจหลายอย่าง
 ที่ละม้ายคล้ายกันโดยบังเอิญ นับแต่พื้นเพเดิมซึ่งเป็นคนธรรมคาสามัญชน
 (นายปรีดี เป็นบุตรนายเสียง พนมยงค์ ชาวนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา)
 ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นบุตรนายเซียง พานิช พ่อค้าชาวไชยา) เกิดใน
 เดือนเดียวกัน (นายปรีดี เกิดวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓
 ท่านพุทธทาสภิกขุ เกิดวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๕) นายปรีดี
 ได้ทำการเปลี่ยนแปลงอันมีความสำคัญนิตพลิกแผ่นดิน คือการอภิวัฒน์

เปลี่ยนแปลงการปกครอง (๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ร่วมกับคณะราษฎร) ในขณะที่ราว ๑ เดือนก่อนหน้านั้น ท่านพุทธทาสก็ได้เริ่มงานปฏิรูปศาสนา ด้วยการฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมขึ้นที่สวนโมกขพลาราม พุมเรียง ร่วมกับคณะธรรมทาน (๑๒ พฤษภาคม ๒๔๔๕) ซึ่งต่อมาได้ส่งผลอย่างมหาศาลต่อการพระศาสนาในประเทศไทย และขจรขยายไปทั่วโลกในทุกวันนี้

นายปรีดีนั้น นับว่าเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตและการงานอย่างสูงสุด เท่าที่สามัญชนไทยจะพึงกระทำได้ ไม่ว่างานใดที่ท่านลงไปจับทำหรือริเริ่มไว้ ล้วนมีความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น นับแต่การสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย ให้ประชาชนไทยมีสิทธิเสียงในการปกครองตนเอง การริเริ่มระบอบเทศบาล เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย การแก้ไขสนธิสัญญากับต่างชาติเมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ การยกเลิกระบอบรัชูปการวางระเบียบจัดเก็บภาษีอากรใหม่ และวางรากฐานธนาคารชาติ เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ท่านเป็นผู้ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) และดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การคนแรก แม้จนกระทั่งเมื่อเกิดมหาสงคราม ท่านก็เป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย ๑๗ ล้านคน กู้เอกราชมิให้ชาติไทยตกเป็นผู้แพ้สงคราม ทั้งท่านยังพยายามสร้างสรรค์สันติภาพและสมัครสมานไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และที่สำคัญคือเป็นรัฐบุรุษอาวุโสเพียงคนเดียวของประเทศ ดังที่ทราบกันคืออยู่ นอกจากนั้นท่านยังได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นนพรัตนอันสูงสุดอีกด้วย แต่ท่านก็หาได้ฟูไปตามโลกธรรมไม่ แม้ในบั้นปลายที่มีผู้ก่อกรรมทำเข็ญกับท่าน จนต้องนิรสาร่างจากแผ่นดินอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน ท่านก็ยังสามารรถดำรงจิตเป็นอิสระจากโลกธรรมที่มากล้ากรายได้อย่างน่าสรรเสริญยิ่ง

นายปรีดี มิได้มีคุณูปการต่อชาติบ้านเมืองเท่านั้น แม้ในทางพระศาสนาท่านก็มีส่วนเกี่ยวพันความเปลี่ยนแปลงหลายประการ นับแต่สนับสนุนให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ดังปรากฏรูปธรรมเป็นพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้น ในฝ่ายฆราวาส ท่านก็สนับสนุนให้ก่อตั้งพุทธธรรมสมาคมขึ้น (ซึ่งต่อมาเป็นพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน) และขอร้องให้ท่านพุทธทาสภิกขุแสดงปาฐกถาธรรม เรื่องพุทธธรรมกับเจตนารมณ์ประชาธิปไตย (ซึ่งบัดนี้พิมพ์อยู่ในหนังสือธรรมโฆษณ์ชุด ชุมนุมปาฐกถา เรื่อง พุทธธรรม) แม้ตัวท่านเองก็ได้เคยแสดงปาฐกถาในสมาคมแห่งนั้นด้วย (เรื่อง พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ซึ่งนายสุพจน์ ค้านตระกูล ได้นำมาตีพิมพ์แล้ว) นอกจากนั้น ท่านยังสนใจจะจัดให้มีสถานปฏิบัติธรรมแบบสวนโมกขารัมภ์ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บ้านเกิดของท่าน หากสถานที่ของวัดพนมยงค์ และภูมิประเทศแถบนั้นไม่เอื้ออำนวยให้ (มีรายละเอียดในหนังสือ “พนมยงค์ประดิษฐ์ธรรม”) ทั้งท่านยังปรารถนาคำโครงการเผยแพร่พระพุทธ ศาสนา (ซึ่งก็น่าจะมีความสำคัญแก่โครงการเศรษฐกิจนั่นเอง) และสนับสนุนให้หาวิธีการเผยแพร่ที่ทันสมัยและได้ผลดียิ่งขึ้น ดังรายละเอียดในธรรมกถาของท่านพุทธทาสภิกขุ ในโอกาสบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทานอิฐฐาตุนายปรีดี (ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ ปรีดีนิวัติสังจะคืนเมือง หน้า ๓๗๕-๓๗๘) โดยที่บทบาทซึ่งท่านทำอยู่ข้างหลังเหล่านี้ไม่เป็นที่รู้จักกัน มากนัก

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งมีคุณค่ามาก ที่นายปรีดี พนมยงค์กระทำขึ้นและต้องได้รับเคราะห์กรรมจากผู้ไม่เข้าใจคือ การนำเสนอความคิดสังคมนิยม เพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศ ให้บังเกิดความเป็นธรรมและความสงบสุขโดยทั่วถึงกัน (โปรดอ่านรายละเอียดเรื่อง “สังคมนิยมประชาธิปไตยที่เป็นวิทยาศาสตร์” นี้ในงานวิจัยเรื่อง “ความคิดทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์” ของเฉลิมเกียรติ ผิวนวนล)

ฝ่ายท่านพุทธทาสภิกขุก็เสนอ “ธัมมิกสังคมนิยม” ในฐานะหัวใจของจากศาสนา เพราะสังคมนิยมเป็นหลักการของธรรมชาติไว้ด้วย (ดังรายละเอียดในหนังสือ ธัมมิกสังคมนิยม ซึ่ง ดร.โคเนลด์. เค. สแวนเนอร์ เป็นบรรณาธิการ ทั้งสองเล่มนี้มูลนิธิโกมลคีมทองจัดพิมพ์) ที่น่าขำก็ตรงที่ท่านทั้ง ๒ ต่างก็เคยถูกกล่าวหาว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” ทั้งคู่ จากขุนนางหัวเก่า ต่างกรรมต่างวาระกัน และท่านก็ได้ปลดคัพหน้าด้วยดี โดยที่ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ก็เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไปแล้ว

ทั้งนายปรีดี พนมยงค์และท่านพุทธทาสภิกขุ ล้วนเป็นผู้อุทิศตนต่อธรรม สร้างความเป็นธรรม ตามครรลองของธรรม โดยสันติวิธี และเป็นปากเสียงเรียกร้องและเชิดชูสันติภาพ มิใช่ด้วยปาก หากโดยความพยายามน่านับการ นายปรีดีสร้างความเป็นธรรมอย่างชาวโลก ในขณะที่ท่านพุทธทาสพยายามอย่างชาววัด ด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อคุ้มครองและปกป้องธรรมะ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประศาสน์การและตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาอันเสมอภาคแก่มวลราษฎร และเพื่อประสิทธิ์ประสาทความรู้ ความเข้าใจวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อจรรโลงการปกครองของราษฎร ท่านพุทธทาสภิกขุก็เป็นผู้ให้ความสำคัญกับ “ธรรมศาสตร์” ในฐานะที่เป็น “ศาสตร์” คือของมีคมที่จะตัดปัญหาทั้งมวลได้โดยเด็ดขาด และโดยสันติวิธี ดังที่ท่านได้เทศนา “ธรรมศาสตร์แก้ปัญหาทั้งปวง” ไว้ในทำนองเดียวกับที่กล่าวถึง “ธัมมิกสังคมนิยม” หรือ “สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา” ว่าเป็น “สังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้”

แม้ทั้งสองท่านนี้จะเป็นผู้สถาปนา คุ้มครองป้องกัน และชี้นำธรรม โดยธรรม เพื่อธรรม มาโดยตลอด แต่แล้วด้วยภยากติที่ครอบงำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสถาบันที่ได้รับการสถาปนาและเป็นเจ้าของนามอันควรรับผิดชอบและกระตือรือร้นเรื่องนี้อย่างยิ่ง ก็กลับเมิน

เฉย และปฏิเสธการพิจารณาขอบและถวายปริญญาคุณภักดิ์บัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ท่านทั้งสอง ทั้ง ๆ ที่ การกระทำดังกล่าวนี้ จักเป็นเกียรติเป็นศรีที่นำภาคภูมิใจแก่ชาวธรรมศาสตร์เอง ในอันที่รู้จักยกย่องคนดีศรีสยามที่เป็นปฐมนิยบุคคลอย่างแท้จริง

มีพุทธศาสนสุภาษิตกล่าวไว้ว่า บุคคลที่หาได้ยากในโลกนี้มีอยู่เพียงสองคน คนแรกได้แก่ บุพการี คือ ผู้มีพระคุณ ที่ให้ความอุปถัมภ์ช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ไม่เห็นแก่ความสุขส่วนตัว เป็นผู้เอาหน้าตัดหา คือ เห็นแก่ตัวได้ คนที่หาได้ยากอีกคนหนึ่ง ได้แก่ กตัญญูคนแรกที่บุคคล คือ ผู้รู้คุณและพยายามตอบแทนคุณของท่านตามสมควร ก็นับว่าหาได้ยากเพราะเป็นผู้สบายแล้วไม่ลืมตัว ไม่ตกภายใต้อำนาจของอริชชา พยายามทำให้ความดีของท่านผู้ทำไว้ก่อนแก่ตนนั้นปรากฏเป็นที่ประจักษ์ หากพิจารณาจากเกณฑ์นี้แล้ว ทั้งนายปรีดี พนมยงค์และท่านพุทธทาสภิกขุ นับเป็นคนดีที่หาได้ยากอย่างยิ่งอย่างไม่ต้องสงสัย ปัญหาที่อยู่เพียงที่ว่า คนรุ่นหลังจะใส่ใจและกระทำตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าหาได้ยาก เพื่อตอบแทนและสืบทอดคุณความดีของท่านให้สมควรหรือไม่ เท่านั้น

ต่อไปนี้จักได้นำบทสนทนาที่ได้เรียนถามท่านพุทธทาสภิกขุ เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ บางตอน มาให้ผู้อ่านได้ทราบแง่มุมของท่านทั้งสองเพิ่มเติม จากที่เคยปรากฏเป็นข้อเขียน ที่ได้เอ่ยถึงไว้แล้วข้างต้น ดังนี้

สัมภาษณ์ท่านพุทธทาสภิกขุ

(๑๑ เมษายน ๒๕๓๑)

ถาม ท่านอาจารย์ปรีดี เคยมาที่สวนโมกข์หรือไม่ครับ

ตอบ ไม่เคยมา แต่เคยพบกันคุยกันบ้างที่ทำเนียบท่าช้าง ท่านนิมนต์ไปปรึกษาเรื่องที่จะมีสวนโมกข์ที่อยุธยา ก็ไม่ได้สนทนากันนานนัก และพูดกันเรื่องว่าจะฟื้นฟูพุทธศาสนา ท่านให้คนลงมาพามาขึ้นไป ชื่อนายวุฒิ สุวรรณรักษ์ มาหาผมที่สวนโมกข์นี้ บอกว่า อาจารย์ปรีดีขอนิมนต์ไปพบ แล้วก็พามาไป ตอนนั้นรถไฟยังขลุกขลัก ไม่ค่อยสะดวก ก็ติดกุกอยู่ ต้องไปพักค้างคืนที่เพชรบุรี

ถาม คราวนั้นต้องไปพักกรุงเทพฯหลายวันไหมครับ หรือว่าเสร็จธุระแล้วก็กลับเลย

ตอบ ก็พักไม่กี่วัน

ถาม ได้มีการสนทนาเรื่องอื่น ๆ ด้วยไหมครับ เช่น เรื่องการเผยแผ่พุทธศาสนา

ตอบ เป็นเพียงความเห็นว่าคุณควรปรับปรุงให้ทันสมัย เช่นว่า ควรจะมีเพลงทางศาสนาของพุทธศาสนาบ้าง ผมบอกว่า ผมไม่มีหัวทางนี้

ถาม เคยได้ยินอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เล่าว่า ท่านอาจารย์ปรีดี เคยมีส่วนสนับสนุนการตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยด้วย

ตอบ อ้อ ก็ช่วยอยู่ดี ก็ช่วยอยู่ด้วย เรียกว่าช่วยมากทีเดียว เพราะว่าตอนนั้นเป็นผู้มีอำนาจนี้ (เข้าใจว่าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

มหาดไทย - ผู้สัมภาษณ์) ท่านก็ดึงเอาพวกพระราชธรรมนิเทศอะไรพวกนี้มาช่วย แต่ไม่ใช่พระราชธรรมนิเทศทวยหาญ (อยู่ ยุคม-คิดป) นะ พระราชธรรมนิเทศนี้ก็พอจะมีความรู้อะไรบ้าง แต่ไม่ค่อยรู้ธรรมะนัก ที่จริงพุทธสมาคมนี้ตั้งขึ้นมาก็ด้วยอิทธิพลความเลื่อมใสพระโลกนาถ ตอนนั้นพระโลกนาถมาปลุกความสนใจในเมืองไทยก็เกิดอยากจะมีบ้าง ไม่น้อยหน้าคนอื่น พระราชธรรมนิเทศ กับนายปรีดีนี่เครือเดียวกัน

ถาม พระราชธรรมนิเทศนี้ มีตำแหน่งหน้าที่เป็นอะไรครับ

ตอบ รู้สึกว่าจะเป็นนายกสมาคมหรืออะไรนี้มาตั้งแต่แรก ๆ เลยทีเดียว พุทธสมาคมตอนนั้นเรียกว่า “พุทธธรรมสมาคม” พระราชธรรมนิเทศนี้ทำงานอยู่กระทรวงวังหรืออย่างไร ไม่แน่ใจ

ถาม เคยได้ยินว่าท่านผู้ใหญ่ระดับพระยา ๓ คน เป็นผู้ก่อตั้งพุทธธรรมสมาคม

ตอบ คงจะมีพระยาภรรตราชสุพิชคนหนึ่งด้วย แต่พระยาลัดพลีธรรม-ประคัลภ์นี้ไม่ได้อยู่ในพุทธสมาคมด้วย แก่ไม่เอา เพราะแกถือตัว ไม่ชอบให้ใครผูกมัดตัวหรือเอาไปเชิด นอกจากพระยาภรรตราชสุพิชแล้ว อีกคนหนึ่งรู้สึกจะเป็นพ่อตาของคุณสัญญาเอง ชื่อพระยาอรรถกิจนิรุตต์ คงจะเป็นด้วยกระมัง อย่างน้อยก็ถูกดึงชื่อมาด้วย แต่คนที่ทำงานจริง ๆ คือคุณสัญญา

ถาม ตอนนั้นอาจารย์สัญญามาสนิทคุนเคยและช่วยงานท่านอาจารย์หรือยังครับ

ตอบ ตอนนั้นรู้จักกันดีแล้ว อาจารย์สัญญายังพาผมไปพบพระโลกนาถ พระโลกนาถมาชวนให้ไปด้วยกัน อาจารย์สัญญาก็สนับสนุน แต่ผมไม่ไป

ถาม สมัยอาจารย์สัญญายังหนุ่ม รู้สึกจะมีความคิดอะไรใหม่ ๆ อยู่มากนะครับ

ตอบ สมัยหลังนี้ก็ระว่างมากขึ้น กลัวมากขึ้น ผู้ที่ปฏิเสธให้พระโลกนาถเดินเหยียบไปนั้นคือพระราชธรรมนิเทศ ทำเป็นคนแรกเลย แล้วคนอื่น ๆ ก็เหมือนจะเอาอย่าง รวมทั้งคุณสัญญาด้วย ให้พระโลกนาถเหยียบเดินไปเพื่อจะได้เผยแผ่พุทธศาสนาไปทั่วโลก พิธีเปิดตั้งต้นที่กรุงเทพฯ แล้วไปแตกกระจายกระจายกันที่พม่า (หัวเราะ)

ถาม ทำไมท่านอาจารย์ไม่ตามพระโลกนาถไปครับ

ตอบ ผมไม่เชื่อความคิด แกพยายามชวนผมไปด้วยตามแบบของแก แต่ผมก็ไม่เลื่อมใสเรื่องไม่กินเนื้อ (มังสวิรัต) อยู่แล้ว เห็นว่าเป็นเรื่องนอกพุทธศาสนา ไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่เอาไปยืนยันว่าเป็นหลักสำคัญ ผมไม่ชอบ และหลักธรรมะทั้งหลายมันก็สั้น ๆ ผมพูดว่าผมขออยู่บ้าน เฝ้าบ้าน ถ้าใครเขามาบ้าน จะได้รับเขา ไม่เช่นนั้นจะพากันทั้งบ้านไปหมด บ้านก็จะร้าง

ถาม แต่ท่านเจ้าคุณปัญญานันทะ (พระเทพวิสุทธิเมธี วัดชลประทานรังสฤษฎ์) ไป ไม่ทราบว่าท่านคิดอย่างไรครับ

ตอบ ท่านก็คิดตามแบบของท่าน แต่ท่านชวนเจ้าคุณบุญชวน (เขมาภิกขิต) เจ้าคณะจังหวัดชุมพรในเวลานี้ไปด้วย เป็นคู่หูกัน อาจารย์กรุณา กุศลาลัยก็ไป บวชเณรไป ชื่ออาจารย์กรุณา พระโลกนาถก็ตั้งให้ มีเมตตา มุทิตา อุเบกขา ครบชุดเลย แต่สรุปแล้วงานของพระโลกนาถก็คือล้มละลาย

ถาม หลังจากที่เรื่องทำสวนโมกข์ที่อยุธยาเงียบไป เพราะสถานที่ไม่เหมาะสมนั้น ท่านอาจารย์ปรีดีไม่ได้ติดต่อกันอีกเลยหรือครับ

ตอบ ก็ไม่ได้ติดต่อกัน หลังจากนั้นท่านก็ต้องลี้ภัยไปเมืองจีน

ถาม ท่านมีจดหมายไปมาถึงท่านอาจารย์บ้างไหมครับ

ตอบ ก็ไม่มี แต่ว่าเมื่ออยู่ที่ปารีสนี้ ผมก็ฝากหนังสือธรรมะไปให้ แต่ตอนอยู่เมืองจีนนี้ไม่ได้ติดต่อกัน..... คนของอาจารย์ปรีดีชื่อ กำจัด พลังกูร เคยมาขอให้วางโครงการพุทธศาสนา

- ถาม** ประมาณปี พ.ศ.เท่าไรครับ เป็นสมัยเดียวกับที่ท่านอาจารย์เป็น
เผยแผ่จังหวัดสุราษฎร์ธานีหรือเปล่าครับ ตอนนั้นท่านอาจารย์
เขียนเค้าโครงการเผยแผ่พุทธศาสนาออกมา
- ตอบ** ก่อนจะเป็นเผยแผ่จังหวัด ตามตำแหน่งผมเป็นเผยแผ่ของ
จังหวัด แต่เจ้าคณะภาคแต่งตั้งให้ผมเป็นเผยแผ่ของภาค ๘
ภาค ๘ สมัยนั้นมี ๑๔ จังหวัด เดียวนี้รัฐสภาก็แบ่งเป็น ๒ ภาค
คือ ภาค ๘ และภาค ๙ แต่ก่อนภาค ๘ กินเนื้อที่ไปถึง
ประจวบฯ
- ถาม** ท่านอาจารย์เคยอ่านเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคัม” ของท่าน
อาจารย์ปรีดีหรือไม่ครับ เป็นอย่างไรบ้าง
- ตอบ** ก็เคยอ่าน แต่ชักจะลืม ๆ ไปแล้ว ก็ดี ก็ถูกต้องตามหลักของ
ธรรมะ ถ้ามีหลักการเมืองให้ถูกต้องกับหลักอนิจจังของธรรมชาติ
- ถาม** เมื่อ ๒ ปีที่แล้ว ท่านเจ้าคุณพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)
ท่านแสดงปาฐกถาประจำปีของอาจารย์ปรีดี เรื่อง “อุบิสภาพ
ด้วยอนิจจัง” ว่า ถ้าเข้าใจความเป็นอนิจจังแล้ว จะลูถึงอิสระภาพ
ทั้งส่วนบุคคลและสังคัมอย่างไร เป็นปฐมปาฐกถา ท่านก็ได้เอ่ย
ถึงหนังสือเล่มนี้ไว้ว่า ท่านได้อ่านตอนเป็นเถร
- ตอบ** ถ้าสมัยนั้นอาจารย์ปรีดี รู้ธรรมะมากกว่านั้นสักหน่อยก็จะดี นี่ยังรู้
ธรรมะน้อยไป รู้แต่กฎหมาย รู้แต่เรื่องการเมือง ท่านเรียกคน
หนึ่งชื่อ มหายงค์ นามสกุลอะไรไม่รู้ เป็นเปรียญ ๙ ประโยค
วัดเบญจมบพิตรไปเป็นที่ปรึกษา เมื่อผมไปพบก็ได้ร่วมสนทนา
ด้วย มหายงค์คนนี้ ตอนนี้อยู่ไหนแล้วก็ไม่รู้
- ถาม** ตอนที่ท่านอาจารย์ปรีดี ถูกกล่าวร้ายกรณีสวรรคตนั้น ไม่ทราบ
ว่าชาวบ้านทางบักษิต์พูดกันอย่างไรครับ
- ตอบ** ก็ไม่มีใครพูดว่าอย่างไรจริงจัง ก็คอยฟังอยู่ว่าจะเป็นไปในรูปไหน

ถาม ในกรุงเทพฯ ได้ยินว่า ยังมีคนพิมพ์หนังสือใส่ไฟเรื่องนี้ขึ้นอีก เลยทำให้มีการฟ้องร้องศาลเพื่อให้รู้ว่า ความจริงเป็นอย่างไร การเป็นความอย่างนี้ก็เสียเวลามาก แต่ก็จำเป็นต้องทำ ไม่อย่างนั้นก็จะเข้าใจผิดเสียหายต่อไปเรื่อย ๆ บางคนไม่รู้ว่าความจริงเป็นอย่างไร

ตอบ ประชาชนเขาก็มีสติปัญญา เขาไม่ได้เชื่อตามนั้นไป ก็ยังมียกเว้นอยู่ เจ้าคุณลัดคพลี (พระยาธรรมาธิบดีพระคลังมหาสมบัติ) คุยเรื่องนี้ ท่านบอกว่า เรื่องนี้..... ไม่ใช่เรื่องของอาจารย์ปรีดี

ถาม ท่านอาจารย์ปรีดีทำคุณนุชาโทษ

ตอบ ถูกแล้ว..... แต่เรื่องมันแล้วไปแล้ว ก็ให้มันเป็นไปตามกรรม.

พุทธทาสเป็นคอมมิวนิสต์ จริงหรือ?

วิโรจน์ ศิริอัฐ

ในการที่เราจะทราบว่า ท่านพุทธทาสเป็นคอมมิวนิสต์ จริงหรือไม่ ? ขอท่านได้โปรดพิจารณาข้อความในปาฐกถาธรรมเรื่อง “ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม” ที่ท่านแสดงที่พุทธสมาคม กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๑ และ “ขยายความภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม” เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๑ รวมทั้งบันทึกเกี่ยวกับภูเขาพุทธธรรม ท้ายเล่มอย่างละเอียดลออ (โปรดอ่านในชุดพุทธธรรมหรือที่แยกเล่มพิมพ์) โดยเปรียบเทียบกับข้อความในจดหมายของพระเทพปริญาณ ที่เขียนถึงท่านเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๑ กับ ป.ล.ท้ายเฉลยปัญหา ๗ ข้อ ของพระเทพปริญาณ ลง ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒ กับระเบียบภูเขาหิมาลัย ของพระเทพปริญาณ ลง ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๒ และเปรียบเทียบกับข้อข้องใจของอภิธรรมมูลนิธิ ลง ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ ได้ตอบ

ปาฐกถาของนายบุญมี เมธางกูร ลง มีนาคม ๒๕๒๓ คำสอนเศียรถี่ดี โดยพระอนันต์ ชยानนโท, พระเบอร์เคน อุตตโม, อาจารย์บุญมี เมธางกูร, อาจารย์วินัย อ.ศิวะกุล กับเรื่อง ภิกษุผู้ทำลายพุทธศาสนา โดย บุญมี เมธางกูร (โปรดอ่านเมื่อเขาพูดถึงเรา ใน ๕๐ ปีสวนโมกข์ หน้า ๗๔๗-๘๑๕)

ข้อความตอนหนึ่งของพระทิพย์ปริญาณีว่า “....ข้าพเจ้าจึงได้ ลงทุนลงแรงพิมพ์หนังสือเรื่อง “ระเบิดภูเขาเผาหิมาลัย” นี้ขึ้นเสนอพระมหาเถรานุเถระ และภิกษุทั้งหลายทั่วไป เพื่อได้พิจารณาการกระทำของ พุทธศาสนโดยสมควรตามธรรมวินัย กำจัดเสียเนหนามแห่งพระพุทธศาสนา ให้สิ้นไป.....”)

“ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม” และ “ขยายความภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม” ที่ท่านแสดงในครั้งนั้น ประกอบกับจดหมายของพระทิพย์-ปริญาณี ทำให้ชื่อเสียงของท่านเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง หลายคน ที่เห็นด้วยกับข้อความในปาฐกถาของท่านวิตกกังวลว่าหากพระมหาเถระไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ท่านแสดง และเห็นไปว่าการกล่าวของท่าน เป็นการทำลายพระพุทศาสนา ดังคำกล่าวโทษของพระทิพย์ปริญาณีที่ว่า “.....พุทธศาสนกล่าวหาใส่ร้ายพระพุทเจ้าเป็นเสมือนภูเขาเผาหิมาลัย ที่ บังไม่ให้พวกเราเห็นพระนิพพาน และหาว่าเป็นวัตถุแห่งอุปาทานอะไร ต่ออะไร ต่าง ๆ นานา ในที่สุดถึงกับพูดชักจูงโน้มน้าวใจประชาชนให้ เลิกการเคารพนับถือพระพุทเจ้า และให้เลิกอย่าปฏิบัติตามหลักคำสอน ของพระพุทเจ้า คือศีล สมาธิ ปัญญา โดยกล่าวว่า ล้วนแต่เป็นภูเขา บังเราไม่ให้เห็นนิพพานทั้งนั้น.....”

อย่างนี้ ท่านจะมีเป็นคอมมิวนิสต์หรือ ? ท่านจะต้องถูกจับสึก หรือ ? ข่าวนีนี้เป็นที่ฮือฮากันอยู่เป็นเวลานานหลายปี และจากการที่ พระยาอาชญาจักร์ กับพระทิพย์ปริญาณี ได้ร่วมกันพิมพ์ถวายเป็นภิกษุ ณ สำนักอบรมครุ วัดสามพระยา พระนคร พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นจำนวนมาก

ทำให้พระภิกษุ สามเณรและฆราวาสทั่วไปรู้จักนามของท่านอย่างมาก
มาย และติดตามศึกษางานของท่านจาก “หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา”
บ้าง, จากแหล่งอื่นบ้าง ซึ่งก็มีทั้งผู้เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย

ในที่สุดพระมหาเถระในสมัยนั้นได้แถลงการณ์ออกมาว่า ข้อ
ความในปาฐกถาทั้งสองครั้งของท่านพุทธทาสถูกต้อง ไม่เป็นการดูถูกดู
หมิ่นพระพุทธรเจ้าแต่ประการใด ท่านจึงพ้นจากการถูกจับสึกฐานเป็น
คอมมิวนิสต์มาได้อย่างปลอดภัย แต่เสียงที่กล่าวหาว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์
ก็หาได้หมดไปไม่ จนถึงกับมีการส่งตำรวจนอกเครื่องแบบไปติดตามดู
การเคลื่อนไหวของท่านถึงสวนโมกข์ฯ แต่แล้วตำรวจคนนั้นก็กลับกลายเป็น
กำลังสำคัญในการเผยแพร่ผลงานของท่านต่อมาจนทุกวันนี้

ต่อมามีเสียงกระหน่ำท่านอีกครั้งเมื่อท่านบรรยายเรื่อง “สังค
มนิยม” อบรมผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษารุ่นปี ๒๕๑๗ ณ สวนโมกข์ฯ ไซยา
เมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๕๑๗ มีหลายรายที่พิมพ์ออกเผยแพร่ จึงเป็นเรื่อง
ที่แพร่หลายมาก และประมาณปี ๒๕๒๔ ดร.สวเวรอร์ ได้แปลเป็น
ภาษาอังกฤษ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศ.พ.พ.) ได้พิมพ์
ออกเผยแพร่ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ต่อมากรรมการบางท่านใน
ศ.พ.พ. ได้แสดงว่าได้มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาอื่นอีกหลายภาษา

เสียงที่สะท้อนออกมาแม้จะไม่รุนแรงนัก แต่ก็ทำให้หลายคนมอง
ท่านว่า “หัวเอียงซ้าย” ทั้งนี้เพราะคนส่วนมากเข้าใจว่า สังคมนิยมคือ
คอมมิวนิสต์ หรือคอมมิวนิสต์ ก็คือสังคมนิยม แต่ข้อความที่ท่านบรรยาย
เป็นเรื่อง “สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา” หรือตามหลักธรรมชาติ
ซึ่งมันจะสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ขอให้เราหยุดคิดหยุด
พิจารณาสักนิดว่า เราต้องการให้สังคมไทยหรือบ้านเมืองของไทยเราเป็น
อย่างไร ?

คำตอบก็คือ เราต้องการให้สังคมไทยมีความปกติสุขหรือสงบ
ร่วมเย็น ซึ่งก็คือความมีศีลธรรมนั่นเอง เพราะศีลธรรมคือภาวะแห่งความ

ปกติ โดยเหตุก็คือสิ่งหรือเครื่องมือที่ทำให้เกิดความปกติ ภาวะของความปกติคืออย่างไร ? ก็คือการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เมื่อไม่เบียดเบียนกันก็ยิ่งเกิดความสงบร่มเย็นตามที่เราทุกคนปรารถนา

ท่านกล่าวว่า สังคมนิยมเป็นสังคมนิยมระบบหนึ่ง คือการจัดระบบที่ทำให้สังคมปกติ เรียกว่า “สังคมนิยม” ท่านขอให้มองดูคำว่า “การเมือง” ในปัจจุบันกลายเป็นเรื่องสกปรกเป็นเรื่องฉกฉวยผลประโยชน์ ซึ่งมันไม่ใช่การเมืองในความหมายที่ถูกต้อง การเมืองในความหมายที่ถูกต้องคือ เครื่องมือที่จัดโลกนี้ให้มีสันติภาพหรือความปกติสุข หรือ ภาวะแห่งความปกติ ดังนั้น ระบบการเมืองที่แท้จริงก็คือศีลธรรม หรือ สังคมนิยม

คำว่า “เศรษฐกิจ” ถ้าถูกต้องจริง ๆ ก็คือระบบศีลธรรม คือ การรู้จักแสวงหากินใช้สอยแต่พอดีถูกต้อง ไม่แสวงหากินใช้ส่วนเกิน มันก็ไม่สร้างความสะดวกผ่อนให้แก่ตัวเองให้แก่ผู้อื่น หากแสวงหากิน สะสมส่วนเกิน กินใช้ส่วนเกิน มันก็ไปรบกวนสิทธิของคนอื่น คนอื่นก็ย่อมขาดแคลนเกิดความเดือดร้อน ดังนั้นหากจัดระบบเศรษฐกิจให้ถูกต้อง มันก็ย่อมก่อให้เกิดความปกติสุข หรือ ความมีศีลธรรมขึ้นในสังคมนั้น ๆ นั่นก็คือสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา

คำว่า “ระบบการปกครอง” หมายถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากคนหมู่มาก หรือของสังคมเพื่อให้เกิดความปกติสุข หรือ สงบสุข ดังนั้นระบบการปกครองที่ถูกต้องก็คือศีลธรรม และเมื่อศีลธรรมคือสังคมนิยมดังระบบการปกครองที่ทำให้สังคมมีศีลธรรม นั่นก็คือสังคมนิยมอีก

คำว่า “สังคมศาสตร์” หรือ “ศาสตร์สังคม” ก็มีความหมายเป็นสังคมนิยมอีก “ศาสตร์” แปลว่าของมีคมที่จะใช้ตัดปัญหาของสังคม

“ปัญหาของสังคม” ก็คือการเบียดเบียนกันเอาโรคเอาเปรียบกันจนเดือดร้อนกันไปทั่ว

สาเหตุที่คนเบียดเบียนกันก็คือ ความคิดในรสอรรถของความสุขทางเนื้อหนังหรือทางวัตถุ หรือที่เรียกว่าวัตถุนิยมนั่นเอง (อัสสาทะ) ดังนั้น ศาสดาที่นำใช้ตัดปัญหาอันนี้ ก็คือธรรมะหรือระบบศาสนา เพราะพระพุทธเจ้าชี้ให้เห็นว่าในรสอรรถของความสุขทางเนื้อหนังหรือทางวัตถุนั้นมีอันตรายอย่างแสบเผ็ดซ่อนอยู่ด้วย (อาทีนวะ) เช่นว่า ยิ่งแสวงหาความสุขทางเนื้อหนังหรือทางวัตถุมากขึ้นเท่าไร มันจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตัวเอง และแก่สังคมมากขึ้นเท่านั้น พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นต่อไปว่า ยังมีความสุขอีกชนิดหนึ่งก็คือ ความสุขอันเกิดจากจิตที่สงบเย็นเป็นอิสระ ความสุขชนิดนี้ยิ่งแสวงหามากขึ้นเท่าไร ตัวเองก็จะพ้นความเดือดร้อนสังคมนั้นก็จะพ้นความเดือดร้อนมากขึ้นเท่านั้น

ดังนั้น วิธีปฏิบัติในพระพุทธศาสนา หรือในศาสนาไหน ก็ตาม ก็มุ่งหมายให้คนรู้จักเลื่อนชั้นตัวเอง จากการแสวงหาความสุขจากรสอรรถของวัตถุหรือเนื้อหนัง มาแสวงหาความสุขจากจิตที่สงบเย็นเป็นอิสระด้วยกันทั้งสิ้น หรือกล่าวให้ชัดก็คือ เพื่อเอาชนะอำนาจหรืออิทธิพลของวัตถุนิยม นั่นเอง เพื่ออะไร ? ก็เพื่อสังคมโลก หรือสังคมไทยเรามีความปกติสุข หรือสงบสุขนั่นเอง ศาสนาทุกศาสนาจึงเป็นสังคมนิยม เพราะเหตุนี้

เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านพุทธทาสจะเป็นอะไรไม่ได้เลย นอกจากเป็นทาสของพระพุทธเจ้า เป็นทาสของผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน ในเรื่องของโลก และชีวิตดังกล่าวข้างต้น จนสามารถดึงคนออกมาจากอำนาจของวัตถุนิยมได้สำเร็จ อันเป็นปณิธานข้อ ๑ ในสามข้อของท่าน

เมื่อท่านมีหน้าที่ดึงคนออกมาจากอำนาจของวัตถุนิยม เพื่อสังคม จะได้มีความปกติสุขสงบร่มเย็น แล้วอย่างนี้ท่านจะเป็นคอมมิวนิสต์ ตามความหมายที่คนทั่วไปเข้าไปเข้าใจได้อย่างไร ?

ท่านเคยกล่าวอยู่เสมอว่า หากจะกล่าวหาว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์ ท่านก็จะเป็นคอมมิวนิสต์ที่เหนือคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ก็เพราะท่านมองเห็นว่า

คอมมิวนิสต์ก็เป็นพวกวัตถุนิยม ดังนั้นหากสามารถดึงคนออกมาจากอำนาจของวัตถุนิยมได้ จึงนับว่าเหนือคอมมิวนิสต์ที่คนทั่วไปรู้จักอย่างเทียบกันไม่ได้เลย

ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ พยายามจัดระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้เป็นระบบเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยศีลธรรม อย่างที่ท่านพุทธทาสชี้แนะไว้แต่ก็ไม่มีใครเข้าใจท่าน ท่านจึงต้องไปอยู่ต่างประเทศและถึงอสังกฏกรรมในต่างประเทศ หากมีคนเข้าใจท่านนำเอาระบบเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยศีลธรรมมาใช้ บ้านเมืองเราคงจะไม่มีคนคอยากหิวโหยมากมาย คนว่างงานกว่า ๒ ล้านคน ยาเสพติดร้ายแรงระบาดอย่างหนัก โสเภณีมีกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน มีการตัดไม้ทำลายป่า ทำลายต้นน้ำลำธาร จนป่าจะหมดไปจากผืนแผ่นดินไทย และแผ่นดินไทยจะกลายเป็นทะเลทรายในอนาคตอย่างทุกวันนี้ แล้วเราจะทำอย่างไร ที่จะทำให้ท่านผู้มีอำนาจ และทุกคนหันมานิยมสังคมนุชาสังคมนุชา รักเพื่อนมนุษย์ รักเพื่อนร่วมชาติร่วมโลกที่เขากำลังคอยากหิวโหยทุกข์ยากลำบากอย่างแสนสาหัสได้แล้ว ?

ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีทางอื่นเลย นอกจากจะต้องใช้ธรรมะจะต้องใช้พระศาสนาเป็นเครื่องมือเพียงสิ่งเดียว สร้างแสงสว่างขึ้นในหัวใจของท่านผู้มีอำนาจและทุกคน จนมองเห็นว่าทุกคนมีหน้าที่สร้างสันติสุขให้แก่ตัวเองและสร้างสันติภาพให้แก่สังคมด้วยการเอาชนะอำนาจของวัตถุนิยมให้ได้ ซึ่งเรียกว่า สังคมนิยมนั่นเอง ทางอื่นนอกจากนี้แล้วไม่มีทางที่ทุกคนจะพบกับสันติสุข และสังคมจะมีสันติภาพได้เลย

ข้าพเจ้าจึงหวังว่า ทุกคนคงจะพยายามเอาชนะอำนาจของวัตถุนิยมเพื่อให้ทุกคนมีสันติสุข และสังคมมีสันติภาพ

แกะรอยพระเจ้าช้างเผือก

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เมื่อประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว ในขณะที่ผมกำลังเรียนหนังสืออยู่ที่อเมริกานั้น ผมบังเอิญแวะไปที่ร้านหนังสือ แพรากอน ในเมืองนิวยอร์ก ที่นั่นผมได้หนังสือมาเล่มหนึ่ง ชื่อ King of the White Elephant ที่ผมซื้อหนังสือเล่มนี้มากก็เพราะเห็นว่าพิมพ์โดย โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๔ และ ก็มีรูปประกอบอย่างสวยงาม

ที่สำคัญที่สุด ก็คือ หนังสือเล่มนี้เขียนโดย นายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ อดีตนายกรัฐมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโสที่สำคัญของเมืองไทย

หลังจากนั้นอีกหลายปี ผมก็ไม่เคยให้ความสนใจกับพระเจ้าช้างเผือก นัก จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.๒๕๑๕ ผมผ่านไปที่กรุงปารีส สมัยนั้น ท่านปรีดี ซึ่งได้ลี้ภัยทางการเมืองในประเทศจีน นับตั้งแต่ภายหลังการรัฐประหาร ๒๔๙๐ นั้น ได้ย้ายไปพำนักที่กรุงปารีส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นต้นมา ปรากฏว่าท่านปรีดี ได้กอบกู้หนังสือ พระเจ้าช้างเผือก ที่ตกค้างอยู่ที่สถานทูตไทยในสวิสเซอร์แลนด์ ท่านปรีดี ได้นำหนังสือเรื่องนี้มาตัดต่อใหม่เปลี่ยนจากเดิมที่เป็น ๓๕ ม.ม. เป็น ๑๖ ม.ม. และย่อเรื่องลงจากประมาณ ๒ ชั่วโมง เหลือ ๑ ชั่วโมง

ท่านปรีดีได้นำหนังสือ พระเจ้าช้างเผือก ออกฉายให้คนไทยในปารีสชมกัน เมื่อได้ดูหนึ่งครั้งนั้นผมก็ตื่นเต้นมาก เพราะเป็นหนังสือเก่าที่ไม่

เคยดูมาก่อน ผมตื่นเต้นกับฉากทัฟซังและสงครามยุทธหัตถีระหว่างพระเจ้าจักรากับพระเจ้าหงสา ตื่นเต้นกับบทหนังที่ผู้แสดงคนไทยเจรจากันเป็นภาษาอังกฤษ และที่จำได้ก็คือนางเอกในหนังซึ่งเป็นอดีตนักศึกษาธรรมศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้น เธอสวยมาก มีคนบอกว่าเธอเป็นดาวธรรมศาสตร์ เคยเป็นนางงามบุปผาชาติ เธอชื่อไพลิน นิลรังษี (ปัจจุบันเธอแต่งงานมีลูก ๘ คน และใช้นามสกุล นิตยวรรณนะ)

เมื่อผมดูหนัง *พระเจ้าช้างเผือก* ที่กรุงปารีสและเกิดความประทับใจก็เลยเขียนบทความ "พระเจ้าช้างเผือก" ลงพิมพ์ในวารสาร*สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ๑๐:๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๑๕) ในสมัยที่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการเครางาม ผมเข้าใจว่า "ดูเหมือนผู้ประพันธ์เรื่อง (นายปรีดี พนมยงค์) จับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาตอนสงครามช้างเผือกมาผสมกับตอนพระนเรศวรชนช้างกู่อิสรภาพ ผลออกมากลายเป็นเรื่อง *พระเจ้าช้างเผือก* ซึ่งเป็นจินตนาการและความบันเทิงใจของผู้ประพันธ์เอง เป็นเสมือนหนึ่งตีความหมายใหม่ของเรื่องเก่า...สิ่งนอกเหนือไปจากนี้เห็นจะเป็นว่าหนังเรื่องนี้ น่าจะถือได้ว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ ที่สะท้อนให้เห็นความคิดทางการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศของผู้อำนวยการสร้างเป็นอย่างดี"

ผมเสียคยาว่าเมื่อครั้งเขียนบทความนั้น มิได้มีโอกาสสอบถามรายละเอียดจากท่านปรีดีเอง และข้อมูลบางอย่างที่เขียนไปก็ผิดพลาดไม่น้อย

จนกระทั่งในปีนี้ (๒๕๒๓) คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักวิพากษ์วิจารณ์สังคมคนสำคัญ ได้แจ้งว่าทาง*สยามสมาคม* จะจัดฉายหนัง *พระเจ้าช้างเผือก* ออกสู่มหาชนอีกเป็นครั้งแรกในระยะเวลาเกือบ ๔๐ ปี และต้องการที่จะให้ผมช่วยกล่าวนำหนังก่อนการฉาย เพื่อช่วยให้ผู้ชมเข้าใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

กองถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก

ดังนั้นผมจึงเริ่มแกะรอย *พระเจ้าช้างเผือก* และก็ได้ได้รับความร่วมมือข้อมูล ความคิดเห็นมากมาย ผมเริ่มต้นด้วยการถามไถ่จาก คุณสุวรรณ วรดิลก ถามถึงตัวพระเอกและนางเอก คุณสุวรรณเองก็บอกว่าความจำเรื่องนี้เลือนลางมาก เพราะสมัยนั้นยังเป็นเด็กหนุ่มอยู่ แต่การสอบถามเรื่องก็โยงไปให้ผมได้ติดต่อกับคุณประจวบ อัมพะเสวต ผู้ตรวจการสำนักเร่ร่อนพัฒนา กระทรวงมหาดไทย โยงไปถึงคุณประจวบ บุณนาค แห่งธนาคารแห่งประเทศไทย และท้ายที่สุดที่ทำให้เรื่องราวกระจ่างขึ้นก็คือคุณไววิทย์ ไวทยพิทักษ์

คุณไววิทย์แสดงเป็นแม่ทัพช้างของกองทัพพระเจ้าหงสา และได้ช่วยให้ผมสามารถติดต่อกับคุณสุวรรณ นิลรังษี แห่งบริษัทกมลสุโกศล ซึ่งแสดงเป็นสมุหราชมณฑลเชียร และท้ายที่สุดผมก็ได้พบ *พระเจ้าช้างเผือก* คือ คุณเรอเน โกด้าท นอกจากนี้ผมก็ยังได้ข้อมูลเพิ่มเติมจาก คุณपाल พนมยงค์ (บุตรชายของท่านปรีดี) อีกด้วย

บุคคลต่างๆ ที่ผมได้สอบถาม (ส่วนใหญ่ใช้ทางโทรศัพท์) นั้น มีอายุประมาณ ๕๐ กว่าไปจนถึงกว่า ๗๐ ปีแล้ว หลายท่านก็เคยอยู่นานก่อนจะตอบคำถาม หลายท่านหวนกลับไปนึกถึงอดีตครั้งโน้น หลายท่านจดจำสมัยโน้นด้วยความตื่นเต้น ชื่นชมอาลัยอาวรณ์ บางครั้งก็เผยให้เห็นถึงปัญหาการบ้านการเมืองในสมัยนั้นด้วย ผมต้องขอขอบคุณที่ได้ช่วยให้แกะรอย *พระเจ้าช้างเผือก* มา ณ ที่นี้ด้วย ส่วนการตีความและความผิดพลาดถ้าจะมี ผมขอรับเป็นความผิดชอบของผมเอง

พระเจ้าช้างเผือก คงลงมือถ่ายทำประมาณปี ๒๔๘๒ หรือ ๒๔๘๓ สมัยนั้นท่านปรีดี ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลังในรัฐบาลชุดแรกของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (๒๔๘๑-๘๓) การถ่ายทำคงจะใช้เวลาประมาณ ๑ ปี ฉากวังของพระเจ้าจักรานั้นใช้บริเวณวัดพระแก้ว ส่วนฉากวังของพระเจ้าหงสาใช้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

สำหรับฉากภายในสถานที่สร้างฉากขึ้น ที่โรงถ่ายของทหารอากาศที่ทุ่งมหาเมฆ และที่ทุ่งมหาเมฆนี่ก็ใช้เป็นที่อัดเสียงในฟิล์มด้วย มีผู้กล่าวว่าบางครั้งทุลักทุเลมาก เพราะโรงถ่ายและโรงอัดเสียงสมัยนั้นมีรูรั่ว มีตุ๊กแกรื้อ บางครั้งต้องเอาผ้าไปอุดรูรั่ว และไล่ตุ๊กแกกัน

ฉากสำคัญตอนทัพช้าง ปรากฏว่าถ่ายที่ป่าแดง จังหวัดแพร่ ท่านปริศนิกษบวณโดยรถไฟไปที่นั่นและก็สร้างฉากตั้งทัพและการคล้องช้าง ตลอดจนฉากสงครามยุทธหัตถี จากทัพช้างอันนำคืนแดนใต้ช้างงามจำนวนมาก ทั้งนี้โดยความร่วมมือของชาวแพร่ชื่อคุณวงศ์ แสนศิริพันธ์ (ซึ่งต่อมาเป็นผู้แทนราษฎรสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง)

คุณไววิทย์ ผู้แสดงเป็นแม่ทัพพม่าเล่าให้ฟังว่า เกิดมาก็ไม่เคยขี่ช้าง นำกลัวมาก กลัวจะตกช้าง แล้วช้างที่วิ่งตามมาข้างหลังจะเหยียบตาย ส่วนคุณเรอเนผู้แสดงเป็นพระเจ้าจักราก็บอกว่า ชีช้างนี้มันยาก บางทีชนช้างมันแทงกันเอา

ประเด็นที่น่าสนใจของการหาตัวผู้แสดงก็คือ ผู้แสดงฝ่ายชายระดับนำส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ หลายคนเป็นครู (มาสเตอร์) มาก่อนและมีความสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ โรงเรียนอัสสัมชัญมีครูทางแผนกภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ผู้ที่เก่งภาษาอังกฤษถูกจัดให้อยู่ฝ่ายพระเจ้าจักรา ส่วนพวกภาษาฝรั่งเศสอยู่ทางฝ่ายพระเจ้าหงสา

สำหรับทหารราบทหารเลวนั้น นักศึกษาธรรมศาสตร์จำนวนมากเข้าร่วมแสดง แน่นอนนางเอกก็คือดาวธรรมศาสตร์ คุณไพธิน นิลรังษี (เดิมชื่อไอรีน นิลเสน เธอมีเชื้อสายเคนมาร์ก) เธอเป็นนักเรียนเตรียม มธก.รุ่น ๑

ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ จากการรบและการพันดาบนั้น คุณจำลอง อ่างแก้ว อดีตครูพลศึกษา โรงเรียนอานวยศิลป์ได้นำนักเรียนสัก ๑๐๐ คน มาร่วมแสดงด้วย และมีคุณสมัย เมฆมาน ซึ่งปัจจุบันเป็นหัวหน้าสำนักดาบพุทธโรศวรค์เป็นผู้ช่วยฝึกซ้อมการพันดาบ

กองถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก

ดูเหมือนว่า พระเจ้าช้างเผือก จะรวบรวมบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการต่างๆ ของไทยไว้มากมายเหลือเกิน จากการแกะรอยของผมนั้น เราทราบของท่านปรีดีเป็นผู้อำนวยการสร้างในนามของ ปรีดีโปรดักชั่น และท่านมีส่วนกำกับการแสดง คัดตัวแสดง นอกจากนี้ก็ยังมีผู้เข้าร่วมกำกับการแสดงอีก เช่น คุณสันต์ วสุธาน คุณสุจิต สุวรรณทัต ผู้ชมจะเห็นว่าการถ่ายทำนั้นคงงามมาก มุมกล้องฉากข้าง รอยยิ้มของนางเอก เป็นฝีมือของคุณประสาธ สุขุม ซึ่งได้เรียนวิชาการถ่ายภาพมาจากอเมริกา และที่น่าสนใจก็คือคนตรีประกอบจะเป็นทำนองไทย บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีตะวันตก มีผู้ควบคุมสำคัญคือ พระเจนดุริยางค์ จากสุดท้ายที่จะเป็นแฮปปี้เอนด์ ที่นางเอกถามพระเอกว่า Are you happy, Sire? และพระเอกตอบว่า Terribly happy my dear นั้น จะมีเพลง "โอโยธยาคู่ฟ้า" อันเป็นเพลงขวัญใจของชาวธรรมศาสตร์ขึ้นนำก่อนที่พระเอกและนางเอกจะเดินหายลับไปในปราสาทกรุงโอโยธยา

เรื่อง พระเจ้าซางเผือก เป็นประหนึ่งเทพนิยาย หรือนิยายอิงประวัติศาสตร์ ท่านปรีดีใช้เค้าโครงของสงครามซางเผือก และสงครามยุทธหัตถี แต่ตีความใหม่ในแง่ที่ว่า พระเจ้าจักรราแห่งโยธยาเป็นธรรมราชา สนพระทัยในความทุกข์สุขของราษฎร ประเพณีที่ล้ำหลังเช่นการต้องรับสนมถึง ๑๖๕ คนนั้น ก็ไม่ทรงรับ ส่วนพระเจ้าหงสาเป็นทรราช ต้องการสงคราม มีนโยบายรุกราน ดังนั้นเมื่อเกิดสงคราม พระเจ้าจักราก็ทำพระเจ้าหงสาชนช้างตัวต่อตัว ไม่ต้องให้ไพร่ทหารบาดเจ็บล้มตาย พระเจ้าจักราถือว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์ต่อกษัตริย์ การทำสงครามมิได้ต้องการพิชิตสงครามในความหมายเก่า มิต้องการทำลายชีวิตราษฎร แต่ต้องการสันติภาพแก่มวลมนุษย์ และเรื่องก็จบลงด้วยการที่โยธยามีสันติภาพ พระเอกและนางเอกก็รักกันอยู่กันด้วยความสุข

คำถามที่น่าจะถามก็คือ ทำไมท่านปรีดีซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีคลังและต่อมาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นรัฐบุรุษอาวุโส และเป็นนายกรัฐมนตรี ถึงกลายเป็นผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ คำตอบก็คือจะต้องพิจารณาสถานการณ์การเมืองภายในและภายนอกในสมัยนั้น

สิ่งที่เห็นชัดมากในยุคนั้น ก็คือ การก้าวขึ้นสู่อำนาจของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้ก่อการคนหนึ่งที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก พ.ศ.๒๔๘๑ เมื่ออายุได้ ๔๑ ปี จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม มหาคไทย และการต่างประเทศด้วย จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ริเริ่มของการปกครองโดยระบบทหารในเมืองไทยเป็นบุคคลแรกที่นำคำว่า “ผู้นำ” มาใช้กับระบบการเมืองไทย ทำนองเดียวกับระบบนาซีของฮิตเลอร์ หรือระบบฟาสซิสต์ของอิตาลี

ในสมัยดังกล่าวสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นในยุโรป และสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็รุนแรงในเอเชีย บรรยาการทั่วไปตึงเครียด ปัญหาของสงครามและสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามชุดแรก (๒๔๘๓-๘๗) รัฐบาลไทยมีนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรงทั้งภายในและภายนอก ภายในประเทศ จอมพล ป.พิบูลสงครามสร้างบรรยากาศที่จะทำให้คนไทย เชื่อว่ากำลังอยู่ในยุคใหม่ เปลี่ยนวันชาติจากวันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็น วันที่ ๒๕ มิถุนายน (เพื่อระลึกถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕) เปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นประเทศไทย รัฐบาลชักชวน และบังคับให้ประชาชนแต่งกายสากล (ตะวันตก) รายการทาง วัฒนธรรมทางวิทยุและละคอนมีเนื้อหาที่เป็นลัทธิชาตินิยมรุนแรง เช่น รายการสนทนา นายมัน - นายคง (ของสังข์ พัธโนทัย) โดยกรม โฆษณาการ รายการละคอนของหลวงวิจิตรวาทการ เช่น *เลือดสุพรรณ เจ้าหญิงแสนหวี* และ *น่านเจ้า ฯลฯ*

ทางด้านเศรษฐกิจรัฐบาลมีนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม พยายาม ผลักดันคนเชื้อจีนออกจากวงการธุรกิจ และพยายามให้คนไทยเข้ามามี บทบาทมากขึ้น

ที่สำคัญที่สุดในกรณีนี้ก็คือนโยบายการต่างประเทศของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็มีลักษณะลัทธิชาตินิยมรุนแรง ในขณะนั้น ฝรั่งเศสกำลังอ่อนแอมาก รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามดึงนโยบาย ต่างประเทศไปที่อินโดจีนของฝรั่งเศส และผลที่สุดก็เกิดการเรียกร้องดิน แดนที่ประเทศไทยถือว่าสูญเสียไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

เริ่มแรกรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เรียกร้องให้ฝรั่งเศส ปรับปรุงพรมแดนระหว่างไทยกับลาวและกัมพูชา แต่เมื่อกองทัพ เยอรมันบุกฝรั่งเศส และปารีสยอมจำนนเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๓ ในขณะที่เดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มเคลื่อนจากจีนเข้าสู่อินโดจีน ระหว่างกันยายน ๒๔๘๓-กรกฎาคม ๒๔๘๔ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามก็เคลื่อนทัพ เข้าสู่อินโดจีนของฝรั่งเศส การรบระเบิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๘๓ มีการ

กองถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก”

หยุดยิงในปี ๒๔๘๔ และไทยกับฝรั่งเศสก็ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ยและบีบบังคับของญี่ปุ่นในปีเดียวกันนั้น

ผลของวิกฤตการณ์อินโดจีน ทำให้รัฐบาลไทยได้ดินแดนจากลาวคือไชยะบุรีและจัมปาศักดิ์ จากกัมพูชาคือเสียมเรียบและพระตะบอง นโยบายต่างประเทศนี้ทำให้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับความสนับสนุนมาก และพลเอกหลวงพิบูลสงครามก็เลื่อนยศเป็นจอมพล ป.พิบูลสงครามในระยะนี้

นี่เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศไทย กล่าวคือ จะทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากการสนับสนุนฝ่ายโลกตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายอังกฤษ) มาอยู่ใต้วงจรและอิทธิพลของญี่ปุ่น แน่แน่นอน ฝรั่งเศสไม่พอใจมาก แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ ส่วนอังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ไม่พอใจ เพราะต่างต้องการ “สถานะเดิม” ในเอเชีย ต้องการสกัดกันญี่ปุ่น

จุดหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ทำให้ไทยเข้าสู่วงจรของญี่ปุ่น และเมื่อสงครามแปซิฟิกระเบิดขึ้น ญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ และบุกประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๘๔ ในเวลาเดือนกว่าๆ ต่อมารัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามก็ร่วมกับญี่ปุ่นเต็มที่ด้วยการประกาศสงครามกับอังกฤษ และอเมริกาในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๘๕

นี่คือบรรยากาศของการเมืองภายในและภายนอก และรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็มีนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรง ปัญหาของสงครามหรือสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่ ประเทศไทยประสบปัญหาว่าจะรักษาความเป็นกลางไว้ได้อย่างไร ด้านของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม โอนเอียงเข้าไปในวงจรญี่ปุ่นมากขึ้นทุกทีๆ จนในที่สุดก็เข้าร่วมกับฝ่ายอักษะเต็มที่ (ส่วนหนึ่งก็เพราะความเต็มใจ แต่อีกส่วนหนึ่งก็เพราะถูกบีบบังคับโดยสถานการณ์)

นายปรีดี พนมยงค์ อยู่ในฐานะที่มีความเห็นตรงกันข้ามกับสภาพการณ์เช่นนั้น นายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ก่อการ ๒๕๑๕ ถ้าเรากล่าวว่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำของคณะราษฎรฝ่ายข้าราชการทหาร (ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง) นายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นผู้นำของคณะราษฎรฝ่ายข้าราชการพลเรือนทั้งสองท่านร่วมมือกันมาในระยะแรก แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองใกล้เข้ามา ก็เห็นความแตกต่างในด้านความคิดและนโยบายของท่านทั้งสองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำฝ่ายข้าราชการพลเรือนที่ได้มีส่วนสำคัญในนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรง หรือในวิกฤตการณ์อินโดจีน นายปรีดี พนมยงค์ ทำอะไรนอกจากงานในตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง คำตอบก็คือท่านเขียนหนังสือ *พระเจ้าช้างเผือก* และก็สร้างหนัง นายปรีดีคงเห็นชัดแล้วว่าปัญหาของสงครามหรือสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่ นโยบายของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จะทำให้ไทยตกอยู่ในวงจรของญี่ปุ่น และนำไทยเข้าสู่ความขัดแย้งกับตะวันตก

ดังนั้นการสร้าง พระเจ้าซังเมือก ก็เป็นความพยายามทางด้านวัฒนธรรมการเมืองที่แสดงถึงความคิดของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรงระบบการปกครองทหาร และวิกฤตการณ์อินโดจีน

น่าสนใจว่านายปรีดี พนมยงค์เลือกใช้ภาษาอังกฤษสำหรับหนังสือและหนังสือครั้งนี้ (ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นนักเรียนฝรั่งเศส) น่าเชื่อว่านายปรีดีเดินทางไปผู้ชมระดับนานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตะวันตก (อังกฤษและอเมริกา)

กล่าวโดยย่อ พระเจ้าซังเมือก ก็เป็นหนังสือสะท้อนความคิดของนายปรีดีในแง่ของการแก้ปัญหาของสงครามและสันติภาพ ในแง่ของการต่อต้านลัทธิทหาร ในแง่ของการแสดงให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเห็นว่าอย่างน้อยในขณะที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรง ก็ยังมีผู้นำไทยกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายนั้น

และน่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สภาพสงครามกับอังกฤษและอเมริกานั้น นายปรีดี พนมยงค์ก็เริ่มจัดตั้ง *ขบวนการเสรีไทย* ในประเทศ เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและร่วมมือกันสัมพันธมิตร *ขบวนการเสรีไทย* ช่วยให้ไทยรอดพ้นจากสภาพของประเทศแพ้สงครามภายหลังที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง พระเจ้าซังเมือก ก็ได้มีบทบาทช่วยงานของ *ขบวนการเสรีไทย* ไม่น้อย

พระเจ้าซังเมือก ถูกนำออกฉายที่ศาลาเฉลิมกรุง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ก่อนสงครามแปซิฟิก คือ ก่อนญี่ปุ่นบุกไทย หนังสือเรื่องนี้ได้รับการต้อนรับอย่างแน่นหนา ผู้ชมคนไทยคงตื่นเต้นเนื้อเรื่องอิงประวัติศาสตร์ที่พิศดาร และตื่นเต้นหนังไทยที่พูดอังกฤษ แต่แน่นอนชาวต่างประเทศก็ได้รับข่าวสารที่นายปรีดีพยายามบอกผ่านสื่อวัฒนธรรมอันนี้

มีคนกล่าวว่า พระเจ้าซังเมือก ไปฉายต่างประเทศด้วย เช่น ที่ฟิลิปปินส์ และคุณแดง คุณคิดก ที่นายปรีดีลี้ภัยลอบส่งออกไปกับชุด

เสรีไทยของคุณสงวน คุณารักษ์ ไปเมืองจีน ไปอังกฤษ และไปถึงสหรัฐอเมริกาในที่สุด คุณแดง คุณติลก ให้ข้อมูลว่าในสมัยนั้น ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นอัครราชทูตไทยอยู่ที่วอชิงตัน และเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในอเมริกาด้วย เมื่อคุณแดง คุณติลก ไปถึงวอชิงตัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในระหว่างสงครามนั้น ได้จัดฉาย พระเจ้าข้างเฝือก ให้ข้าราชการอเมริกันประมาณ ๔๐๐ คนดู

ผมขอจบรายการแกระรอย พระเจ้าข้างเฝือก ด้วยการอ้างข้อความจากคำนำของนายปรีดี พนมยงค์ ในหนังสือเล่มนั้นว่า (นายปรีดี เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ผมขอถอดความเป็นภาษาไทย)

“นี่คือเรื่องราวสมัยโบราณทางตะวันออก เมื่อชาติต่าง ๆ จับอาวุธขึ้นมาเมื่อตนได้รับบัญชาจากกษัตริย์ของตน ด้วยสาเหตุที่ไม่สามารถจะรับรู้ได้ เว้นแต่จะได้รับคำสั่งมา ชาติต่าง ๆ ในปัจจุบัน ที่ได้รับแสงสว่างจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตระหนักถึงความโง่เขลาของชนรุ่นก่อนตน และได้ให้อภัยกับสิ่งเรื่องเสีย และผู้ถูกรุกราน ผู้ขูด และผู้พ่ายแพ้ทั้งหลาย ได้จับมือกันด้วยความรักฉันท์พี่น้อง เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกันของมนุษยชาติ

ในดินแดนแห่งนี้มีข้างอุดมดกตื้น ข้างเฝือกสูงส่งเหนือชั้นใด และประชาชนก็สรรเสริญ “พระเจ้าข้างเฝือก” กษัตริย์ผู้กล้าหาญของตน พระองค์ทรงนามจักรา พระองค์ไม่ปรารถนาความโอ้อ่านแห่งราชสำนัก แต่ทรงอุทิศพระองค์ต่อความผาสุกของประเทศชาติ พระองค์ต่อสู้อย่างกล้าหาญ แต่พระองค์รักสันติภาพและเรื่องนี้ก็ขอลูกศิให้ *สันติภาพ* เพราะสันติภาพมีชัยชนะไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสงคราม”

ปรีดี พนมยงค์ ในแวดวงหนังสือ*

สันติสุข โสภณสิริ

แม้ศักราชประชาธิปไตยในบ้านเราเจริญวัยมาเลย ๕๐ ขวบปีแล้ว แต่ก็ยังหาชนชั้นนำแห่งยุคสมัยชุมชนเป็นใหญ่ โดยเฉพาะในระดับนายกรัฐมนตรี ที่เป็นนักปราชญ์ นักคิด นักขีดเขียนอะไรที่ลึกซึ้งได้น้อยเต็มที มิใช่ต้องเอ่ยถึงชนชั้นปกครองที่คิดเขียนเป็นปากเสียงให้กับฝ่ายราษฎร ซึ่งหาได้น้อยลงไปอีก เพราะส่วนใหญ่ชนชั้นนำของเราหากไม่เป็นทหารก็เป็นพ่อค้า หรือเป็นทั้งสองอย่างในคนเดียวกัน ซึ่งคนจำพวกนี้ไม่สนใจอะไรเลยนอกจากอำนาจ และเงินตรา ที่มีท่าว่ามีฝีมือขีดเขียนอะไรที่ลึกซึ้งอยู่บ้างอย่าง เช่นนายกฯคนที่ ๑๓ แต่เขาก็เขียนขึ้นเพื่อประโยชน์ของตัวเองมากกว่าเป็นปากเสียงให้ราษฎร

ในบรรดาชนชั้นนำจำนวนน้อยชนิดนั้น ปรีดี พนมยงค์นับว่าเป็นบุคคลโดดเด่นที่สุด เมื่อเอ่ยชื่อนี้ คนไทยส่วนมากคุ้นหู แต่น้อยคนที่จะรู้เรื่องราวอันถ่องแท้ของรัฐบาลอาวุโสคนเดียวของไทย ผู้มีชีวิตอยู่ใกล้ชิดกับยุคสมัยของเรานี้เอง เรื่องราวของเขาถูกกระทำให้เป็นดังหนึ่งตัวละครลึกลับในนิยายอิงประวัติศาสตร์ของการเมืองไทยยุคหลัง ซึ่ง “คำหลอกลวงอย่างตบตาที่สุดถือกันว่าเชื่อได้ดี และข่าวลือที่ป่าเถื่อนที่สุดนั้นถือกันว่าเป็นความจริง” เป็นเรื่องน่าพิศวงชวนเศร้าที่บ้านเมืองนี้มีประวัติศาสตร์จดสืบกันมากกว่า ๗๐๐ ปี แต่คนรุ่นหลังกลับรู้เรื่องอดีตน้อยมาก เอาแค่ประวัติศาสตร์ยุคใกล้ นับย้อนไปเพียงครึ่งศตวรรษเท่านั้น เราก็ไม่รู้ว่าจะอะไรจริง อะไรเท็จ ยิ่งมีการทำลายเอกสาร หลักฐานทางการเมือง

* จากนิตยสาร “ถนนหนังสือ” ฉบับเดือนมีนาคม ๒๕๒๗

ในยุคอศวินผยอง และมีการปลุกเสกประวัติศาสตร์ราชการหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ ขึ้นมาชุดหนึ่ง (ดังที่เรียกกันเล่น ๆ ว่า “ผลิตผลจากจุฬาฯ”) ด้วยแล้ว ชื่อและบทบาทของปรีดี พนมยงค์ก็กลายเป็นสิ่งที่อยู่ “นอก” สารบบประวัติศาสตร์ไทย ดังเมื่อคราวสมโภชกรุง ร.ศ.๒๐๐ จึงไม่มีการเอ่ยชื่อของคนผู้นี้ด้วยซ้ำ ทั้งที่หากไม่ได้สติปัญญาและความเสียสละอย่างสามารถของเขาก็ยากที่บ้านเมืองของเราจะรอดปากเหยี่ยวปากกาจนได้ มาฉลองกรุงกันอย่างเต็มภาคภูมิเช่นนั้น ถ้าหากจะมีการกล่าวถึงเขาอยู่บ้าง ก็คงในฐานะของพวก “โค่นต้นโพธิ์ต้นไทรลงแล้วปลูกคำแยบแทน” หรือพวกนักเรียนนอกหัวรุนแรง “ชิงสุกก่อนห่าม” ที่เลยเถิดไปกว่านั้น ก็โยนให้เขาเป็นแพะรับบาปในกรณีสวรรคตไปเสียเลย ดังนั้นฐานะของปรีดี และเหตุการณ์หลัง ๒๔๗๕ ตามความรับรู้ของคนรุ่นหลัง จึงเป็นเสมือนดังความรู้สึกของกวีร่วมสมัยผู้หนึ่งที่ว่า

มีก็เหมือนไม่มีประวัติศาสตร์

พลิกหน้าไหนก็ผิดพลาดเสียทั้งนั้น

เฉพาะตอนต้องกำหนดบทบาทสำคัญ

คำเป็นขาว, ขาวพถัน-เป็นดำไป

ไม่รู้ใครต่อสู้อบภูษาคี

ไม่รู้ใครขายเอกราชอันยิ่งใหญ่

ไม่รู้ใครรักประชาธิปไตย

ใครทำลายถวายให้เผด็จการ

ด้วยตระหนักดีถึงสภาพความเสื่อมโทรมของวิชาการไทยดังกล่าว ปรีดีในฐานะถูกเบียดขับให้ตกเป็น “จำเลย” ทางประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นต้องเป็นทนายแก้ต่างให้ตัวเองด้วยการเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นจากฝ่ายตนบ้าง และในเมื่อปรีดีนั้นมีโชเนติคุณฐิบัณฑิตที่สนใจเฉพาะตำรากฎหมายเท่านั้น เชื่อกันว่าเอกสารและหนังสือเก่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิรุกติศาสตร์ คัมภีร์ศาสนาและวรรณกรรมที่สำคัญ

ล้วนผ่านสายตาของเขามาแล้วทั้งสิ้น จึงทำให้เขามีความแม่นยำและ
 ความสามารถในการใช้ภาษาหนังสือ เพื่อสื่อความคิดได้เป็นอย่างดี ผลิต
 ผลจากปากกาของเขาจึงเกิดขึ้นในบรรณพิภพโดยไม่ยากนัก แต่ทั้งนี้
 ทั้งนั้นมิใช่ว่าเขาจะสร้างงานเขียนออกมาเพื่อปกป้องเกียรติภูมิตามสิทธิอัน
 ชอบธรรมของตนประการเดียว หากเขาตั้งใจเขียนถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา
 ด้วยจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อความรับรู้ของอนุชนคนรุ่นหลัง และต่อข้อ
 เท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเขาไม่เพียงแต่เป็นประจักษ์พยานรู้เห็น
 เท่านั้น หากมีบทบาทพัวพันอยู่ด้วยทุกช่วงตอน ปรีดีจึงเป็นกุญแจดอก
 สำคัญที่จะไขไปสู่เบื้องหลังอันลึกลับคำมีคของเหตุการณ์บ้านเมืองในยุค
 นั้น อันจะช่วยให้ชนรุ่นหลังแลเห็นความคลี่คลายขยายตัวไม่เฉพาะแต่
 เหตุการณ์ทางการเมืองเท่านั้น หากรวมทั้งความคลี่คลายทางด้าน
 เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและมาตรฐานคุณค่าของสังคมที่ตกทอดมาจนถึง
 ปัจจุบัน และช่วยให้เข้าใจด้วยว่า ความคลี่คลายในทุก ๆ ด้านนั้นเป็น
 ไปในทางถอยหลังเข้าคลองได้อย่างไร โดยเฉพาะช่วงหลังปี ๒๔๘๐
 เป็นต้นมา แต่ถึงอย่างไรก็เชื่อว่าปรีดีจะสามารถตอบข้อสงสัยได้ทุกประ-
 เด็น แม้เขาเองปรารถนาจะทำเช่นนั้นก็ตาม ดังคำที่เขาปรารถนาฝาก
 ผิงชนรุ่นหลังไว้ว่า

“และก็อาจมีบางเรื่องที่ผมรู้ แต่เผชิญเข้าลักษณะของคำพิงเพย
 โบราณว่าเป็นเรื่องที่ผมไม่ออกบอกไม่ได้ ผมก็ต้องผลิตไปในโอกาสที่
 สถานการณ์อำนวยให้พูดออกมาได้ ถ้าหากโอกาสนั้นยังไม่เกิดขึ้นในอายุ
 ชัยของผม แต่ประวัติศาสตร์มนุษยชาติมิได้หยุดชะงักลงภายในอายุชัย
 ของคนใดหรือเหล่าชนใด คือประวัติศาสตร์จะต้องดำเนินต่อไปในอนาคต
 โดยไม่มีสิ้นสุด ดังนั้นผมขอฝากไว้แก่ท่านและชนรุ่นหลังที่ต้องการสัจจะ
 ช่วยตอบให้ด้วย” นำเสียดายที่บัดนี้ “โอกาส” นั้นไม่ได้เกิดขึ้นในอายุชัย
 ของเขาเสียแล้ว คงเป็นเรื่องที่ชนรุ่นหลังผู้ใฝ่สัจจะต้องคว้าน้ำเหลวกันไป
 อีกนานเท่าไรก็ไม่รู้

นอกจากไขข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แล้ว ปรีดียังได้เสนอ
ทัศนะของเขาในฐานะที่เป็นคนไทยคนหนึ่ง ที่ยังมีจิตผูกพันต่อบ้านเกิด
เมืองนอนอย่างลึกซึ้ง

เฉพาะงานเขียนชิ้นสำคัญของเขา ไม่นับ *ประชุมกฎหมายมหาชน*
และ *เอกชน* อันเป็นคำบรรยายประกอบการสอนที่เขาเขียนขึ้นก่อนการ
เปลี่ยนแปลงฯ ๒๔๗๕ และไม่นับ *คำประกาศคณะราษฎร, รัฐธรรมนูญ*
ฉบับ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๗๕ รวมทั้ง *เค้าโครงเศรษฐกิจ* และ *บท*
ภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก แล้ว งานเขียนส่วนใหญ่ของเขาล้วนเขียน
ขึ้นในระหว่างลี้ภัยอยู่ต่างแดน กล่าวคือช่วง ๒๔๕๒-๒๕๑๓ ระหว่างอยู่
เมืองจีน ๒๑ ปี เขาได้เขียนงานสำคัญอันเป็นที่รู้จักแพร่หลายคือ *ความ*
เป็นอนิจจังของสังคม, ปรัชญาคืออะไร และ สกulpture มนยงค์ นอกนั้นก็เขียน
งานเขียนทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว ซึ่งเขาเขียนตอนช่วงที่อยู่ฝรั่งเศสเมื่อ
อายุมากแล้ว รวมกว่า ๒๐ ชิ้น ได้แก่ *Mavie mouvementee et mes*
21 ans d' exil en Chine populaire (ชีวิตอันผันผวนและเวลา ๒๑
ปีที่ข้าพเจ้าลี้ภัยในเมืองจีน), *จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติหรือไม่,*

อนาคตของประเทศควรดำเนินในรูปแบบใด, มหาราชและกรุงรัตนโกสินทร์ และเล่มล่าสุดคือ *ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์* เป็นต้น ทั้งนี้ไม่นับรวมคำสัมภาษณ์ และคำปราศรัยในโอกาสต่าง ๆ

ในที่นี้จึงขอแนะนำสั้นๆ เฉพาะหนังสือที่เป็นงานเขียนงานพูดของปรีดีเองเป็นหลัก และจะแนะนำจำกัดอยู่ในแวดวงหนังสือของเขาที่เพิ่งตีพิมพ์แพร่หลายเมื่อเร็ว ๆ นี้

หนังสือเล่มแรกที่ขอแนะนำให้อ่าน และอ่านซ้ำ ก็คือ *คำตัดสินใจใหม่กรณีสวรรคต ร.๘* โดยคำพิพากษาศาลแพ่งหมายเลขแดงที่ ๕๘๑๐/๒๕๒๒ ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในงานฉลองอายุ ๘๐ ปีบริบูรณ์ของปรีดี พนมยงค์ เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๓ และพิมพ์ซ้ำอีกครั้งในเดือนตุลาคม ปีเดียวกัน หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่เชื่อหรือสงสัยว่าปรีดี มีส่วนมัวหมองในกรณีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ หากผู้อ่านไม่ทำความเข้าใจกระจ่างชัดในประเด็นนี้เป็นเบื้องต้นแล้วก็ช่วยการที่จะให้ผู้อ่านเชื่อถือต่อการกระทำ คำพูด และงานคิด งานเขียนของผู้ที่ถูกสงสัยว่าเป็นอาชญากรเนื้อหาของหนังสือว่าด้วยคำฟ้องของปรีดีที่มีต่อหนังสือชื่อ *ในหลวงอาหนักกับคดีลอบปลงพระชนม์* ของนายชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ ซึ่งโน้มน้าวให้ผู้อ่านเข้าใจว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง” เป็นที่ยืนยันแน่นอนว่า ส่วนวนฟ้องทุกถ้อยกระทงความนั้น ปรีดีเป็นผู้ร่างขึ้นเอง จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าทำไมจำเลยคือนายชาติ เอี่ยมกระสินธุ์และพวก ต้องพ่ายแพ้อย่างไม่มีประตุษฐ์ เมื่อเผชิญกับชั้นเชิงของนักกฎหมายชั้นครู ผู้เคยว่าความชนะคดีซึ่งอัยการแผ่นดินเป็นโจทก์ เมื่อครั้งเป็นทนายความสมัครเล่นอายุได้ ๑๕ ปีเท่านั้น ปรีดีไม่เพียงแต่สามารถพิสูจนต่อศาลโดยไม่ยากว่าตนบริสุทธิ์ในกรณีสวรรคต เขายังพิสูจนให้เห็นจนเป็นที่ยอมรับของศาลในปัจจุบันว่า คำพิพากษาคดีสวรรคตของศาลฎีกาเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๔๗ ซึ่งตัดสินให้ประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์ ๓ คนในครั้งนั้นเป็นโมฆะด้วย หนังสือเล่มนี้แม้จะอ่านยากไปสักหน่อย เพราะเป็นส่วนวนความที่ใช้กันในศาลซึ่งต้องอ้าง

หลักฐานข้อเท็จจริงมาสนับสนุนกันอย่างหนักแน่นทุกแง่มุม แต่ถ้อยแถลงต่อสัจจะเพียงเพราะเห็นว่าอ่านยากน่าปวดหัวแล้ว เราก็คงต้องยอมให้เขาล้างสมองด้วยข่าวลือ เพราะพงศาวดารกระซิบต่อกันไป

ชีวประวัติย่อของนายปรีดี จัดพิมพ์โดยโครงการ ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย สิงหาคม ๒๕๒๖ แม้จะเป็นงานที่ปรีดีเขียนเกี่ยวกับประวัติของตัวเอง แต่ก็เขียนขึ้นจากหลักฐานที่แท้จริง (Authentic document) และที่มาแห่งวัตถุทางประวัติศาสตร์ (Sources of historical material) ซึ่งไปพ้นจาก อคติของปฤชชน เหตุที่ต้องเรียบเรียงด้วยวิธีนี้ (ซึ่งทำให้หนังสือขาดความสนุกน่าอ่านไปมาก) ก็เพราะปรีดีเป็นทั้งนักนิติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ที่ต้องการเอาสัจจะชนะอัสถัย เอาวิทยาศาสตร์ชนะไสยศาสตร์ และเอาประวัติศาสตร์ชนะนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Hearsay) นั่นเอง เมื่ออ่านเล่มนี้แล้วก็ต้องอ่านอีกเล่มหนึ่งควบคู่กันไป คือ ประสพการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ (พิมพ์โดยโครงการเดียวกัน) ประกอบด้วยบทบันทึกและคำสัมภาษณ์ครั้งล่าสุดที่ปรีดี พนมยงค์ให้แก่ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (เมษายน ๒๕๒๕) เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ส่วนมากก็เนื่องด้วยชีวประวัติของปรีดี แต่ต่างกับเล่มแรกตรงที่เป็นประวัติทางความคิดด้วย ประเด็นที่น่าสนใจที่สุดคือ เรื่องราวที่ปรีดีเล่าถึงสภาพสังคมสยามที่เขาเติบโตขึ้นมาก่อนไปเรียนเมืองนอก ซึ่งเป็นเสี้ยวชีวิตส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เขามีจิตสำนึกทำการอภิวัฒน์ อันเป็นการลบล้างข้อกล่าวหาที่ว่าปรีดีเอาความคิด “ชิงสุกก่อนห่าม” มาจากตะวันตก

ประชุมกฎหมายมหาชนและเอกชนของปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดพิมพ์ สิงหาคม ๒๕๒๖ เนื้อหาสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ “คำอธิบายกฎหมายปกครอง” ปรีดีเป็นคนแรกที่นำเอากฎหมายมหาชนเข้ามาสอนในโรงเรียนกฎหมายไทย โดยที่ก่อนหน้านี้มีการสอนเฉพาะวิชากฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา อันเป็นประเภท

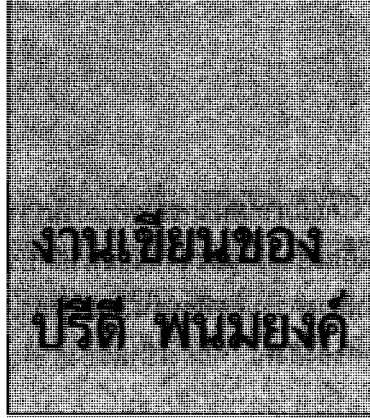
กฎหมายเอกชนเท่านั้น “คำอธิบายกฎหมายปกครอง” เป็นเอกสารหลักฐานสำคัญชิ้นเดียวที่แสดงให้เห็นถึงเค้าความคิดของปรีดีก่อนการเปลี่ยนแปลงฯ ๒๔๗๕ ใน “ข้อความเบื้องต้น” นั้นเขากล่าวถึงหลัก ๓ ประการอันเป็นที่มาของกฎหมายปกครอง คือ เสรีภาพ เสมอภาค และ ภราดรภาพ ในภาคหนึ่ง เขาก็ได้ให้คำจำกัดความของรัฐ รัฐบาล และ เปรียบเทียบการปกครองรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ราชาธิปไตย ประชาธิปไตย ไปจนถึงลิเบรลลิสม์ โซเชียลริสม์ และโซเชลลิสต์ โดยแอบพาดพิงถึงคำว่าคอมมิวนิสต์ไว้ด้วย ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องแปลกใหม่ในวงการกฎหมาย และแควดวงปัญญาชนทั่วไปในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช คำบรรยายกฎหมายของปรีดีชุดนี้ ได้สร้างความคิดตื่นตัวทางความคิดให้แก่คนรุ่นใหม่ของยุคนั้น ให้กล้าตั้งคำถามเกี่ยวกับรัฐและระบอบการปกครอง ซึ่งเคยถือกันว่าไม่ใช่กงการของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน นับว่าปรีดีได้อาศัยแนวการสอนของเขาเป็นการปูพื้นฐานทางความคิดไปสู่การอภิวัฒน์ราชาธิปไตย ๒๔๗๕

ในภาคผนวกของหนังสือเล่มนี้ ยังมีบรรณานุกรมงานเขียนของปรีดี พนมยงค์ และงานเกี่ยวกับปรีดี พนมยงค์ของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งสถาบันไทยคดีศึกษาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดทำขึ้นโดยละเอียด อันเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ต้องการค้นคว้าศึกษาชีวิตและงานของปรีดี พนมยงค์

หนังสือสำคัญอีกเล่มหนึ่งซึ่งไม่ควรพลาด คือ *ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และโครงการ “ปรีดี พนมยงค์ฯ” ร่วมกันจัดพิมพ์ (สิงหาคม ๒๕๒๖) หนังสือเล่มนี้บรรจุด้วยข้อเขียน ๒๑ เรื่องซึ่งแสดงทรรศนะของปรีดี ว่าด้วยแนวคิดพื้นฐานทางทฤษฎี, ว่าด้วยเอกราชอธิปไตยและความอยู่รอดของบ้านเมือง ซึ่งโยงไปถึงปัญหาสงครามรูปแบบต่าง ๆ อาวุธปรมาณู และการอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้าน, ว่าด้วยความคิดทางเศรษฐกิจของปรีดี ที่สะท้อนมาในรูปเค้าโครง

การเศรษฐกิจ (โดยมีภาคผนวกของพระบรมราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ ๑ ประกอบเทียบเคียงด้วย) และว่าด้วยแนวคิดประชาธิปไตย ซึ่งทั้งหมดนี้ยังเป็นประเด็นทางความคิดที่คนรุ่นใหม่ต้องสำเหนียกไว้คราบไคที่ปัจจุบันและอนาคตของสังคมไทยยังเป็นเรื่องสำคัญอยู่ และเพื่อประกอบความสมบูรณ์ในเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ควรอ่าน *มรดกปริทัศน์ พนมยงค์* ของสำนักพิมพ์ “จิรวรรณยุทธ” ซึ่งได้รวบรวมบทสัมภาษณ์ของปริทัศน์จากหนังสือพิมพ์ไทยและต่างประเทศในช่วงปี ๒๕๑๔-๒๕๒๕ เราจะพบว่าปริทัศน์แม้อยู่ในวัยชรา แต่ยังสามารถแสดงแง่คิดทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้อย่างฉลาดปราดเปรื่องกว่าชนชั้นปกครองในกรุงเทพฯ มากนัก ยิ่งข้อเขียนของปริทัศน์ พนมยงค์ เรื่อง *มหาราชและวิคตงโกสินทร์* ซึ่งโครงการ “ปริทัศน์” จัดพิมพ์ในปีครบสองศตวรรษวิคตงโกสินทร์ นั้นย่อมแสดงว่าการที่คนอายุเกิน ๘๐ แล้ว สามารถเขียนบทความทางวิชาการและประวัติศาสตร์ได้อย่างลุ่มลึกถึงเพียงนี้ โดยที่นายกรัฐมนตรีไม่มีราชบัณฑิตที่มีมันสมองและความสุภาพพอที่จะตอบหนังสือความเห็นที่เขาเสนอมา ก็สื่อให้เห็นชัดถึงความอัปมงคลทางสติปัญญาของชนชั้นปกครองไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ขอถกท้ายรายการแนะนำด้วยข่าวจากวงการหนังสือว่า สำนักพิมพ์เทียนวรรณกำลังเร่งงานแปลหนังสือชื่อ “Marie mouvementée et, mes 21 ans d'exil en Chine populaire” จากพากษ์ภาษาฝรั่งเศสสู่พากษ์ภาษาไทย หนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนที่ยาวที่สุดของปริทัศน์ พนมยงค์ ซึ่งเขาตั้งใจจะแปลเองเลยทีเดียว หากล่วงดับไปเสียก่อน คาดว่าหนังสือนี้จะพิมพ์เสร็จทันงาน “รำลึกครบรอบ ๘๔ ปีของปริทัศน์ พนมยงค์” ในเดือนพฤษภาคมที่จะถึงนี้ แน่นนอน

พญา ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ถึงอสัญกรรมที่ซาน
กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส คุณูปการอันยิ่งใหญ่ของท่านไม่เพียงทำให้
ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมา
สู่ประชาธิปไตย ทำให้ประเทศไทยเป็นเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒
แก้ไขกฎหมายที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศ ตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตั้งธนาคารชาติ ฯลฯ

บนถนนหนังสือ พญา ปรีดี พนมยงค์ เป็น บรรณาธิการ
หนังสือนิติศาสตร์ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองงานเขียนที่ลือลั่นที่สุด
ของ พญา คือ **เค้าโครงเศรษฐกิจ** และประกาศคณะราษฎรที่แจกจ่ายให้
ประชาชนทั่วไปเมื่อเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

งานเขียนของ พญา ปรีดี พนมยงค์ จัดลำดับได้ดังนี้ :-

บรรณานุกรมงานเขียนของนายปรีดี พนมยงค์ เรียงตามหมวด

๑. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕
๒. สงครามโลกครั้งที่สองและขบวนการเสรีไทย
๓. ข้อคิดและข้อเสนอเกี่ยวกับปัญหาสังคมไทย
 - ๓.๑ เรื่องรัฐธรรมนูญ
 - ๓.๒ เรื่องระบบประชาธิปไตย
 - ๓.๓ เรื่องอื่น ๆ
๔. ปรัชญา
๕. กฎหมาย

๖. พระเจ้าข้างเมือก

๗. สำเนาคำฟ้อง

๑. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕

ปรีดี พนมยงค์. **เค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์ และพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว** คัดจากหนังสือโลกพระศรีอารีย์ของนายปรีดี พนมยงค์ โดย พี.ฟิสตีเอ (แปลจาก *Sous-Development et Utopia au Siam*) แปลโดยไมตรี เต็นอุคม (กรุงเทพฯ. กราฟฟิคอาร์ท, ๒๕๑๖) ๑๓๗ น.

ปรีดี พนมยงค์. “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย” จากหนังสือบันทึกนักปฏิวัติไทย รวบรวมโดยวิชัย บำรุงฤทธิ์ (กรุงเทพฯ. เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗) ๕๕ น.

ปรีดี พนมยงค์. **สุนทรพจน์ของนายปรีดี พนมยงค์ เรื่อง “คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน” เอกสารงานสัมมนา “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕, ๑๘ น.**

ปรีดี พนมยงค์. **สัมภาษณ์พิเศษในโอกาสครบรอบ ๔๔ ปีแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๓ ที่เมืององโตปรีซานกรุงปารีส โดย ผู้แทนสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (กรุงเทพฯ. เกษมการพิมพ์, ๒๕๒๓) ๓๐ น.**

๒. สงครามโลกครั้งที่สองและขบวนการเสรีไทย

ปรีดี พนมยงค์. **ความเป็นไปบางประการในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในหนังสือบางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์**

- ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (กรุงเทพ. โรงพิมพ์
นิติเวช, ๒๕๑๕) ๗๑ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **ระลึกถึงคุณเจียบ อัมพูนันท์** (กรุงเทพ. พิมพ์ในงานศพ
คุณเจียบ อัมพูนันท์ ๒ มิถุนายน ๒๕๑๗) ๒๘ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **คำสัมภาษณ์พิเศษของนายปรีดี พนมยงค์ให้แก่สำนักข่าว
เอ. เอฟ. พี. ที่กรุงปารีส เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔** ใน
หนังสือ **คำปราศรัยสุนทรพจน์บางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการ
เสรีไทย** (กรุงเทพ. พิมพ์เป็นงานอนุสรณ์ในงานพระ-
ราชทานเพลิงศพ ร.ท.อุ๊ค นิตยสุทธิ, ๒๕๑๗)
- ปรีดี พนมยงค์. **หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะของประเทศไทย
ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ภาค ๑** (กรุงเทพ. อรุณ
การพิมพ์ ๒๕๒๑) ๒๘ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ถึงพระพิศาลสุขุมวิทเรื่อง
หนังสือจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี
นิวยอร์กและสหรัฐอเมริกา กับภาคผนวกเรื่องเสรีไทยอีกประ-
การ** (กรุงเทพ. อมรินทร์ การพิมพ์, ๒๕๒๕)
๑๔๔ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **“สุนทรพจน์ของนายปรีดี พนมยงค์ แสดงในสภา
ผู้แทนราษฎรเมื่อกรกฎาคม ๒๕๔๘” ในคำปราศรัย
สุนทรพจน์ บางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย** (กรุง-
เทพ. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.อุ๊ค
นิตยสุทธิ, ๒๕๑๗) ๓ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **จดหมายจากปารีสได้นักบิดเป็นประวัติศาสตร์ ลงวันที่ ๖
กรกฎาคม ๒๕๒๔ นิตยสารวิเคราะห์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๕
(๑๘-๒๕ ก.ค. ๒๕) ๖ น.**

- ปรีดี พนมยงค์. จดหมายจากปารีสถึงผู้จัดทำมหิตลสาร ใน คำปราศรัยสุนทรพจน์บางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย (กรุงเทพฯ. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.อุทิศ นิตยสุทธิ, ๒๕๑๗) ๕ น.
- ปรีดี พนมยงค์. “คำปราศรัยของนายปรีดี พนมยงค์ต่อธรรมศาสตร์บัณฑิต เนติบัณฑิต นักสันติภาพที่ได้มาเยี่ยม ณ บ้านพักخانกรุงปารีส ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๕” ในหนังสือ คำปราศรัย สุนทรพจน์ บางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย (กรุงเทพฯ. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.อุทิศ นิตยสุทธิ, ๒๕๑๗) ๓ น.

3. ข้อคิดและข้อเสนอเกี่ยวกับปัญหาสังคมไทย

3.1 เรื่องรัฐธรรมนูญ

- ปรีดี พนมยงค์. คำแถลงการณ์ของนายปรีดี พนมยงค์และคำเตือนผู้รักชาติ (กรุงเทพฯ. ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๖) ๓๒ น.
- ปรีดี พนมยงค์. ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้นกับการร่างรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๗) ๔๕ น.
- ปรีดี พนมยงค์. วิจาร์ณร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ (กรุงเทพฯ. คณะบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มหาสารภูฏร์, ๒๕๑๗) ๑๓๘ น.

3.2 เรื่องระบบประชาธิปไตย

- ปรีดี พนมยงค์. “จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติวิธีหรือไม่” (ปาฐกถาในงานประชุมประจำปีของนักเรียนไทยในสหพันธรัฐเยอรมัน ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๖)

- วารสารอมธ. ฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม, รวมปาฐกถา
บทความและข้อสังเกตของนายปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพ.
เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๖)
- ปรีดี พนมยงค์. “จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ของ
วีรชน ๑๔ ตุลาคม (กล่าวในงานสังสรรค์ชาวธรรม-
ศาสตร์ในอังกฤษประจำปี ๒๕๑๖) วารสาร อมธ. ฉบับ
วันที่ ๑๐ ธันวาคม. รวมปาฐกถา บทความและข้อสังเกต
ของนายปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพ. เจริญวิทย์การพิมพ์,
๒๕๑๖)
- ปรีดี พนมยงค์. ระบบสังคมนิยมและระบบคอมมิวนิสต์จะเหมาะสมแก่เมือง
ไทยหรือไม่ (คำปราศรัยในที่ประชุมสามัคคีสมาคม-
นักเรียนไทยในอังกฤษ สกอตแลนด์, ๒๕, ๒๖,
กรกฎาคม ๒๕๑๘) (กรุงเทพ. โรงพิมพ์มเนศ,
๒๕๑๘) ๕๕ น.
- ปรีดี พนมยงค์. ท่านปรีดีชี้แนวทางประชาธิปไตย (กรุงเทพ. ประจักษ์
การพิมพ์, ๒๕๑๗) ๓๐ น.
- ปรีดี พนมยงค์. บันทึกข้อสังเกตและตอบคำถามนิสิตนักศึกษาที่ประสงค์เรียน
เรียงวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับรัฐบาลบางสมัยของประเทศไทย
ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๑๘ (กรุงเทพ. โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๘) ๔๒ น.
- ปรีดี พนมยงค์. เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร (อุทิศแด่ผู้รักชาติ รัก
ประชาธิปไตยทุกคน, เอกสารอัครสำเนา (ม.ป.ท.,
ม.ป.ป.) ๑๒ น.
- ๓.๓ เรื่องอื่น ๆ
- ปรีดี พนมยงค์. ความเป็นมาของศัพท์ไทยปฏิวัติ รัฐประหาร วิวัฒน์
อภิวัฒน์ (กรุงเทพ. สถาบันสยามเพื่อการ

- ปรีดี พนมยงค์. **ศึกษาวិทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม, ๒๕๑๗)** ๓๖ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปแบบใด** (ปาฐกถาแสดงในการชุมนุมสนทนาที่สามัคคีสมาคม-สมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษ เซาร์ที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๖ (กรุงเทพ. โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๖) ๒๕ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **อนาคตของเมืองไทยกับสถานการณ์ของประตศเพื่อนบ้าน** (ปาฐกถาในงานชุมนุมนักเรียนไทย ที่เมืองบัวติเอร์ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๘) (กรุงเทพ. สถาบันสยามเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม, ๒๕๑๘) ๔๕ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **“ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเอกภาพของชาติและประชากริไทย สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๑๖) ๖ น.**
- ปรีดี พนมยงค์. **ความเป็นมาของชื่อ “ประเทศสยาม” กับ “ประเทศไทย”** (เรียบเรียงจากเค้าความบางตอนในต้นฉบับหนังสือเรื่อง Mavia Movement และปัญหาสงครามในยุคปรมาณู) (กรุงเทพ. ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๗) ๓๖ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **ความเป็นเอกภาพกับปัญหาสามจังหวัดภาคใต้** (กรุงเทพ. สหพันธ์นิสิตนักศึกษาชาวบักชีแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๗)
- ปรีดี พนมยงค์. **“คำนำ” หนังสือ เศรษฐศาสตร์ ของ ทองเปลว ชลภูมิ** (กรุงเทพ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรม-ศาสตร์และการเมือง ๒๕๘๗) ๔ น.

- ปรีดี พนมยงค์. “คำอุทิศของนายปรีดี พนมยงค์ แก่ พลตำรวจตรี
พัฒนา นิลวัณนานนท์” ในหนังสือ **คำอธิบายกฎหมาย
ปกครอง** (พระนคร. พิมพ์ในโอกาสพิธีพระราชทาน
เพลิงศพ พลตำรวจตรีพัฒนา นิลวัณนานนท์,
๒๕๑๓) ๓ น.
- ปรีดี พนมยงค์. “ชาติคงมีอยู่” (บทความที่เคยตีพิมพ์ในนิตยสาร
“เพื่อนไทย” ของสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธรัฐ
เยอรมัน ฉบับกันยายน ๒๕๑๘) (กรุงเทพ. มงคล
การพิมพ์, ๒๕๑๖) ๒๐ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **นโยบายของรัฐบาลปรีดี พนมยงค์** (แถลงต่อสภา
เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๔๘๕ และ ๑๓ มิถุนายน
๒๔๘๕) ๖ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **ปัญหาสงครามในยุคปรมาณู** (นิวเคลียร์) (กรุงเทพ.
โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๗)
- ปรีดี พนมยงค์. “ผู้เกินกว่าราชา” (Ultra Royalist) ในหนังสือ **ลาน
โพธิ์** (ลอนดอน. หนังสือชุมนุมชาวธรรมศาสตร์ใน
สหราชอาณาจักร, ๒๕๑๗) ๑๗ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **รัฐบุรุษอาวุโสชี้ทางรอดของไทย** (กรุงเทพ. สายส่ง-
ตีพิมพ์, ๒๕๑๔) ๑๓๒ น.
- ปรีดี พนมยงค์. **สำเนาจดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ตอบบรรณาธิการ
สามัคคีสาร** (วารสารของนักเรียนไทยในอังกฤษ) เรื่อง
ขอทราบความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๑๔-๑๕ ตุลาคม
๒๕๑๖ และ “สังคมสัญญา” วันศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญ
ประชาธิปไตย (กรุงเทพ. โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๖)
๑๕ น.

- ปรีดี พนมยงค์. **อนาคตของเมืองไทยในสายตาของประเทศเพื่อนบ้าน** (กรุงเทพฯ. สถาบันสยามเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม, ๒๕๑๘)
- ปรีดี พนมยงค์. **“คำนำ” (อุทิศแด่ท่านข้า ณ ป้อมเพชร) ของหนังสือคำอธิบายอาชญาวิทยา (ตอนที่ว่าด้วยทัณฑ์วิทยาทั่วไป) (พระนคร. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๕๘๗) ๒ น.**
- ปรีดี พนมยงค์. **คำขวัญของนายปรีดี พนมยงค์ให้แก่บัณฑิต ๒๓ แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพฯ. ม.ป.ป., ๒๕๒๕) ๑๗ น.**
- ปรีดี พนมยงค์. **มหाराชและรัตนโกสินทร์ (เอกสารโรเนียว) (ม.ป.ท., ม.ป.ป. ๒๕๒๕) ๘ น.**
- ปรีดี พนมยงค์. **ที่เขารเรียกว่า “ลัทธิแก้” นั้น คืออย่างไร และความเป็นมาของลัทธิ “วิวิชันนิสม์” (กรุงเทพฯ. สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗) ๗๕ น.**
- ปรีดี พนมยงค์. **ท่านปรีดี ให้สัมภาษณ์คลอเดีย รอสส์ และจดหมายนักเรียนไทยในอังกฤษ แปลตามต้นฉบับภาษาอังกฤษบางกอกโพสต์ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๑๗ (กรุงเทพฯ. ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๗) ๓๒ น.**
- ปรีดี พนมยงค์. **สัมภาษณ์ท่านปรีดีฯ โดย เทห์ จงคดีกิจ (บรรณาธิการใหญ่ของบางกอกโพสต์) และประทีป นครชัย (ส.น.ท.ป.สาร) หรือคำสัมภาษณ์ท่านปรีดีเกี่ยวกับปัญหาของประเทศไทย, สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ ๘-๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๗ (กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๑๗) ๒๔ น.**

ปรีดี พนมยงค์. **สัมภาษณ์ปรีดี พนมยงค์** โดยปีเตอร์ ลิมเกโก แปลโดย “เยี่ยมใจงาม” ในสามัคคีสาร (ส.น.ท.ป.สาร) ธันวาคม ๒๕๒๑, ๖ น.

๔. ปรัชญา

ปรีดี พนมยงค์. **ความเป็นอนิจจังของสังคม** (พระนคร. ปาด พนมยงค์ จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงเพ็ญ ชัย-วิจิตรวิศิษฐ์ธรรมธาดา, ตุลาคม ๒๕๐๐) ๑๐๐ น.

ปรีดี พนมยงค์. **“ปรัชญาคืออะไร”** คัดจากหนังสือ **ปรัชญาแห่งสังคม** (กรุงเทพ. โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๓) ๔๑ น.

๕. กฎหมาย

ปรีดี พนมยงค์. **คำอธิบายกฎหมายปกครอง** (พระนคร. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลตำรวจตรีพัฒน์ นิลวัฒนา-นนท์ ๒๕ มิถุนายน, ๒๕๑๓) ๑๕๕ น.

ปรีดี พนมยงค์. **คำบรรยายกฎหมายปกครอง** (บรรยายร่วมกับพระศาสตราจารย์ประพันธ์ที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม) (ม.ป.ท., ม.ป.ป., ๒๔๗๕) ๔๔ น.

ปรีดี พนมยงค์. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท และสมาคม** (พระนคร. โรงพิมพ์อักษรนิติ, ๒๔๗๕) ๒๐๔ น.

ปรีดี พนมยงค์. **คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล** (พระนคร. โรงพิมพ์อักษรนิติ, ๒๔๗๕) ๒๕๒ น.

ปรีดี พนมยงค์. **ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายปกครอง** (ข้อความทั่วไปในวิชากฎหมายปกครอง) (พระนคร. พิมพ์แจกในงานพระกุศลพระราชทานแก่จังหวัดพระนคร ณ วัดสังเวช-วิศยาราม, ๒๔๗๕) ๒๕ น.

- ปรีดี พนมยงค์. ปาฐกถารื่องพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๖ (พระนคร. พิมพ์แจกในงานพระกฐินพระราชทานแก่สภาจังหวัดพระนคร ณ วัดสังเวชวิศยาราม, ๒๔๗๕) ๔๒ น.
- ปรีดี พนมยงค์. “การเรียนกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสโดยย่อ” บทบัณฑิตย์ เล่ม ๔ ตอนที่ ๑๑ (มิถุนายน ๒๔๖๕) ๑๘ น.
- ปรีดี พนมยงค์. “คดีปกครองในประเทศฝรั่งเศส” บทบัณฑิตย์ เล่ม ๖ ตอนที่ ๓ (กรกฎาคม ๒๔๗๑) ๖ น.
- ปรีดี พนมยงค์. “กรรุดประมวลกฎหมาย เรื่อง พระเจ้าโนเบิลอง (นโปเลียน) กับประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศส” บทบัณฑิตย์ เล่ม ๕ ตอนที่ ๕ (พฤศจิกายน, ๒๔๗๑) ๑๒ น.
- ปรีดี พนมยงค์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ (พระนคร. โรงพิมพ์นิติศาสตร์, ๒๔๗๗) ๒๗๕ น.

๖. พระเจ้าช้างเผือก (บทภาพยนตร์)

Pridi Banomyong. *The King of the White Elephant.* (Bangkok:- Thammasat University, 2484) 154 p.

๗. สำนาคำฟ้อง

ปรีดี พนมยงค์. สำนาคำฟ้องเรื่องละเมิดสิทธิมนุษยชน และหมิ่นประมาท โดยใส่ความทำให้โจทก์เสียหาย ความแพ่งระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ โดยนายวิชัย กันตมาระ ผู้รับมอบอำนาจโจทก์ กับ บริษัทสยามรัฐ จำกัด จำเลยที่ ๑ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และคนอื่นๆ รวบรวมโดย นายเปื้อง ศิริภักดิ์ (พระนคร. โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๔) ๔๗ น.

ปรีดี พนมยงค์. สำนักคำพ้องนายรอง ศยามานนท์
 ปรีดี พนมยงค์. สำนักคำพ้องนายประยูร ภมรมนตรี
 ปรีดี พนมยงค์. สำนักคำพ้องนายชวลี เขียมกระลินธ์
 (ทั้งหมดนี้รวบรวมโดย โครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย)

ประวัติการแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ*

ปรีดีขอถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ และกรมหมื่นเทววงศ์วโรทัยอดีตเสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยรัชกาลที่ ๖ และ ๗ ซึ่งทรงมีพระวิริยะอุตสาหะแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศระหว่างเวลา ๗ ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๙) อันเป็นผลให้นานาประเทศลดหย่อนผ่อนอำนาจและสิทธิพิเศษหลายประการที่มีอยู่เหนือสยาม และปรีดีขอความเป็นธรรมให้แก่พระยาภิรมย์ภักดีคนแรก ซึ่งมีนามว่า “เวส เทนการ์ด” ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ

คำบอกเล่า (Hearsay) เรื่องดร.แซร์เป็นผู้แก้ไขสนธิสัญญาเลิกสิทธินอกอาณาเขตของนานาประเทศเหนือสยาม

ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๕๐ (ค.ศ. ๑๙๐๗) ปรีดีฯ ต้องลี้ภัยจากประเทศไทยไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลา ๓๖ ปีนั้น ได้มีบุคคลโฆษณาในสถานศึกษาและในหลายวงการว่า ดร.แซร์ซึ่งได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระยาภิรมย์ภักดี เป็นผู้มีบุญคุณสำคัญแก่ประเทศไทยในการแก้ไขสนธิสัญญาเลิกสภาพสิทธินอกอาณาเขตที่นานาประเทศมีอยู่เหนือประเทศนั้นให้หมดสิ้นไป ผู้สอนบางสถาบันได้ชักจูงให้นักเรียนรำลึกถึงบุญคุณของท่านเจ้าคุณคนนั้น

ปรีดีฯ ขอชี้แจงว่า ปรีดีฯ มิมีมิตรภาพอันดีกับ ดร.แซร์ตั้งแต่ปรีดีฯ พบท่านที่กรุงวอชิงตัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ คือ ปรีดีฯ ได้ไปพบ มร.คอเคลล์ ฮัล รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ส.ร.อ. (เรียกชื่อตำแหน่งเป็นภาษาอังกฤษว่า "Secretary of State") เพื่อขอทราบทามถึงความปรารถนาของรัฐบาลสยามที่จะทำสนธิสัญญาใหม่ เพื่อยกเลิกสนธิสัญญา

* คัดจากหนังสือ ชีวิตประวัติย่อของ นายปรีดี พนมยงค์ หน้า 135-139

ไม่เสมอภาค ร.ม.ต.ว่าการต่างประเทศอเมริกันจึงมอบให้ ดร.แซร์ชณะ นั้นเป็น “ผู้ช่วยปลัดกระทรวงการต่างประเทศ” เป็นผู้ติดต่อกับปรีดี ถึงหลักการในการเจรจานั้น ดร.แซร์ได้รับข้อเสนอของปรีดีที่ขอให้ ส.ร.อ. ยอมตกลงทำสนธิสัญญาใหม่เพื่อให้สยามได้คืนความเป็นเอกราชอธิปไตย สมบูรณ์ที่ถูกจำกัดตามสนธิสัญญาฉบับที่ทำไว้กับ ส.ร.อ. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ รายละเอียดปรากฏในโทรเลขของปรีดีฯ ส่งจากวอชิงตันรายงาน พระยาพหลา นายกรัฐมนตรี ปรีดีฯ จึงขอให้ท่านผู้ปรารถนาดีจะสังเกต ว่าถ้าสยามได้เอกราชสมบูรณ์แล้วตามสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๓ ดร.แซร์ก็คงปฏิเสธข้อเสนอของปรีดีฯ แต่ท่านได้รับข้อเสนอของ ปรีดีฯ ไว้พิจารณาด้วยดี พร้อมทั้งให้คำแนะนำบางประการ ปรีดีฯ จึงขอ ชี้แจงต่อท่านที่ปรารถนาดีจะคงต่อไปนี้

(๑) ที่ปรึกษาชาวอเมริกันซึ่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงต่างประ-
เทศได้รับพระราชทานสัญญาบัตร “พระยาภัลยา-ณ-ไมตรี” นั้นมี ๒
คน คือ

(ก) คนแรกชื่อ “Westengard” (เวสเตนการ์ด) ได้เข้ามา
รับราชการในรัชกาลที่ ๕ และรับราชการต่อมาในรัชกาลที่ ๖ จนถึง
พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) จึงกราบถวายบังคมลาออกจากราชการ
กลับไป ส.ร.อ.

ท่านผู้นี้ได้มีความชอบในราชการในฐานะที่ท่านรับ
ราชการนานและในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านก็ได้ช่วยให้คำ
ปรึกษาแก่รัฐบาลสยามในการประกาศสงครามกับจักรวรรดิเยอรมนีและ
จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี ตลอดจนวิธีการยึดทรัพย์เชลยรวมทั้งการยึด
เรือเดินทะเลของจักรวรรดิทั้งสองที่ได้หลบเข้ามาจอดอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระ-
ยาก่อนที่สยามประกาศสงครามกับจักรวรรดิทั้งสองดังกล่าวนี้นี้ ท่านผู้นี้มิ
มีความรู้ในกฎหมายระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้ง เช่น ท่านได้แต่งเรื่อง
กฎหมายทะเลลงพิมพ์ในนิตยสารชื่อ สมุทสาร ซึ่งรัชกาลที่ ๖ ได้โปรด

เกล้าฯ จัดให้มีขึ้น (ในขณะที่ปรีดีฯ เป็นนักเรียนกฎหมายที่กระทรวงยุติธรรมก็ได้ศึกษาบทความเรื่องกฎหมายทะเลของท่านผู้นั้น) เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว ท่านก็ได้ช่วยสมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๐) และได้ช่วยกรมหมื่นเทววงศ์วโรปathy (พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์) รักษาการแทนเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศในการเตรียมแก้ไขสนธิสัญญากับญี่ปุ่น

รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาภักดญาณไมตรี” คนแรก จะนั้นถ้าจะถือว่าสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๐) เป็นตัวอย่างแห่งการที่จักรวรรดินิยมยกเลิกอำนาจและสิทธิพิเศษเหนือสยามแล้ว พระยาภักดญาณไมตรีคนแรก (มร.เวสเดนการ์ด) ก็มีความชอบในฐานะที่ปรึกษาเสนาบดี มิใช่ ดร.แชนร์ ซึ่งเป็นพระยาภักดญาณไมตรีคนที่สอง เพราะคนหลังนี้เพิ่งเข้ามารับราชการสยามเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๓ (พ.ศ. ๒๔๖๖) ถึง ค.ศ. ๑๙๓๐ (พ.ศ. ๒๔๗๓) ดังปรากฏหลักฐานจากหนังสือสารานุกรม (Webster's Biographical Dictionary) หน้า ๑๓๑๘ ที่ถ่ายภาพลงพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

Sayf'-al-Daw'lah (si'fōod·dou'lā). 915?-967 A.D. Shiite sovereign in northern Syria; established himself in Aleppo (944); patron of learning. During his reign Aleppo reached its peak of culture and prosperity.

Sayre (sār), Francis Bowes. 1885-. American lawyer and administrator, b. South Bethlehem, Pa.; A.B., Williams (1909), LL.B., Harvard (1912); m. (1st) Jessie Woodrow Wilson (1913; d. 1933), dau. of President Wilson, (2d) Elizabeth Evans Graves (1937); adviser to Siamese government (1923-30); U.S. asst. secretary of state (1933-39); U.S. high commissioner to Philippines (1939-42); deputy director (1943) and diplomatic adviser (from 1944) of foreign relief.

Sayre, Lewis Albert. 1820-1900. American surgeon; aided in organizing Bellevue Hospital Med. Coll. (1861), and professor of orthopedic surgery there (1861-98), the first such professor in U.S. Renowned as orthopedic surgeon; first American surgeon to perform a resection of the hip for hip-joint disease; developed original treatment of lateral curvature of the spine.

ฉะนั้น ปรีดีฯ จึงขอให้ท่านที่มีใจเป็นธรรม โปรดให้ความเป็นธรรมแก่พระยาภักดียามไมตรีคนทีหนึ่ง (เวสเตนการ์ต) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกทางก่อนที่ ดร.แชนร์จะเข้ามารับราชการในสยาม

(๒) ปรีดีฯ ขอให้ท่านผู้มีใจเป็นธรรมโปรดถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการและกรมหมื่นเทววงศ์วโรปทัย อดีตเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗

ท่านที่มีใจเป็นธรรมเมื่อได้ทราบความจริงที่ปรีดีฯ ได้เสนอข้างต้นนั้นแล้วถึงความชอบของ มร.เวสเตนการ์ตซึ่งเป็นพระยาภักดียามไมตรีคนแรกก็ขอให้ถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการซึ่งเป็นเสนาบดีการต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๘ จนกระทั่งสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งเป็นประวัติการณ์ที่ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศเป็นเวลาถึง ๓๗ ปี ซึ่งทรงรอบรู้ในวิชาการระหว่างประเทศ และทรงชำนาญการระหว่างประเทศเป็นเวลาช้านานนั้นก็ย่อมจะมีความรู้ความชำนาญสูงหรือเหนือกว่า ดร.แชนร์มาก ส่วนกรมหมื่นเทววงศ์วโรปทัย (พระองค์ไครทศประพันธ์) ก็ได้ทรงมีความรู้ในวิชารัฐศาสตร์ทางการทูตและเคยเป็นอัครราชทูตอีกทั้งดำรงตำแหน่งปลัดทูตฉลองกระทรวงการต่างประเทศ แล้วทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศสืบต่อสมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ

ส่วนดร.แชนร์นั้นได้ปริญญาตรีกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัย Harvard ซึ่งมีชื่อเสียงก็จริง แต่เสนาบดีไทยทั้งสองพระองค์นั้นก็ทรงมีความรู้ความชำนาญไม่น้อยกว่า ดร.แชนร์ แต่ดร.แชนร์อาจมีอิทธิพลในรัฐบาลอยู่บ้างเพราะเป็นลูกเขย (ขามาตา) ของอดีตรัฐมนตรีอธิบดีวิไลสัน แต่ในขณะที่รัฐบาลสยามจ้าง ดร.แชนร์เป็นที่ปรึกษานั้นประธานาธิบดีวิไลสันได้พ้นตำแหน่งไปแล้ว

อย่างไรก็ตามผู้ที่มิใช่เป็นธรรมชาติไม่ควรยกให้ ดร.แซร์มีความชอบยิ่งกว่าเสนาบดีสองพระองค์ของสยามดังที่ปริตีฯ ได้อ้างพระนามของพระองค์ไว้ข้างต้นนั้น เพราะเหตุดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑

แม้สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นสมัยสมบูรณาซึ่งมีกระทรวงทบวงกรมสืบมาจากการปรับปรุงระเบียบราชการบริหารตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ก็ดี แต่ระเบียบราชการบริหารแต่ละกระทรวงก็ดำเนินตามหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของอารยประเทศ คือ มี “เสนาบดี” เป็นผู้รับผิดชอบเช่นเดียวกับ “รัฐมนตรีว่าการกระทรวง” ตามระบบรัฐธรรมนูญ ที่ปรึกษาเป็นแต่เพียงบุคคลที่ให้ความเห็นแก่เสนาบดีหรือแก่รัฐมนตรี คำวินิจฉัยสุดท้ายของงานกระทรวงนั้นอยู่ที่เสนาบดีหรือรัฐมนตรี ซึ่งต้องรับทั้ง “ชอบ” และทั้ง “ผิด” ส่วนที่ปรึกษานั้น “ไม่ต้องรับผิดชอบ” “มีความชอบ” ในกรณีที่เสนาบดีหรือรัฐมนตรีสั่งให้ปฏิบัติตามความเห็นที่ปรึกษาซึ่งได้ผลดีและถูกต้อง ความชอบของที่ปรึกษาซึ่งไม่มีความรับผิดชอบนั้นจึงไม่อาจอยู่เหนือเสนาบดีหรือรัฐมนตรี

ฉะนั้นการที่ผู้แต่งเรื่องอภินิหารดร.แซร์ว่าเป็นบุคคลสำคัญยิ่งกว่าเสนาบดี ๒ พระองค์นั้น จึงเป็นการกระทำผิดต่อหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของอารยประเทศรวมทั้งของสยามด้วย

ประการที่ ๒

ข้อเท็จจริงปรากฏตามหลักฐานว่า เมื่อได้ประกาศใช้สัญญาสันติภาพฉบับแวร์ไซส์และฉบับแซงต์-แยร์แมงฯ ในพ.ศ. ๒๔๖๒ (ค.ศ. ๑๙๒๐) แล้วสมเด็จพระยาเทววงศ์ฯ เสนาบดีว่าการต่างประเทศสมัยนั้นก็ได้เจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับรัฐบาลส.ร.อ.โดยไม่ชักช้า อันเป็นผลสำเร็จ ในพ.ศ. ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๑) ก่อนที่ดร.แซร์จะเดินทางเข้าไปรับราชการเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลสยาม

เสร็จจากสนธิสัญญากับส.ร.อ.ฉบับนั้น สมเด็จพระเจ้า ก็ได้ทรงเริ่มเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นไปได้มากแล้ว พระองค์ก็สิ้นพระชนม์ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ครั้นแล้วพระองค์เจ้าไตรทศฯ (ต่อมาทรงพระอิสริยยศ “กรมหมื่นเทววงศ์โรทัย”) ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีว่าการต่างประเทศสืบต่อมา พระองค์ก็ได้ทรงเจรจาสนธิสัญญาใหม่กับญี่ปุ่นจนลงพระนามได้ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

ส่วนสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ ที่ทำไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ นั้น กรมหมื่นเทววงศ์โรทัย ทรงอำนวยความสะดวกรับผิดชอบในฐานะเสนาบดี ดร.แชรร์มีความดีความชอบเพียงในฐานะที่ปรึกษา

พระยากัลยาณไมตรีคนที่หนึ่งเป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขสนธิสัญญากับ ส.ร.อ. ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๑ ก็คือ สมเด็จพระยาเทววงศ์โรปกการ เสนาบดีสยามในรัชกาลที่ ๖ ก็คือ และกรมหมื่นเทววงศ์โรทัย เสนาบดีสยามในรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ ก็คือ มิได้อ้างหรือทรงอ้างว่าได้แก้ไขสนธิสัญญาให้สยามมีเอกราชสมบูรณ์ เพราะขัดกับเอกสารหลักฐานซึ่งปริทัศน์ได้เสนอไว้ในข้อ ๑. และ ๒. แล้ว

ส่วน ดร.แชรร์ก็คงไม่กล้าอ้างการกระทำของท่านที่ขัดต่อเอกสารหลักฐานดังกล่าว เพราะการแก้ไขสนธิสัญญาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๕ นั้น สยามยังไม่ได้มีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์

มูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์ ๑๗๒ ซอยสวนพลู
ถนนสารวัด กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทร. ๒๘๖๐๕๐๓, ๒๘๗๑๗๒๑

๑๕ สิงหาคม ๒๕๒๖

เรียน ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ที่นับถือ

ก่อนที่นายปรีดี พนมยงค์ จะถึงอสัญกรรม ท่านได้เรียบเรียงเรื่องเกี่ยวกับประวัติการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ รัชกาลที่ ๗ จนกระทั่งการนั้นเสร็จสมบูรณ์ในรัชกาลที่ ๘ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทราบข้อเท็จจริง พร้อมด้วยหลักฐานที่ยังอิงไว้โดยตลอด ซึ่งในบันทึกที่ได้เรียบเรียงขึ้นนั้น ท่านได้ขอให้ชาวไทยถวายพระเกียรติแก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์-วโรปการ และเสด็จในกรมฯ พระบิดาของคุณท่าน ในฐานะเสนาบดีผู้รับผิดชอบโดยตรงในการริเริ่มและดำเนินการเจรจาในเรื่องดังกล่าวด้วยพระปรีชาสามารถ และพระอุศลาหิริยะ จนกระทั่งงานกู้เอกราชของชาติไทยได้บรรลุเป็นขั้นคอนไปด้วยดี อันสมควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ และท่านได้เคยปรารถนาใครจะส่งบันทึกดังกล่าวนี้มาให้คุณท่านด้วย

ดิฉันจึงขอถือโอกาสวันครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งวันประสูติของเสด็จในกรมฯ ส่งหนังสือชื่อว่า "ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์" ซึ่งตีพิมพ์บันทึกดังกล่าวไว้ในภาคผนวกมาให้คุณท่านเพื่อเป็นที่ระลึกด้วยในวาระนี้

ด้วยความนับถืออย่างสูง

ภักดิ์ . พนมยงค์
๐ 1

(ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์)

วังสวนผักกาด ๑๕๕ ถนนศรีอยุธยา
กรุงเทพมหานคร

๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖

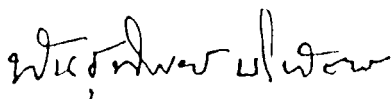
เรียน ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ทราบ

จดหมายและหนังสือ "ชีวประวัติย่อของ นายปรีดี พนมยงค์" ที่ท่านผู้หญิงได้กรุณาส่งมาให้ ได้รับแล้วด้วยความขอบคุณยิ่ง เป็นการบังเอิญที่นับว่าได้จังหวะดีทีเดียว ในวาระที่พ่อ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ ทรงมีชันษาครบ ๑๐๐ ปี ในปีนี้ และพวกเราลูกหลานทำการเฉลิมฉลองเพื่อเป็นพระอนุสรณ์ ด้วยการพิมพ์หนังสือพระประวัติและงานของพระองค์ท่านขึ้นมาในครั้งนี้ จุดประสงค์ใหญ่ก็คือ เพื่อประกาศพระเกียรติคุณของพ่อ โดยเฉพาะเพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญา "สภาพนอกอาณาเขต" (Extra-territoriality) กับนานาประเทศ ซึ่งความอุตสาหะความพยายามทุ่มเทและผลงานของพ่อในเรื่องนี้ถูกบดบังมาโดยตลอด ความดีความชอบส่วนใหญ่จะถูกขโมยไปอยู่กับพระยาภักดีฉัตร (ดร.ฟรานซิช บี. แชรร์) แต่พ่อเดียว และในหนังสือตำราประวัติศาสตร์ของไทยซึ่งคนรุ่นหลังใช้ร่ำเรียนกันมา ก็มีได้ให้ความสำคัญในบทบาทของเสด็จปู่และพ่อเลยแม้แต่น้อยนิด ทั้ง ๆ ที่ทราบกันดีว่า ดร.แชรร์ เป็นเพียงที่ปรึกษา ซึ่งมีพ่อเป็นเสนาบดีผู้บังคับบัญชาเหนืออยู่ในขณะนั้นโดยตลอดเวลา ซึ่งการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบและคำวินิจฉัยขั้นสุดท้ายของงานกระทรวงย่อมขึ้นอยู่กับเสนาบดีอย่างแน่นอน ดังหลักฐานอ้างอิงที่ปรากฏอยู่แล้ว ดิฉันเองนั้นรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจแค้นมาตั้งแต่หนังสือ "Glad Adventure" ของ ดร.แชรร์ ได้พิมพ์ออกมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ (ค.ศ. ๑๙๕๗) ทั้ง ๆ ที่ ตัวเองไม่ใช่ นักเขียนก็จำเป็นที่จะต้องพยายามหาข้อมูลหลักฐานมาอ้าง

อิง พรรณาเองถึงบทบาทความสำคัญยิ่งของพ่อ ในด้านการแก้ไขสนธิสัญญาสภาพนอกอาณาเขตอันเสียเปรียบกับนานาประเทศ เป็นเหตุให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะเสมอภาคเท่าเทียมกับชาติอื่น ๆ ได้ เพื่อให้เป็นประจักษ์พยาน ใ้หอมนุษยชนรุ่นหลังได้ทราบข้อเท็จจริงกันเสียที และก็มาประจวบพอดีกับที่ท่านปรีดีได้กล่าวถึง ขอให้ผู้ที่มิใช่เป็นธรรมถวายพระเกียรติแต่สมเด็จพระปรมหาราชเทวราชวงศ์ยุโรปการ และพ่อ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการไว้ในหนังสือชีวประวัติของท่าน ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีน้ำหนักขึ้นโดยปริยายด้วยบารมีของท่าน ยินดีกับท่านผู้หญิงด้วยที่ท่านรัฐบุรุษมีคนยกย่องชมเชย ลูกศิษย์ผู้นิยมนับถือมากมายทั่วประเทศ จึงใคร่ขอถือโอกาสขอบพระคุณท่านผู้ล่วงลับไปแล้วและท่านผู้หญิงมาอย่างสูง ณ ที่นี้

สำหรับท่านผู้หญิงเอง ดิฉันนิยมในความสุ่มและเรียบง่าย ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว และขอชมเชยว่าเป็นภรรยาที่ดีได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีอย่างแท้จริงตลอดจนถึงที่สุด เคยพบท่านผู้หญิงโดยบังเอิญที่งานแสดงไม้ประดับ ณ วังสวนผักกาด ไม่ทราบว่าท่านผู้หญิงเคยขึ้นไปชมของโบราณที่ข้างบนในพิพิธภัณฑ์บ้างหรือไม่ จึงขอส่งหนังสือ "The Suan Pakkad Palace Collection" มาให้พร้อมทั้งหนังสือ "พระประวัติและงานของ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ" ซึ่งท่านปรีดีได้อ้างถึงไว้ในหนังสือชีวประวัติย่อของท่านที่ท่านผู้หญิงได้กรุณาส่งมา สำหรับเป็นที่ระลึกด้วยในวาระนี้

ด้วยความนับถือ

(หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ บริพัตร)

มูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์ ๑๗๒ ซอยสวนพลู
ถนนสารวิถี กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทร. ๒๘๖๐๔๗๔

๒๖ สิงหาคม ๒๕๒๖

เรียน ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ที่นับถือ

ดิฉันขอขอบพระคุณอย่างสูงในจดหมายลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม พร้อมทั้งหนังสือวังสวนผักกาดและหนังสือพระประวัติของเสด็จในกรมฯ อันเป็นหนังสือที่มีค่าอย่างยิ่งทั้งสองเล่มซึ่งคุณท่านได้กรุณาส่งมาให้ ดิฉันมีความภูมิใจว่านายปรีดี พนมยงค์ได้มีโอกาสแม้จะเพียงน้อยนิดก่อนถึงแก่กรรมแสดงกตเวทิตาต่อท่านผู้ได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์อันสูงส่งให้กับบ้านเมือง ให้การนั้นเป็นที่ตระหนักแก่คนรุ่นหลังและให้เป็นความถูกต้องในประวัติศาสตร์

ดิฉันขอถือโอกาสนี้ส่งหนังสือบางเล่มที่เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ มาให้คุณท่านเป็นที่ระลึกพร้อมกันนี้ด้วย

ด้วยความนับถืออย่างสูง

(ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์)

วังสวนผักกาด ๓๕๒ ถนนศรีอยุธยา
กรุงเทพมหานคร

๒๘ สิงหาคม ๒๕๒๖

เรียน ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ทราบ

จดหมายลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม พร้อมทั้งหนังสือ ๕ เล่มเกี่ยวกับท่านปรีดี ได้รับแล้วด้วยความขอบคุณยิ่ง พลิกดูแล้วมีหลายสิ่งหลายอย่างในหนังสือเหล่านี้ น่าสนใจอยู่มากทีเดียว ตามความรู้สึกของดิฉัน ท่านได้ทำคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองมากทีเดียว ในทางที่ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น เพื่อต่อต้านศัตรูซึ่งมารุกรานท่ามกลางความยากลำบากนานาประการในระหว่างสงคราม จนกระทั่งประสบความสำเร็จจากอบุชาติไทยให้เป็นอิสระอยู่จนทุกวันนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่ายกย่องชมเชยมาก

ณ โอกาสนี้ ดิฉันใคร่ระลึกถึงขอบพระคุณท่านผู้ที่ล่วงลับไปแล้วและท่านผู้หญิงมาอีกครั้งหนึ่ง ในส่วนที่ท่านได้ช่วยเหลือทำให้บทบาทความสำคัญของเสด็จปู่และของพ่อ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการแก้ไขสนธิสัญญาสภาพนอกอาณาเขต มีน้ำหนักขึ้นในประวัติศาสตร์ ทำให้เป็นที่ตระหนักและเข้าใจโดยถูกต้องแก่คนรุ่นหลังต่อไป

ด้วยความนับถือ

(หม่อมราชวงศ์พันธุ์ทิพย์ บริพัตร)

คณะกรรมการชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๑

๑. นายจ่ารัฐ ปิยะปุตรระ ประธาน ต.ม.ธ.ก.	รุ่น ๓	ประธานชมรมฯ
๒. น.ส.บังอร อิมโธชา	„	รุ่น ๔ รองประธานชมรมฯ
๓. นายมณี เทพภักดี	„	รุ่น ๕ รองประธานชมรมฯ
๔. นายเตมีย์ บุณนาค	„	รุ่น ๑ กรรมการฯ
๕. นายประดับ วีระเกาศัลย์	„	รุ่น ๒ กรรมการฯ
๖. นางศรีประภา สภาวสุ	„	รุ่น ๖ เลขานุการชมรมฯ
๗. นายประมวล สภาวสุ	„	รุ่น ๗ กรรมการฯ
๘. นายวุฒินัย ชุมวรฐายี	„	รุ่น ๘ กรรมการฯ
๙. นายชาญ แก้วชูใส ต.ม.ธ.ก.	รุ่น ๔	รองเลขานุการฯ
๑๐. นางศุภจิตร ภูมิจิตร	„	รุ่น ๒ ปฏิคม
๑๑. พลตรีพิบูลย์ จันทร์โรจน์วงศ์	„	รุ่น ๔ นายทะเบียน
๑๒. นายสำราญ ชื่นเจริญสุข	„	รุ่น ๗ เหว้าฉุฉิก
๑๓. น.ส.จุรีย์ อัครจรรยากุล	„	รุ่น ๓ ผู้ช่วยเหว้าฉุฉิก
๑๔. ศจ.วารี หะวานนท์	„	รุ่น ๕ กรรมการหาทุน
๑๕. นางทวีรัก เพ็ญระบิล	„	รุ่น ๔ ประชาสัมพันธ์
๑๖. พ.ต.อ.เสฐียร สิ้นธุเสน	„	รุ่น ๕ สวัสดิการ
๑๗. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์	„	รุ่น ๗ กรรมการ
๑๘. พ.ต.อ.ทศ กาญจนทัฬหะ	„	รุ่น ๒ กรรมการ
๑๙. นายพูน จักรเสน	„	รุ่น ๒ กรรมการ
๒๐. นายสุเกษ ศรคุปต์	„	รุ่น ๓ กรรมการ

๒๑. นายซัด รัตน์ราช	„	รุ่น ๔	กรรมการ
๒๒. นางสมานจิตร วิไลรัตน์	„	รุ่น ๕	กรรมการ
๒๓. นายสุเทพ อักษรสารสิทธิ์	„	รุ่น ๔	กรรมการ
๒๔. นายบุญยงค์ วิณีจัญกุล	„	รุ่น ๕	กรรมการ
๒๕. นายฉอ้อน นิลกำแหง	„	รุ่น ๖	กรรมการ
๒๖. นายเฉลียว จันทนवास	„	รุ่น ๗	กรรมการ
๒๗. นายประดับ มนุรัชฎา	„	รุ่น ๗	กรรมการ
๒๘. นายยง ศรีนาม	„	รุ่น ๘	กรรมการ
๒๙. นายสุภัทร สุคนธวัต	„	รุ่น ๑	ที่ปรึกษา
๓๐. นายถนอม ปางมณี	„	รุ่น ๒	ที่ปรึกษา
๓๑. นายประนอม ก้องสมุทร	„	รุ่น ๒	ที่ปรึกษา
๓๒. นายมานิต ปางมณี	ผู้แทนศิษย์เก่า มธ.		ที่ปรึกษา

“รำลึกเกียรติคุณ หนูนกตเวที สามัคคีชาวธรรมศาสตร์
เพื่อชาติและราษฎรไทย”

ขอขอบคุณท่านผู้มีอุปการะคุณ ในการจัดพิมพ์หนังสือ

วัน “ปรีดี พนมยงค์” ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑

๑. บริษัท เบลออยด์ จำกัด - คุณวิฑูรย์ บุญญสถิตย์	๕,๐๐๐.-
๒. คุณศิริ สันตะบุตร	๑,๐๐๐.-
๓. ตมธก. รุ่น ๑ คุณเต็มชัย นุนนาค ประธานรุ่น	๑,๐๐๐.-
๔. คุณจूरีย์ อัครจรรยากุล	๕๐๐.-
๕. ตมธก. รุ่น ๓ คุณมณี เทพภักดี ประธานรุ่น	๓,๐๐๐.-
๖. คุณมณี เทพภักดี	๑,๐๐๐.-
๗. คุณวารี ทะวานนท์	๑,๐๐๐.-
๘. คุณจรรยา เรืองวิเศษ	๒,๐๐๐.-
๙. คุณเกรียง วิศิษฎ์สรอรรถ	๓,๐๐๐.-
๑๐. สำนักงาน ปัญจบัณฑิต ทนายความ	๑,๐๐๐.-
๑๑. สำนักงาน ประดับ และ สหาย ทนายความ	๑,๐๐๐.-
๑๒. สำนักงาน มนุธรรม ทนายความ	๑,๐๐๐.-
๑๓. คุณเกริก ระวังภัย	๕๐๐.-
๑๔. คุณศุภนิตย์ บุษยะจาระ	๕๐๐.-
๑๕. คุณสำราญ พัญญศิริบุญธรรม	๕๐๐.-
๑๖. ตมธก. รุ่น ๑	๕,๐๐๐.-
พจนา รัฐมนตรีประมวล สภาวสุ ประธานรุ่น	
๑๗. คุณค่านวณ ซโลปถัมภ์	๓,๐๐๐.-
๑๘. บริษัทเกริก จำกัด ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพช	๑,๐๐๐.-

๑๘. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	๒,๐๐๐.-
๒๐. คุณวุฒินัย ชุมวรฐายี	๒,๐๐๐.-
๒๑. คุณณัฏชน นิลกำแหง	๑,๐๐๐.-
๒๒. คุณสุภัทรา สุคนธวิท	๕๐๐.-
๒๓. คุณประนอม ก้องสมุทร	๕๐๐.-
๒๔. คุณประวดี วิริยะวงศ์	๑,๐๐๐.-
๒๕. คุณประไพพรรณ มากวงศ์	๕๐๐.-
๒๖. คุณคารณี พุทระกุล	๕๐๐.-
๒๗. คุณประธาน ควงรัตน์	๒,๕๐๐.-
๒๘. คุณชาญ บุญทัศนกุล	๑๐,๐๐๐.-
๒๙. คุณไพศาล ฤมลัยวิสัย	๕๐๐.-
๓๐. คุณวีระ วีระไวทยะ	๑,๐๐๐.-

กำหนดการ “วันปรีดี” ปี ๒๕๓๑

วันพุธที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑

- ๐๘.๓๐ น. แขกผู้มีเกียรติ ผู้รับเชิญ ศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. อาจารย์
ข้าราชการและนักศึกษาพร้อมกันที่บริเวณลานปรีดี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
- ๐๙.๐๐ น. วางพุ่มดอกไม้สักการะ ณ อนุสาวรีย์
- ๐๙.๓๐ น. ถวายสังฆทานพระสงฆ์ ๑๐ รูป ณ ห้องอนุสรณ์สถาน
ตึกโคม
- ๑๐.๐๐ น. พิธีมอบทุนปาล พนมยงค์ (ห้องประชุมชั้น ๔ ตึก
เอนกประสงค์)
- ๑๐.๑๕ น. ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “นโยบายต่างประเทศของ
ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์” โดย ฯพณฯ วงศ์ พลนิกร
(ห้องประชุมชั้น ๔ ตึกเอนกประสงค์)
- ๑๒.๐๐ น. เชิญร่วมรับประทานอาหาร ณ บริเวณลานปรีดี
- ๑๓.๐๐ น. เสวนาเรื่อง “พุทธเกษตรกรรม-ทางเลือกของสังคม
ไทย” โดย อมธ. (หอประชุมเล็ก)
- ๑๕.๐๐ น. ละครเรื่อง “แดง (ชนบทหมายเลข ๔)” โดย อมธ.
(หอประชุมเล็ก) เขียนบทและกำกับการแสดงโดย
คุณคำรณ คุณะศิลา

หมายเหตุ

๑. เชิญชมนิทรรศการ-วีดิโอ ประวัติและผลงานของ
ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ที่ตึกโคมและหอประชุมเล็ก
๒. รับบัตรดูละครได้ที่ อมธ. ตึกกิจกรรม และทีมงาน
ประชาสัมพันธ์ ตึกเอนกประสงค์

ธมฺโมหเว รกฺขติ ธมฺจารี

เพื่อให้ความ “กตัญญู กตเวทิตี” ไม่ใช่เป็นเพียงนามธรรม หากแต่ให้เป็นที่ประจักษ์จริงซึ่งการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อเกิดทุนและธำรงไว้ซึ่งสัจจะและคุณงามความดีของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ได้สร้าง ได้กระทำ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตลอดจนชีวิตของท่าน ท่ามกลาง การต่อสู้ และกระแสทวนกับอำนาจของอวิชา และมิชชันนารีฐานะให้เป็น ที่ปรากฏซึ่งคุณงามความดี และสัจจะของท่านไว้ในประวัติศาสตร์

หนังสือ วัน “ปรีดี พนมยงค์” ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑ จึงได้ สำเร็จลุล่วงเป็นที่ปรากฏต่อสาธารณะอีกวาระหนึ่ง ด้วยความศรัทธา เสียสละของท่านที่ได้เขียนบทความเสนอความคิดเห็น ให้ความอุปการะ ช่วยเหลือการจัดพิมพ์ด้วยใจจริง ซึ่งคณะผู้จัดพิมพ์ขอขอบพระคุณและ จารึกไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คุณงามความดีของหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศแก่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผู้กล้าหาญและเสียสละเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ ประชาชนให้ยั่งยืนตลอดไป

(นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์)

สารบัญ

วันนี้เมื่อปีก่อน	หน้า ๓
ปูชนียบุคคล	๗
พ่อปรีดีจะปรีดา	๑๐
กตเวทิตาคุณ	๓๑
จาก จำลอง ศรีเมือง	๓๕
รำลึกถึงอาจารย์ปรีดี	๓๖
อาลัยอาจารย์ปรีดี	๓๘
คำปรารภของ ธนิต อยู่โพธิ์ ถึงท่านอาจารย์ปรีดี	๔๐
ปรีดี พนมยงค์	๔๓
อาจารย์ปรีดี ผู้สร้างระบอบประชาธิปไตย ของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน	๔๔
ท่านปรีดี กับมหาวิทยาลัยเปิด	๔๖
ผู้ประกาศนียบัตร	๕๑
นี่คือเรื่องคนดี	๕๓
นายปรีดี พนมยงค์ กับ ท่านพุทธทาส และพระศาสนา	๕๘
สัมภาษณ์ท่านพุทธทาสภิกขุ	๖๓
พุทธทาสเป็นคอมมิวนิสต์จริงหรือ ?	๖๘
แกะรอยพระเจ้าช้างเผือก	๗๔
ปรีดี พนมยงค์ ในดวงหนังสือ	๘๖
งานเขียนของ ปรีดี พนมยงค์	๘๔
ประวัติการแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ	๑๐๕
คณะกรรมการชรมม ค.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๑	๑๑๖
กำหนดการ "วันปรีดี" ปี ๒๕๓๑	๑๒๐
ธมฺโมทเว รกฺขติ ธมฺจาริ	๑๒๑

วัน ปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๑

จัดพิมพ์โดย คณะกรรมการจัดงาน วันปรีดี พนมยงค์

ประสานงาน : สัมผัส พึ่งประคิษฐ์

คณิต พิษวณิชย์

ปริญญา พิษวณิชย์

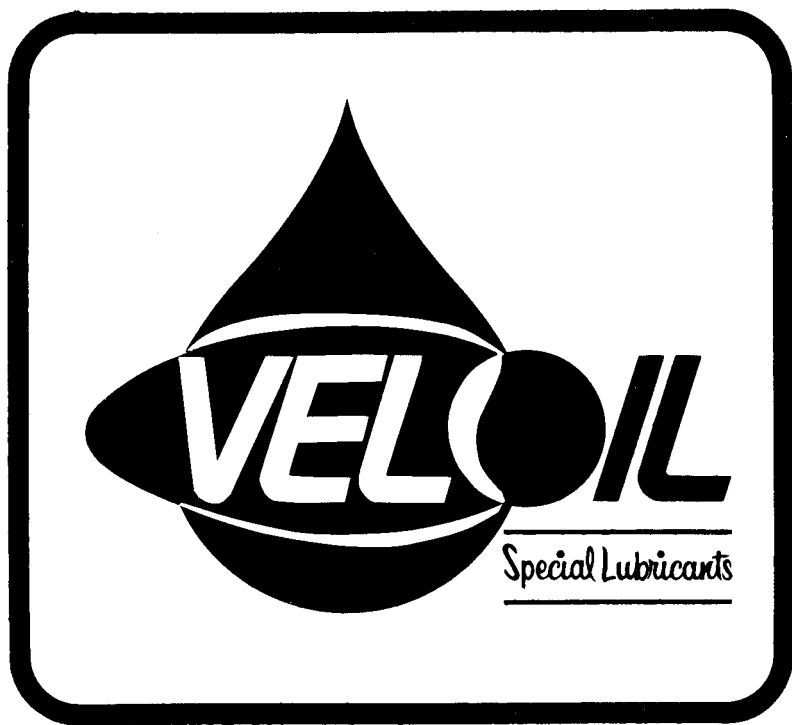
ภนิกา ปรีดิขนิษฐ์

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล กรุงเทพฯ

โทร. ๒๑๕-๗๐๑๔

ด้วยความปรารถนาดี

จาก

บริษัท เบลออยล์ จำกัด

โทร. ๒๙๔๕๐๘๖, ๒๙๔๒๕๐๗

คติธรรม

ครบรอบ 100 วัน แห่งการออกสัญกรม
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
อังคาร ที่ 9 สิงหาคม 2526

.....

ซูติ

คนดีไข่มด้อม
ดีแต่คอยจับที่
ร้ายน้อยกลับทอยทวี
หรือมีผิดคิดป้าย
ดีชุมเช่นนี้ขาด
ดีแต่ก่อชั่วลาม
ดีจริงส่งเสริมความ
ดีทำนดีตนเอื้อน

คูดี กั้นพ่อ
ทำร้าย
ถวิลเพิ่ม มากนา
โปะร้อนซ่อนสม.
คุณงาม
เลอะเปื้อน
ดีทั่ว กั้นแฮ
ออกอ้างสร้างดี.

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก